

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Instytut Pileckiego
ISiM/15/2024

Druk nr 160

Warszawa, 11 stycznia 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,
w nawiązaniu do pisma z dnia 29 grudnia 2023 r. znak KSP.016.2.2023
Przewodniczącego Komisji Kultury i Środków Przekazu Pana Bogdana Zdrojewskiego,
przedkładam w załączeniu

- Sprawozdanie z działalności Instytutu Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego za 2022 r.

Jednocześnie uprzejmie informuję, iż w dniach 16-17 maja 2023 r. odbyło się
wyjazdowe posiedzenie Komisji Kultury i Środków Przekazu w berlińskim Oddziale
Instytutu Pileckiego w celu szczegółowego zapoznania się z pracą i dorobkiem Instytutu
Pileckiego.

Z wyrazami szacunku

(-) dr hab. Magdalena Gawin
Dyrektor
Instytutu Pileckiego

Instytutu Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego za 2022 rok

I. Medal Virtus et Fraternitas

Medal ***Virtus et Fraternitas*** jest odznaczeniem nadawanym osobom zasłużonym w niesieniu pomocy lub pielęgnowaniu pamięci o osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości będących ofiarami zbrodni sowieckich, nazistowskich zbrodni niemieckich, zbrodni z pobudek nacjonalistycznych lub innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne w okresie od 8 listopada 1917 roku do 31 lipca 1990 r. Medal jest odznaczeniem państwowym ustanowionym ustawą z dnia 9 listopada 2017 roku o Instytucie Solidarności i Męstwa.

I.1. Przygotowanie propozycji kandydatów do odznaczenia i posiedzenie Rady Pamięci

W celu realizacji zadań wynikających z ustawy Zespół ds. Odznaczeń, znajdujący się w strukturze Działu Archiwum, zajmuje się przygotowywaniem kandydatur do odznaczenia medalem *Virtus et Fraternitas*. W tym celu Zespół realizuje kwerendy w archiwach polskich i zagranicznych. Prowadzi poszukiwania genealogiczne oraz nawiązuje kontakty z osobami prywatnymi i instytucjami. Do jego zadań należy przygotowanie materiałów archiwalnych, a także innych materiałów dla Rady Pamięci, niezbędnych do opiniowania inicjatyw o nadanie medalu *Virtus et Fraternitas* osobom zasłużonym.

Wszystkie działania realizowane w ramach pracy Zespołu ds. Odznaczeń zostały opisane w części dotyczącej Działu Archiwum.

I.2. Organizacja gali wręczenia medalu

W dniu 15 czerwca 2022 roku w Belwederze odbyła się trzecia Gala wręczenia Medali Virtus et Fraternitas. Odznaczenie wręczono 23 osobom z siedmiu państw.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z postanowieniem, odznaczył Medalem Virtus et Fraternitas:

1. Jeanine Humbert (Francja)

Pośmiertnie Medal Virtus et Fraternitas został wręczony następującym osobom:

2. Fedor Bojmistruk (Ukraina)

3. Kateryna Bojmistruk (Ukraina)

4. Julien Bryan (Stany Zjednoczone)

5. Pedro Correia Marques (Portugalia)

6. Aristides de Sousa Mendes do Amaral e Abranches (Portugalia)

7. Cesara de Sousa Mendes do Amaral e Abranches (Portugalia)

8. Rosalie Eugénie Fogel (Francja)

9. Janet Fraser (Nowa Zelandia)

10. Peter Fraser (Nowa Zelandia)
11. Elna Gistedt-Kiltynowicz (Szwecja)
12. Eugène Gorius (Francja)
13. Marie Gorius (Francja)
14. Léon Humbert (Francja)
15. Margit Józsefné Károlyi (Węgry)
16. Ján Klinovský (Słowacja)
17. Hélène Pionstka (Francja)
18. Paul Super (Stany Zjednoczone)
19. Mychajło Susła (Ukraina)
20. Antal Károly Szilveszter Szápáry (Węgry)
21. Erzsébet Szápáry (Węgry)
22. Raymond Voegeli (Francja)
23. Edith Weiss de Cspel (Węgry)

Spośród powyższej listy dwóch kandydatów (Pedro Correię Marquesa oraz Cesara de Sousa Mendes) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z art. 2 ust. 3 ustawy o orderach i odznaczeniach, na wniosek Ambasady RP w Lizbonie odznaczył **z własnej inicjatywy**.

Gali towarzyszyła wystawa plenerowa, która została zaprezentowana przed Galerią Kordegarda na Krakowskim Przedmieściu 15/17. Na wystawie zostały przedstawione historie tegorocznych odznaczonych. Wystawę można było oglądać na Krakowskim Przedmieściu od 16 czerwca do 5 lipca 2022 roku.

W dniu 20 grudnia 2022 roku w Belwederze odbyła się kolejna Gala wręczenia Medalu Virtus et Fraternitas. Odznaczenie pośmiertne wręczono sześciu osobom z dwóch państw:

1. Ilona Andrásy de Csíkszentkirály et Krasznahorka (Węgry)
2. Trofim Danieluk (Ukraina)
3. Zinaida Samczuk (Ukraina)
4. Musij Skakalski (Ukraina)
5. Hanna Skakalska, siostra Musija (Ukraina)
6. Hanna Skakalska, żona Musija (Ukraina)

Zespół ds. Odznaczeń koordynował i nadzorował obieg wniosków do odznaczenia na każdym etapie procesu akceptacji. Natychmiastowo reagował w przypadku próśb o uzupełnienie wniosków ze strony Kancelarii Prezydenta RP. Kontaktował się i koordynował wszelkie niezbędne sprawy administracyjne w celu bezproblemowego transportu do Polski potomków osób odznaczonych z Ukrainy, współpracując m.in. z Komendą Główną Straży Granicznej. Interweniował w sprawie odznaczenia Jeanine Humbert, konsultując działania z Ambasadą Francji w Warszawie, Ambasadą RP w Paryżu i Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP.

II. Zawołani po imieniu

II.1. Działalność wystawiennicza

- Wystawa stała „Zawołani po imieniu/ Called by name” w Domu Bez Kantów

Współpraca z Działem Wystaw w animowaniu przestrzeni wystawy stałej – przyjmowanie wizyt studyjnych z kraju i zza granicy, dyżury badaczy na ekspozycji, edukacyjne wtorki, Noc Muzeów w DBK, zgłoszenie wystawy w Domu Bez Kantów do programu „Poznaj Polskę”, korekty treści przygotowywanych w związku z modyfikacją ekspozycji.

- **Wystawa mobilna „Zawołani po imieniu”**

Współpraca z Działem Wystaw w tworzeniu planszowej wersji wystawy, z aktualizowaną regularnie mapą i dodawanymi planszami poświęconymi kolejnym „Zawołanym po imieniu” oraz towarzyszącym jej folderem.

Wystawa do eksponowania jako narzędzie towarzyszące inicjatywom Działu ds. Zawołanych po Imieniu, w tym w szczególności podczas kolejnych upamiętnień, jak również jako wystawa do wypożyczania (w formie plansz lub PDF, do wydruku), we współpracy z zewnętrznymi partnerami (regulowane umową partnerską).

Termin realizacji: marzec 2022 roku, plansze uzupełniane przez Dział ds. Zawołanych po Imieniu

Eksponowana:

- z okazji upamiętnienia w Brzozie Królewskiej – marzec 2022 roku
- z okazji III Zjazdu Rodzin w Łochowie – wrzesień 2022 roku
- z okazji upamiętnienia w Chmielniku – wrzesień 2022 roku
- z okazji upamiętnienia w Rzeszowie – listopad 2022 roku

II.2. Działalność edukacyjna:

- **Priorytety edukacyjne**

Przejęcie od Działu Edukacji przez Dział ds. Zawołanych po Imieniu odpowiedzialności za edukację o „Zawołanych po imieniu”.

Opracowanie koncepcji, przygotowanie materiałów edukacyjnych, zwiększenie ilości prowadzonych zajęć edukacyjnych oraz stworzenie środowiska odbiorców i jego integracja zintensyfikowanie warsztatów. Sieciowanie podmiotów zajmujących się szeroko rozumianą edukacją o Holokauście i Sprawiedliwych, celem popularyzacji zagadnienia „Zawołanych”.

- **Działania edukacyjne związane z upamiętnieniami**

Warsztaty edukacyjne (27) przeprowadzone zostały dla lokalnych społeczności w ramach przygotowań do realizowanego z nimi upamiętnienia, każdorazowo przygotowywany scenariusz lekcji, do wielokrotnego wykorzystania; termin realizacji: marzec-listopad 2022 roku.

- **Warsztaty edukacyjne w Domu Bez Kantów**

- maj-wrzesień 2022 – 9 warsztatów edukacyjnych w domu Bez Kantów („edukacyjny wtorek” w DBK)

- **Teka edukacyjna programu „Zawołani po imieniu”**

Materiał stanowiący podstawę do nauczania o „Zawołanych po imieniu”, niezbędny do usystematyzowanej edukacji o nich. Promowany za pomocą odrębnego wydarzenia – seminarium, połączonego z panelem eksperckim i warsztatami. Prezentowany na posiedzeniu Rady ds. Nauczania o Holokauście przy MEiN i w innych gremiach decyzyjnych. Wybrane warsztaty włączone do oferty na portalu internetowym WSiP, cała teka dystrybuowana w wersji papierowej i cyfrowej. Termin realizacji: 1. poł. 2023 roku, poł. 2023 roku.

II.3. Działalność badawcza

• Priorytety badawcze

Przejęcie badań oraz dotychczasowej ich dokumentacji od zespołu badaczy z Ośrodka Badań nad Totalitaryzmami, którzy do końca 2021 roku zajmowali się zagadnieniem.

Utworzenie w Dziale ds. Zawołanych po Imieniu, zespołu badawczego, który od 1 stycznia 2022 roku jest odpowiedzialny za prace nad zagadnieniem „Zawołanych po imieniu”.

Aktualizowanie i uzupełnianie dotychczasowej bazy danych dotyczących „Zawołanych po imieniu”, opracowywanie i korekta kolejnych historii, wykraczająca czasem poza ramy oczekiwań (ustalenie tożsamości żydowskiej ofiary w Bukowej, dotarcie do rodziny Michała Stasiuka i do potomka ukrywającego się w rzeszowskich podziemiach Natana Belinera, pozyskanie wizerunku Mieczysława Wolskiego). Tworzenie i gromadzenie cyfrowej i analogowej dokumentacji badanych przypadków (materiały źródłowe, w tym dokumenty pisane ikonograficzne, notacje). Współpraca w instytucjach w pozyskiwaniu i przekazywaniu danych dot. poszczególnych historii.

• Publikacje

Folder 3-lecia programu „Zawołani po imieniu” – marzec 2022 roku

Foldery upamiętnień (marzec – listopad 2022 roku):

- Katarzyna i Sebastian Kazakowie, Brzózka Królewska
- Kazimierz Przekora, Huta Mińska
- Józefa i Józef Dmochowie oraz Jan Kowalski, Poświętne
- Apolonia i Stanisław Gaconowie oraz Jan Jantoń, Brzostek
- Maria Stradowska, Wacław Stradowski, Chmielnik
- Jan Gniduła, Katarzyna Kowal, Józef Kowal, Anastazja Łubiarz, Marianna Łubiarz, Katarzyna Margol, Kazimierz Szabat, Majdan Nowy
- Michał Stasiuk, Rzeszów

Folder III Zjazdu Rodzin „Zawołanych po imieniu” – sierpień 2022 roku

Reportaże o „Zawołanych po imieniu”, koncepcja: M. Wojtkowska, wstęp A. Stróż-Pawłowska, M. Miller, M. Wojtkowska, red. L. Zaborowski, M. Wilińska – przygotowanie tekstu, korekta treści, ilustracje, projekt książkowy; termin realizacji (publikacja): 1. poł. 2023 roku

K. Sachnowska, Teka edukacyjna „Zawołani po imieniu” – przygotowanie tekstu, korekta treści; termin realizacji zadania (upublicznienie wybranych warsztatów w serwisie internetowym WSiP, publikacja wersji drukowanej): 1. poł. 2023 roku i poł. 2023 roku.

• Sesje, konferencje, seminaria (udział, organizacja)

A. Stróż-Pawłowska, Program „Zawołani po imieniu”. Fenomen metody – Seminarium – Zakład Kulturoznawstwa Uniwersytetu Rzeszowskiego – 26 maja 2022 roku

A. Stróż-Pawłowska, Autentyzm implementowanego miejsca pamięci. Przykład programu „Zawołani po imieniu” – konferencja Autentyzm miejsca pamięci i jego rola w budowaniu tożsamości narodowej – Oddział IPN w Warszawie – 25 października 2022 roku

K. Sachnowska, Edukacja w miejscach pamięci w dobie Internetu – wyzwanie, szansa, doświadczenie – jw.

A. Stróż-Pawłowska, „Called by Name”. Q&A session – webinarium z edukatorami izraelskimi skupionymi wokół Mashmout Center (Kiryat Motzkin/ Hajfa) – 14 grudnia 2022 roku

II.4. Działalność popularyzacyjna i promocyjna:

• Publikacje i materiały drukowane

Współudział w przygotowaniu materiału na potrzeby akcji z PKP, promującej program „Zawołani po imieniu” z okazji Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką, 24 marca 2022 roku.

Wizyta studyjna dziennikarza Eldada Becka w związku z artykułem o programie „Zawołani po imieniu” w „Israel Hayom” – 18-19 marca 2022 roku

Współudział w tworzeniu reportażu „Lekcja (z) życia”, z okazji 24 marca 2022 roku

Produkcja ulotek o programie „Zawołani po imieniu” – marzec 2022 roku

Produkcja ulotki promującej ofertę wystawy „Zawołani po imieniu” w Domu Bez Kantów” – maj 2022 roku

II.5. Wydarzenia

- 17 lutego 2022 – Zjazd partnerów samorządowych programu „Zawołani po Imieniu” w Warszawie
- 21-24 marca 2022 – obchody Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką:
 - 21-23 marca 2022 – warsztaty edukacyjne w Sadownem – lokalizacji kluczowej dla programu „Zawołani po imieniu”
 - 23-24 marca 2022 – akcja informacyjna w mediach oraz mediach Instytutu (kampania promocyjna z PKP, cykl wywiadów, udział w programach publicystycznych)
- 24 marca 2022
 - a) upamiętnienie Katarzyny i Sebastiana Kazaków w Brzozie Królewskiej,
 - b) akcja upamiętniająca „Zawołanych po imieniu” we wszystkich 23 lokalizacjach, w porozumieniu z partnerami lokalnymi i Rodzinami.
- 26 kwietnia 2022 – upamiętnienie Kazimierza Przekory w Hucie Mińskiej
- 14 maja 2022 – Noc Muzeów w Domu Bez Kantów
- 14 czerwca 2022 – upamiętnienie Józefy i Józefa Dmochów oraz Jana Kowalskiego w Poświętnem
- 22 czerwca 2022 – upamiętnienie Jana Jantonia oraz Apolonii i Stanisława Gaconiów w Brzostku
- 2-3 września 2022 – III Zjazd Rodzin „Zawołanych po imieniu” w Łochowie
- 15 września 2022 – upamiętnienie Marii Stradowskiej i Wacława Stradowskiego w Chmielniku
- 29 września 2022 – upamiętnienie Jana Gniduły, Katarzyny Kowal, Józefa Kowala, Marianny Łubiarz, Anastazji Łubiarz, Katarzyny Margol i Jana Szabata Majdanu Nowego
- 29 listopada 2022 roku – upamiętnienie Michała Stasiuka, Rzeszów

III. Działalność naukowa Ośrodka Badań nad Totalitaryzmami

W związku z zarządzeniem nr 18 z dnia 7 lipca 2022 r. Dyrektora ISiM, zmianie uległa struktura organizacyjna Ośrodka Badań nad Totalitaryzmami, gdzie w miejsce sekcji merytorycznych wprowadzono jednolitą strukturę. Nowym kierownikiem ośrodka został dr Krystian Wiciarz, zaś jego zastępcą dr Mateusz Werner. W 30 września 2022 r. skład osobowy Ośrodka kształtował się w sposób następujący: prof. Grzegorz Kucharczyk, prof. Witold Stankowski, dr hab., prof. Instytutu Andrzej Zawistowski, dr Piotr Andrzejewski, dr John Cornell, dr Bartłomiej Kapica, dr Agnieszka Konik, dr Joanna Nikel, dr Marcin Panecki, dr Jerzy Rohoziński, dr Martyna Rusiniak-Karwat, dr Dominika Uczkiewicz, mgr Anna Ciałowicz, mgr Emilia Marta Dziewiecka, mgr Karolina Goździk-Lelewska, mgr Eryk Habowski, mgr Magdalena Koseska-Bednarska.

III.1. Projekty naukowe

a) Projekty indywidualne pracowników

Dr Piotr Andrzejewski, Narracja postkolonialna w niemieckiej prasie po 1989 r. - projekt dotyczy krytycznej analizy wewnętrznej tekstów źródłowych - artykułów prasowych dzienników F.A.Z., Süddeutsche Zeitung, Der Spiegel oraz Deutsche Stimme, która polega na odślonięciu strategii perswazyjnych i manipulacyjnych w dyskursie poprzez odwołanie się do materialnych działań i procesów społecznych oraz do sfery podzielanych w społeczeństwie ideologii - w tym przypadku poszukiwania dotyczą wątków, które można określić jako kolonialne lub postkolonialne. Jest to dyskurs, który powiela stereotypy długiego trwania oraz odbiera sprawczość (agency) zarówno Polakom jako i państwu polskiemu.

Mgr Anna Ciałowicz,

Tłumaczenie fragmentów żydowskich ksiąg pamięci:

Uporządkowano dotychczas wykonane tłumaczenia z żydowskich ksiąg pamięci, wszystkie relacje pochodzące z jednego źródła scalając w jednym dokumencie, ze spisem treści i kartą tytułową. Są to: Elimelech Fajnzylber, Af di churwes fun majn hejm. Churbn Szedlec [jid., Na gruzach mojego domu. Zagłada Siedlec], Beniamin Orensztejn, Churbn Otwock-Karczew-Falenic [jid. Zagłada Otwocka, Karczewa, Falenicy], Góra Kalwaria, Grójec, Rembertów, Wyszaków, Kałuszyn, Żelechów, Węgrów, Stoczek Łukowski, Łuków, Ostrów Mazowiecka, Falenica, Siedlce, Parysów, Mińsk Mazowiecki, Rembertów, Okuniew, Miłosna.

Rozpoczęto tłumaczenie kolejnych ksiąg pamięci, m.in.: Grójec, Białobrzegi, Warka, a także Radzymin, Wołomin, Tłuszcz i Jadów.

- „Bera Ryczywoła peregrynacja dziadowska” – analiza etnograficzna, religioznawcza i filozoficzna relacji we współpracy z prof. dr. hab. Eugeniuszem Sakowiczem, kierownikiem Katedry Religiologii i Ekumenizmu w Instytucie Dialogu Kultury i Religii na Wydziale Teologicznym UKSW, członkiem Komitetu Nauk Teologicznych PAN.

Dr John Cornell,

Realizacja dwóch projektów badawczych:

Project: Popular Music and Cultural Politics in PRL Poland.
currently writing an article on the growth of youth movements and subcultures as a problematic of Civil/Uncivil Society using the events of and reactions to the Sopot Jazz Festival of 1956.

Project: Forced Labor of Polish Citizens in Germany during WWII.
currently revising an article concerning the Nazi deputization and mobilization of violence within German society against Polish forced laborers.

Cooperated with Dr. Krystian Wiciarz & Dr. Bartłomiej Kapica on project for NAM Sikorski & Anders Research Fellowships.

Dr Bartłomiej Kapica,

kontynuował prace badawcze czego efektem są publikacje naukowe oraz angażował się w pomoc merytoryczną, m.in.: oceniał wartość merytoryczną projektu zgłoszonego do Instytutu przez mgr Annę Kołodziej oraz dr Jolantę Kmiec; brał udział w szkoleniach z obsługi programu File Maker; był ekspertem w zespole oceniającym przygotowywaną w Domu bez Kantów wystawę na temat rozliczenia zbrodni po II wojnie światowej.

Pomagał także w opracowaniu wskazówek merytorycznych dotyczących wspólnego programu stypendialnego prowadzonego przez IP oraz National Army Museum (Anglia).

Recenzował teksty mgr Damiana Sitkiewicza oraz dr hab. Tomasza Gajewnika przesłane do Instytutu jako wystąpienia pokonferencyjne.

Konsultacja w sprawie cyklu wykładów prof. Eugeniusza Cezarego Króla

Analiza tekstu stypendystki IP Darii Czarneckiej na temat KL Gusen, i następnie wskazanie kompetentnej recenzentki (dr Anna Muller)

Pomoc przy pracach związanych z wnioskiem projektowym do Polsko-Niemieckiej Fundacji Naukowej.

Przynależność do komitetu redakcyjnego projektu „Perspectives of the XX Century” prowadzonego przez oddział Instytutu Pileckiego w Berlinie.

Wzięcie udziału w negocjacjach z dr Chrisem Millingtonem z University of Manchester w sprawie nawiązania współpracy pomiędzy tą uczelnią a Instytutem Pileckiego.

Zgłoszenie rocznik „Studia nad Totalitaryzmami i Wiekiem XX” do ewaluacji przez Ministerstwo Edukacji i Nauki dzięki czemu czasopismo znalazło się na liście czasopism punktowanych.

Udział w szkoleniu z ewaluacji jednostek oraz pracowników naukowych (18.11.2021).

Konsultant przy projekcie 100(0) Dokumenty prowadzonym przez oddział Instytutu Pileckiego w Berlinie.

Brał udział w powstaniu panelu Instytutu Pileckiego na konferencję ASEES, która odbędzie się w listopadzie 2022 roku w Chicago (panel został zaakceptowany przez organizatorów).

Dr Agnieszka Konik, „Historie rodzinne: Zawołani po imieniu – transmisja pamięci i losy rodzin w okresie PRL”.

Głównym celem projektu jest ustalenie losów rodzin w okresie PRL a także przedstawienie problematyki zbiorowej pamięci historycznej rodzin. Badaniem objęte są osoby najbliżej spokrewnione z ofiarami (Polakami pomordowanymi przez Niemców za pomoc udzieloną Żydom podczas II wojny światowej), czyli ich dzieci oraz wnukowie.

Opracowano narzędzie badawcze skorelowane z programem MAXQDA do analizy jakościowej i ilościowej. Wśród rodzin „Zawołani po imieniu” zebrano 35 ankiet. Zbieranie materiału badawczego jest kontynuowane podczas organizacji upamiętnień. Wstępnie wyselekcjonowano osoby do przeprowadzenia wywiadów pogłębionych.

Dr Jerzy Rohoziński,

„Śmierć i narodziny (nowej) inteligencji polskiej” (okupacja sowiecka)

1) Zakres tematyczny

- Polacy i polskie elity w sowieckich eksperymentach narodowościowych i operacjach represyjnych przed wybuchem II wojny światowej
- Polska inteligencja oraz elity ukraińskie, białoruskie i żydowskie na Kresach II RP
- Przymusowe wysiedlenia elit II RP
- Adaptacja polskiej i polsko-żydowskiej inteligencji w warunkach sowieckich po deportacjach
- Uchodźcy na wschód z terenów okupowanych przez Niemcy i narodziny mitu o pobycie w Związku Sowieckim jako „ratunku przed Zagładą”
- Strategie przetrwania polskiej inteligencji oraz elit mniejszości narodowych II RP: pomiędzy oporem a kolaboracją
- Obraz polskiej inteligencji po wojnie i w obliczu nowej rzeczywistości powojennej
- Narodziny „nowej polskiej inteligencji” pod auspicjami sowieckimi
- Etos polskiej inteligencji w kontekście katastrofy II wojny światowej

2) Zakres zadań: koordynacja części „sowieckiej” projektu – pozyskiwanie współpracowników do przeprowadzenia kwerend archiwalnych i autorów tekstów analitycznych z Polski i zagranicy.

3) Efekty: pozyskanie tekstów analitycznych prof. Dmitrija Liogkiego, dr dr Zmicera Drozda, Ołeksandra Majewskiego, Władimira Żarawina, Dmitrija Panto, Adama Kaczyńskiego, Piotra Olechowskiego, bogatego materiału archiwalnego z AO w Iwano-Frankowsku i opracowanej bazy danych Polaków represjonowanych na terenie Ukrainy dla wybranych obwodów.

Dr Mariola Serafin,

„Dzieje Ochotniczych Straży Pożarnych pod okupacją niemiecką w wybranych powiatach dystryktu warszawskiego Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939-1945”.

Celem projektu jest kompleksowe przedstawienie działalności OSP w warunkach niemieckiej okupacji. Dzięki temu projektowi po raz pierwszy zostanie zbadana sytuacja w jakiej przyszło

funkcjonować strażakom ochotnikom w tej części okupowanej przez nazistów Polski. Do tej pory strażacka służba Polaków na terenach okupowanych podczas II wojny światowej w ogóle nie doczekała się całościowego opracowania. Badania obejmują pięć powiatów dystryktu warszawskiego: ostrowski, sokołowsko-węgrowski, siedlecki, miński i garwoliński. Problemy szczegółowe dotyczą:

- OSP w przededniu wojny,
- organizacji i składu osobowego,
- wykonywania działań wynikających z podległości organizacyjnej Orpo,
- współdziałania z ruchem oporu (pożary sabotażowe, pozorowane akcje gaśnicze, etc.),
- strażackiego bilansu wojennego: strat osobowych i materialnych.

Kwerendy zostały przeprowadzane m.in. w: Instytucie Pamięci Narodowej (Warszawa i Lublin), Archiwum Akt Nowych (mikrofilmy aleksandryjskie, meldunki Biura Informacji i Propagandy AK, dokumenty Delegatury Rządu na Kraj, Rady Głównej Opiekuńczej), Archiwum Państwowym w Warszawie (i jego oddział w Otwocku), Siedlcach i Lublinie, Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie (relacje ocalałych z Zagłady).

Do tej pory zgromadzono część publikacji i dokumentów archiwalnych. Z powodu innych obowiązków prace nad projektem przebiegają niesystematycznie. W związku z tym zakres wykonanych badań wyraźnie odbiega od pierwotnie założonego harmonogramu.

Dr Martyna Rusiniak-Karwat

„Powiat Sokołów-Węgrów w latach 1939–1945”

Celem projektu jest ukazanie losów Żydów podczas II wojny światowej na prowincji, w tym stosunków wewnątrz gett, stosunków polsko-żydowskich. W ramach projektu dr Rusiniak-Karwat w pierwszej połowie 2022 r. skupiała się na badaniach dotyczących terenu wokół byłego niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady Treblinka II: na pracowniku kolei i jego śmierci za pomoc Żydom (sprawa Jana Maletki), a także we współpracy z Działem Archiwum Sprawiedliwymi wśród Narodów Świata z sąsiedztwa byłego obozu zagłady.

Dr Rusiniak-Karwat jest członkiem Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej.

PRACOWNIK INSTYTUTU DO DNIA 30.09.2022 r.

Prof. Witold Stankowski, Niemiecki Obóz Pracy Wychowawczej w Nordmark w Kilonii w latach 1944/45 (”Arbeitserziehungslager” Nordmark), w przygotowaniu do druku w czasopiśmie recenzowanym.

Karol Zygmunt Guzenda (1901-1945)-ksiądz, wychowawca młodzieży, męczennik za wiarę, zamordowany w AL Hersbruck. Biografia. Zbieranie materiałów, kwerenda źródłowa.

Tropami powojnia. Polski skrawek ojczyzny w Glasau w powiecie Bad Segeberg 1945/1946. Przygotowanie publikacji do wydania.

Uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych w Instytucie Prawa Uniwersytetu SWPS w Warszawie (12 lipca br.). Maszynopis pracy doktorskiej 331 s.

Dr Barbara Świtalska-Starzeńska, prowadziła dalsze prace w ramach projektu pn. „Depesze Poselstwa RP w Bernie podczas II wojny światowej”.

Opieka nad dwiema grupami, pierwsza zajmująca się depeszami: dr A. Kmak-Pamirska, Eryk Habowski i Halina Matvijeko oraz druga organizująca środowowe seminaria naukowe online: dr Agnieszka Konik, Anna Ciałowicz, Emilia Dziewiecka.

Od czerwca nie jest już pracownikiem Instytutu.

Dr Dominika Uczkiewicz, Projekt: „Wkład polskich prawników w prace Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Zbrodni Wojennych”.

- Przygotowanie maszynopisu książki „Problem odpowiedzialności karnej za zbrodnie wojenne w pracach rządu polskiego na emigracji. 1939-1945”.

- Kwerendy na potrzeby opracowania edycji źródeł:

- 24-25.05.2022 Kwerenda w Archiwum PAN w Poznaniu (kolekcje Tadeusza Cypriana i Bohdana Winiarskiego).

- W dniach 5-17.09.2022 - kwerenda biblioteczno-archiwalną w Londynie. Kwerenda obejmowała zasoby archiwum Instytutu im. Gen. Sikorskiego w Londynie oraz the Wiener Holocaust Library). Kwerenda w archiwum Instytutu im. Gen. Sikorskiego obejmowała jednostki archiwalne z zespołów: Ministerstwa Sprawiedliwości Rządu, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Prac Kongresowych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Informacji i Dokumentacji oraz materiały z kolekcji Wacława Komarnickiego, Stanisława Strońskiego, Stefana Glasera i kolekcji Zygmunta Nagórskiego. Kwerenda w Wiener Library obejmowała materiały z kolekcji dokumentów Rafała Lemkina oraz kwerendę biblioteczną nt. publikacji poświęconych problemowi zbrodni wojennych, które ukazały się w latach II wojny światowej.

Współpraca międzynarodowa: udział w seminariach poświęconych pracom Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Zbrodni Wojennych organizowanych przez dr Aminę Adanan z Maynooth University, współpraca wokół problematyki UNWCC z badaczami z wysp Brytyjskich i Niemiec, w tym prof. Danielem Pleschem i Andrew Williamsem. Spotkanie badaczy planowane jest przy okazji konferencji w lutym 2023 w Berlinie.

Opracowanie założeń projektu: Badania porównawcze nad procesami zbrodniarzy wojennych po roku 1945 (możliwość realizacji projektu we współpracy OBnT i Instytutu Pileckiego w Berlinie):

Projekt ma na celu rozwój programu naukowego realizowanego w Instytucie Pileckiego w Berlinie oraz organizację wydarzeń naukowych poświęconych porównawczym studiom nad rozliczeniami zbrodni wojennych i wymiarem sprawiedliwości w Europie i na świecie po roku 1945, przy uwzględnieniu kontekstu trwającej wojny w Ukrainie. Celem projektu będzie rozwój współpracy z niemieckimi i innymi zagranicznymi ośrodkami naukowymi, prezentacja nowych polskich badań na forum międzynarodowym i realizacja tematycznych kwerend w archiwach niemieckich skupiających się na powojennych procesach w sprawach o zbrodnie wojenne i kolaborację.

Dr Mateusz Werner, kontynuował prace redakcyjne nad publikacją w ramach swojego projektu pn. *Polska w oczach niemieckich ekspertów 1933-45*. Inne aktywności:

- Współredakcja tomu pokonferencyjnego „Śmierć i narodziny polskiej inteligencji”, Praca zbiorowa pod red. J. Rohozińskiego, W. Stankowskiego, B. Świtalskiej-Starzeńskiej, M. Wenera. Ilość stron 400.
- Udział w konferencji „Losy polskiej inteligencji pod okupacją sowiecką i hitlerowską” Cz. 2.
- Prowadzenie comiesięcznych programów „Obrazy historii” (Internet, Blogpressportal).
- Programowanie seminarium OBNT wraz z dr Barbarą Świtalską.
- Tutoring w ramach Graduate Academy.
- Monitoring merytoryczny mediów społecznościowych IP.
- Koordynacja i nadzór nad projektami naukowymi prowadzonym w Sekcji Studiów nad Totalitaryzmami OBNT.

Dr Krystian Wiciarz, w minionym roku m.in. zajmował się:

- Pomoc w planach merytorycznych Graduate Academy
- Udział w opracowaniu call’a oraz opis konferencji „Totalitarianism across History and Disciplines” (konferencja IP w Valdosta, listopad 2022)
- Członek komitetu redakcyjnego projektu „Perspectives of the XX Century” prowadzonego przez oddział Instytutu Pileckiego w Berlinie.
- Moderacja panelu „Policies and practices in the digital age”, BASEES 2022 Annual Conference, (University of Cambridge, Wielka Brytania), 8-10.04.2022
- Współpraca z Oddziałem Instytutu w Berlinie nad wspólnym programem naukowym (wspólnie z Mateuszem Fałkowskim, zastępcą kierownika oddziału w Berlinie). Członek zespołu koordynującego wspólne przedsięwzięcia OBNT oraz IP w Berlinie (konferencje, wystawy, workshopy, publikacje).
- Nadzór nad udziałem pracowników OBNT w konferencjach międzynarodowych
- Członek BASEES - British Association for Slavonic & East European Studies; inicjator przystąpienia pracowników Instytutu do tej organizacji oraz udziału w kongresie BASEES.
- Działania mające na celu internacjonalizację nauki, m.in. przy udziale Działu Wydawniczego tłumaczenie książek (B. Kapica, J. Rohoziński) i pozyskanie wydawcy zagranicznego (Routledge).
- Pozyskanie prof. Aleksa Szczerbiaka do Rady Naukowej Rocznika Instytutu.
- Wprowadzenie (wspólnie z dr Kapicą) Rocznika na listę czasopism punktowanych MEiN.
- Koordynator przygotowania panelu Instytutu Pileckiego na konferencję ASEEES, która odbędzie się w listopadzie 2022 roku w Chicago (panel został zaakceptowany przez organizatorów).

- Udział w pracach warsztatowych oddziału Nowego Jorku mających na celu opracowanie koncepcji wystawy Instytutu w USA.
- Pomysłodawca nowego debatu Instytutu w ramach Centrum Lemkina – cykl począwszy od września 2022 r.
- nadzór i koordynacja organizacji konferencji *Russia's War of Aggression Against Ukraine. Challenges of Documenting and Prosecuting War Crimes*; współpraca przy opracowaniu założeń merytorycznych konferencji.

Prof. Andrzej Zawistowski,

Opracowanie monografii „Koszykowa róg Stalina. Tajemnice Aresztu Wewnętrzny MBP”. W 2022 r. trwały prace nad ostateczną wersją książki oraz uzupełniano kwerendy. Książka powinna zostać zamknięta do końca stycznia 2023 r.

b) Zespoły projektowe

- ***Polityka gospodarcza jako narzędzie państw totalitarnych wobec obywateli polskich w latach 1939-1949 – kierownik prof. Andrzej Zawistowski***

W okresie I-IX 2022 trwały prace merytoryczne nad dwoma pierwszymi tomami opracowania monograficznego. Autorzy sukcesywnie (w czterech transzach) przysyłali fragmenty tekstów. Przesłane teksty były przekazane do wglądu zwierzchnikom. W sierpniu przesłano ostatnie fragmenty i przystąpiono do ich scalenia oraz redakcji merytorycznej. Planowane przekazanie do wydawnictwa pierwszego tomu: 1 marca 2023.

Aktualny stan pracy nad monografią pod roboczym tytułem „Historia gospodarcza 1939-1949” prezentuje się następująco:

Stan prac nad monografią „Historia gospodarcza ziem polskich 1939-1949”. Tom pierwszy: 1939-1945.

Rozdział	Objętość*	
	Okupacja niemiecka	Okupacja sowiecka
Zarys polityki gospodarczej	89 244	61 872
Administracja gospodarcza	81 234	61 343
Pieniądz i bankowość	96 176	48 895
Rolnictwo	57 140	67 596
Zatrudnienie	93 117	91 257
Przemysł i rzemiosło	68 524	89 090
Transport, komunikacja i łączność	59 548	49 153
Handel	58 953	70 229
Straty wojenne	57 603	55 719
Położenie materialne ludności	68 510	85 601

*- liczba znaków przed redakcją autorską, stan na 31 grudnia 2022 r.

Stan prac nad monografią „Historia gospodarcza ziem polskich 1939-1949”. Tom drugi: 1949-1945

Rozdział	Objętość*
Rolnictwo	114 509
Przemysł i handel	165 123
Pieniądz i bankowość	72 303
Stosunki gospodarcze z zagranicą	110 818
Handel	104 202
Transport, komunikacja i łączność	119 162
Finanse	91 499

*- liczba znaków przed redakcją, stan na 31 grudnia 2022 r.

W 2022 r. kontynuowano prace nad tłumaczeniami pozycji zagranicznych.

- Hein A.M. Klemann, Siergiej Kudriaszow, *Occupied Economies: an Economic History of Nazi-Occupied Europe*
- Ulrich Herbert, *Fremdarbeiter. Politik und Praxis des „Ausländer-Einsatzes“ in der Kriegswirtschaft des Dritten Reiches*

W 2022 roku kontynuowano spotkania w ramach cyklu „Klio w świecie ekonomii czyli porozmawiajmy o gospodarce”. W każdy trzeci czwartek miesiąca odbywały się spotkania poświęcone najnowszym dziejom gospodarczym Polski (w wersji on-line). W 2022 r. odbyły się następujące spotkania:

- styczeń: Moskwa patrzy na kryzys gospodarki PRL w 1981. Goście: dr Tomasz Kozłowski, dr Dariusz Grała
- luty: PRL Edwarda Gierka. Czy Polska rosła w siłę, a ludziom żyło się dostatnio? Goście: prof. Antoni Dudek, dr Bartłomiej Kapica
- marzec: Hołodomor. Mechanizmy zbrodniczej polityki gospodarczej. Goście: prof. Igor Hałagida, dr Damian Markowski
- kwiecień: Nie tylko Miedzianka. Eksploatacja uranu w Sudetach po II wojnie światowej. Goście: prof. Robert Klementowski, prof. Tomasz Głowiński.
- maj: Między Boryslawem a Drohobyczem. Czy Galicja miała szansę stać się europejskim Kuwejtem? Goście: dr Jerzy Łazor, dr Roman Masyk
- listopad: Archeologia strat. Jak szacowano polskie straty wojenne? Goście: prof. dr hab. Mirosław Kłusek i dr Tomasz Luberek.
- grudzień: Boże Narodzenie w czasach niedoborów. Co Polacy kładli na świąteczny stół, gdy sklepy świeciły pustkami? Gość: dr Monika Milewska

Spotkania były zapowiadane na stronach IP oraz na portalu Histmag.org, a transmitowane na platformie Zoom oraz na FB. Gromadziły audytorium liczące od 25 do 75 osób.

- **„Terror niemiecki we wschodnich powiatach dystryktu warszawskiego Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939-1944” – koordynator dr Marcin Panecki:**
 - zakończony formalnie projekt wymaga dalszej koordynacji związanej z wydaniem publikacji

▪ ***„Żydzi na terenie Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939–1945”***

Uczestnicy projektu: **dr Martyna Rusiniak-Karwat** (kierownik), współpracownik: **dr Jacek Prosyk**; siedmiu stypendystów: **mgr Michał Bronowicki, mgr Klaudia Ciszewska, dr Anna Gruźlewska, dr Sławomir Mańko, mgr Sebastian Rakowski, mgr Damian Sitkiewicz oraz dr Marcin Urynowicz.**

Zakończony formalnie projekt wymaga dalszej koordynacji związanej z wydaniem publikacji.

▪ ***„Władze RP na uchodźstwie wobec Żydów – obywateli polskich w Związku Sowieckim i na Bliskim Wschodzie (1941-1945)”***

Projekt formalnie zakończony, sprawozdanie zaakceptowane i publikacja złożona do wydawnictwa.

▪ ***Polska inteligencja podczas II wojny światowej. Jej losy, dzieje w okupacyjnej rzeczywistości (okupacja niemiecka, okupacja sowiecka)*** - kierownik projektu – **prof. dr hab. Witold Stankowski**; koordynator projektu **dr Jerzy Rohoziński** – koordynacja części poświęconej okupacji sowieckiej

Czas trwania projektu: 2021-2024. Jest to nowatorski, oryginalny projekt, który ma pokazać politykę Trzeciej Rzeszy i Związku Sowieckiego wobec warstwy polskiej inteligencji podczas wojny. Celem jest ukazanie strat polskiej inteligencji i skutku dla polskiego społeczeństwa, państwowości po wojnie. Projekt jest składową częścią pamięci o polskiej inteligencji.

▪ ***Rozliczenie kolaboracji oraz zbrodni popełnionych w trakcie okupacji niemieckiej ziem polskich w okresie II wojny światowej*** – kierownik **dr Bartłomiej Kapica**

Kierownik projektu „Rozliczenia w oparciu o dekret PKWN z 31 sierpnia 1944 roku – analiza spraw z powiatów Ostrów Mazowiecka i Węgrów-Sokołów”.

Projekt w formie obecnej został rozpoczęty w marcu 2022 roku. Powołany został zespół badawczy składający się z kierownika/wykonawcy (dr Bartłomiej Kapica), 3 wykonawców (historyków – dr Artur Pawlicki, dr Piotr Grzelczak, dr Marcin Jurek, umowy cywilno-prawne do marca 2023) oraz 3 researcherów/archiwistów, koordynowanych przez Bartłomieja Zygmunta.

Od strony merytorycznej do tej pory przeprowadzana jest, nadzorowana przez kierownika, kwerenda w archiwach zewnętrznych, w których znajdują się dokumenty dotyczące badanej tematyki (przede wszystkim akta z tzw. procesów sierpniowych).

Trwa także analiza pozyskanych akt archiwalnych, literatury przedmiotu oraz konceptualizacja prac badawczych w oparciu o aktualny stan badań oraz metody badawcze. Obecnie skupiono się na analizie akt z powiatu Ostrów Mazowiecka oraz Węgrów-Sokołów – poza klasyczną metodą badań historycznych umożliwiającą rekonstrukcję przebiegu procesów, interpretując je w oparciu o metodykę pozwalającą ujmować składane w śledztwie/sądzie zeznania przez pryzmat niemieckiego systemu okupacyjnego oraz studiów nad pamięcią (a więc jak i dlaczego pamiętano okupację i zbrodnie w trakcie niej popełnione).

- ***Wkład polskiej myśli prawno-naukowej w kształtowanie pojęcia zbrodni genocydu. Rafał Lemkin i Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 roku a polskie doświadczenie okupacji przez narodowosocjalistyczne Niemcy***

Realizowany przez Instytut Pileckiego i Ministerstwo Edukacji i Nauki w latach 2018–2023 (projekt finansowany w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Szlakami Polski Niepodległej” w latach 2018-2023, nr projektu 01SPN1705318) został dedykowany międzynarodowym badaniom nad problematyką ludobójstwa i totalitaryzmów oraz upowszechnianiu dokonań Polski niepodległej w dziedzinie prawa oraz wkładu Polski w rozwój międzynarodowego prawa publicznego.

Uczestnicy projektu: **prof. Piotr Madajczyk** (kierownik projektu), **prof. Marek Kornat**, **dr Joanna Lubecka**, **dr Tomasz Ceran**, **Eryk Habowski** (koordynator merytoryczny). Projektowi towarzyszy bogaty **program wydawniczy**, obejmujących m.in. zamysł przybliżenia kluczowych publikacji Rafała Lemkina (*Rządy państw Osi w okupowanej Europie* [w druku]), ale też odnoszących się do problematyki zbrodni okupacyjnych wymierzonych w ludność cywilną oraz rozwoju prawa międzynarodowego w XX wieku. W ramach realizacji projektu odbywają się cykliczne „seminaria lemkinowskie”. W pierwszej połowie 2022 trwały prace nad konspektem konferencji, która odbyła się w grudniu 2022 r., a także nad publikacjami, które mają się ukazać drukiem w ramach projektu na przełomie 2022/2023 r., w tym biografią Lemkina autorstwa prof. Madajczyka. Zespół finalizuje program obejmujący m.in. indywidualne badania, projekt wielu seminariów oraz dużych, corocznych międzynarodowych konferencji – ostatnia konferencja odbyła się w dniach 8-9 grudnia br.

- ***Rola żeńskich zgromadzeń zakonnych w pomocy i ratowaniu ludności żydowskiej na Ziemiach Polskich podczas II wojny światowej*** – kierownik **prof. s. Agata Mirek**

Projekt realizowany w okresie 1 czerwca 2020 – 30 września 2022. Uczestnicy projektu: dr hab. s. Agata Mirek (kierownik), wykonawczyni – dr hab. Joanna Szady. Z OBnT w projekcie bierze udział dr Agnieszka Konik (koordynator). Współpraca: 12 sióstr zakonnych pracujących w archiwach zgromadzeń. Z uwagi na ciężką chorobę kierownika projektu termin realizacji został wydłużony do 31 grudnia 2022 r. (24 września 2022r. zmarła kierownik projektu prof. Agata Mirek).

Archiwistki zakonne w terminie przekazały materiały przeznaczone do publikacji. Materiały te zostały ujednolicone i uzupełnione przez dr hab. Joannę Szady, która 31 grudnia 2022 r. nadała przesyłką pocztową CD z opracowanym materiałem oraz sprawozdaniem końcowym.

Dr hab. Joanna Szady nie podjęła się ukończenia projektu i napisania wstępu do publikacji.

Przygotowany materiał wypracowany w projekcie zostanie przesłany do oceny i weryfikacji nowemu kierownikowi projektu.

III.2. Organizacja konferencji i wydarzeń naukowych

Dr John Cornell, organizacja i przeprowadzenie dziewięciu warsztatów w dniach 18.01.2021-23.03.2021 “English in Academia Mock Presentation Sessions, round 1” oraz ośmiu warsztatów w dniach 11.05.2021-29.06.2021 “English in Academia Mock Presentation Sessions, round 2”.

Dr Bartłomiej Kapica, współorganizacja panelu Instytutu Pileckiego poświęconego problemowi rozliczeń zbrodni wojennych na konferencję ASEES w Chicago 11-13 listopada 2022 roku.

Opracowanie call for papers oraz opisu konferencji „Totalitarianism across History and Disciplines” (konferencja Instytutu Pileckiego w Valdosta w USA, 15-16 listopada 2022).

Współorganizacja konferencji Instytutu Pileckiego w Berlinie, 1-3 lutego 2023 „The War Against Ukraine. A Year after”.

Dr Agnieszka Konik, prace nad organizacją konferencji naukowej na Jasnej Górze. Opracowano koncepcję i określono obszary badawcze konferencji. Dokonano naboru i wyboru prelegentów. Przygotowano program konferencji. Konferencja odbyła się w dniach 20-21 października 2022 r. Tytuł brzmi: „Kościół katolicki w podczas II wojny światowej. Nowe wyzwania dla wspólnot zakonnych i duchowieństwa w obliczu eksterminacji ludności żydowskiej”. Głównym celem konferencji była prezentacja wyników projektu prowadzonego w Instytucie Pileckiego *Rola żeńskich zgromadzeń zakonnych w pomocy i ratowaniu ludności żydowskiej na Ziemiach Polskich podczas II wojny światowej* a także ukazanie kontekstu funkcjonowania, zakłóceń działalności zgromadzeń oraz wyzwań przed jakimi stanęli w obliczu eksterminacji ludności żydowskiej.

Dr Mariola Serafin,

- Wraz z Uniwersyteckim Centrum Badań Wolności Religijnej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego przygotowywała dwudniowe sympozjum w Sieradzu planowanego na 6 - 7 września;

- Prowadzenie rozmów z Przedstawicielstwem Polskim w Ramallah dotyczące wspólnego projektu upamiętnienia Wojska Polskiego na Wschodzie w 80 rocznicę jego powstania w 2023 r.;

- 06. 05. 2022 była gospodarzem wieczoru autorskiego promującego książkę prof. P. Skibińskiego „Kościół wobec totalitaryzmów (1917 – 1989). Światowy katolicyzm i doświadczenie Polaków”.

Dr Barbara Świtalska-Starzeńska,

II Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Inteligencja polska wobec totalitaryzmów: opór i kompromis” (9-10 listopada 2022 r.), przygotowanie treści ogłoszenia, kontakty: z działem tłumaczy, z grafikiem ws plakatów oraz formularzy rejestracyjnych, z działem promocji ws konferencji i zamieszczenia o niej informacji na stronie głównej i fb Instytutu Pileckiego.

- Organizacja wewnętrznych seminariów naukowych online prof. zw. dr hab. Eugeniusza Cezarego Króla

- Organizacja seminarium wewnętrznego online dr Mateusza Wernera

- Tworzenie programu III Edycji Seminariów Naukowych Online OBnT; Udział w organizacji 20/21 seminariów naukowych online, w tym w jednym spotkaniu jako koreferent oraz w kilku jako moderator:
- 12 stycznia: **Referent:** Ks. prof. Jan Walkusz, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. **Temat:** *Represje wobec duchowieństwa katolickiego podczas II wojny światowej.* **Koreferent:** prof. Witold Stankowski, OBnT Instytutu Pileckiego, Uniwersytet Jagielloński, Małopolska Uczelnia Państwowa im. Witolda Pileckiego w Oświęcimiu
- 19 stycznia: **Referent:** Adam Hlebowicz, Instytut Pamięci Narodowej. **Temat:** *Zostali na Wschodzie. Wokół Słownika inteligencji polskiej w ZSRS 1945–1991.* **Koreferent:** dr Jerzy Rohoziński, OBnT Instytutu Pileckiego
- 26 stycznia: **Referent:** prof. Krzysztof Brzechczyn, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. **Temat:** *Granice muzyki – granice wolności. Wokół konferencji kompozytorów i krytyków muzycznych w Łagowie Lubuskim w 1949 r.* **Koreferent:** dr John Cornell, OBnT Instytutu Pileckiego
- 16 lutego: prof. Piotr Madajczyk, Instytut Studiów Politycznych PAN. **Temat:** *Pomorze pod okupacją niemiecką. Jesień 1939.* **Koreferent:** dr Tomasz Ceran, Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy)
- 23 lutego: **Referent:** prof. Krzysztof Brzechczyn, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. **Temat:** *Geneza odrębności historycznej Europy Środkowej.* **Koreferent:** prof. Tomasz Pawelec, Uniwersytet Śląski
- 2 marca: **Referent:** dr Joanna Lubecka, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie, Akademia Ignatianum w Krakowie. **Temat:** *Niemiecki zbrodniarz przed polskim sądem. Krakowskie procesy przed Najwyższym Trybunałem Narodowym.* **Koreferent:** dr Filip Gańczak, Instytut Pamięci Narodowej
- 9 marca: **Referent:** dr Arkadiusz Płomiński, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. **Temat:** *„Dark tourism” w Polsce na przykładzie miejsc pamięci i męczeństwa.* **Koreferent:** dr Daniel Bakota, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
- 16 marca: **Referent:** dr Przemysław Słowiński, Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. **Temat:** *Obóz dla polskich jeńców Oflag Woldenberg II C.* **Koreferent:** prof. Grzegorz Kucharczyk (IH PAN, OBnT IP)
- 23 marca: **Referant:** Leah Valtin-Erwin, doktorantka w Indiana University Bloomington. **Temat:** *“Austro-Polish Trade and the Modernization of Consumption in Poland after 1989”*
- 30 marca: **Referent:** dr hab. Władysław Bułhak, Instytut Pamięci Narodowej. **Temat:** *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978.* **Koreferent:** dr Witold Bagieński, Instytut Pamięci Narodowej
- 6 kwietnia: **Referent:** dr Mariusz Jastrząb. **Temat:** *Problem zaopatrzenia ludności w artykuły powszechnego użytku w Polsce w latach 1949–1956.* **Koreferent:** dr hab. Andrzej Zawistowski, prof. SGH, OBnT Instytutu Pileckiego
- 13 kwietnia: **Referent:** Mariusz Nowik, dziennikarz i historyk. **Temat:** *Palmiry. Zabić wszystkich Polaków.* **Koreferent:** prof. prof. Witold Stankowski, OBnT Instytutu Pileckiego, Uniwersytet Jagielloński, Małopolska Uczelnia Państwowa im. Witolda Pileckiego w

Oświęcimiu lub prof. Grzegorz Kucharczyk, OBnT Instytutu Pileckiego, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

- 20 kwietnia: **Referent:** prof. Grzegorz Łukomski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. **Temat:** *Dama polskiego wywiadu Halina Maria Szymańska. Poselstwo RP w Bernie w przestrzeni wywiadu wojskowego i dyplomacji 1939–1945.* **Koreferent:** dr Barbara Świtalska-Starzeńska, OBnT Instytutu Pileckiego

- 27 kwietnia: **Referent:** dr Danuta Drywa, Muzeum Stutthof w Sztutowie. **Temat:** *Działania pomocowe Poselstwo RP w Bernie 1939–1945.* **Koreferenci:** dr Aleksandra Kmak-Pamirska, badacz niezależny i Eryk Habowski, OBnT Instytutu Pileckiego

- 12 maja: **Referent:** dr Jacob Halvas Bjerre, Muzeum Narodowe w Danii. **Temat:** *Ograniczenia akcji pomocowych. Dania i Żydzi europejscy.* **Koreferent:** dr John Cornell, OBnT Instytutu Pileckiego

- 18 maja: **Referent:** Anna Ciałowicz, OBnT Instytutu Pileckiego. **Temat:** *Stosunek Żydów do Polaków na podstawie „Ksiąg Pamięci”.* **Koreferent:** prof. Monika Adamczyk-Garbowska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

- 25 maja: **Referent:** dr hab. Dorota Sula, Muzeum Gross-Rosen (w Rogoźnicy, Wałbrzych). **Temat:** *Obóz koncentracyjny Gross-Rosen jako rezerwuuar taniej siły roboczej.* **Koreferent:** prof. Witold Stankowski, OBnT Instytut Pileckiego, Uniwersytet Jagielloński, Małopolska Uczelnia Państwowa im. rot. W. Pileckiego w Oświęcimiu

- 1 czerwca: **Referent:** dr Agnieszka Sławińska. **Temat:** *Łagier dla dziewcząt w Bojanowie 1952–1956.* **Koreferent:** prof. Witold Stankowski, OBnT Instytut Pileckiego, Uniwersytet Jagielloński, Małopolska Uczelnia Państwowa im. rot. W. Pileckiego w Oświęcimiu.

- 8 czerwca: **Referent:** dr hab. Piotr Niwiński, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku, Uniwersytet Gdański. **Temat:** *Wileńszczyzna pod okupacją niemiecką.* **Koreferent:** dr Jerzy Rohoziński, OBnT Instytutu Pileckiego

- 15 czerwca: **Referat:** dr Bartłomiej Kapica, OBnT Instytutu Pileckiego. **Temat:** *Rozliczanie kolaboracji w Polsce na podstawie dekretu sierpniowego z 1944 roku.* **Koreferent:** dr Dominika Uczkiewicz, OBnT Instytutu Pileckiego

- 22 czerwca: 29 czerwca: **Referent:** dr hab. Łukasz Gacek, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego. **Temat:** *Geneza Komunistycznej Partii Chin*

Dr Dominika Uczkiewicz,

Luty-kwiecień 2022: opracowanie i organizacja cyklu seminariów naukowych „Reflecting on Lemkin’s legacy. Contemporary relevance of the concept of genocide” w Instytucie Pileckiego w Berlinie

Od maja 2022: współpraca przy opracowaniu założeń merytorycznych konferencji *Russia’s War of Aggression Against Ukraine. Challenges of Documenting and Prosecuting War Crimes*; koordynacja organizacji konferencji (opracowanie programu, listy gości, call for papers, kontakt z prelegentami i zaangażowanymi oddziałami i współpracownikami Instytutu; przygotowanie materiałów konferencyjnych);

Opieka merytoryczna nad projektem stypendystki Instytutu Pileckiego, dr Agnieszki Kubal „Who are the humans behind Human Rights? The historical foundations of human rights activism in Poland.”

30.06 – organizacja w Instytucie Pileckiego w Berlinie seminarium z udziałem dr Samantha Knapton i dr. Marcusa Nesselrota (Uniwersytet Viadrina): "Brothers in Arms? Polish Displaced Persons in British-occupied Germany, 1945-51"

Dr Mateusz Werner,

20-21.10.2022 – udział w konferencji Instytutu Pileckiego „Kościół katolicki podczas II wojny światowej” na Jasnej Górze, otwarcie konferencji, prowadzenie sesji nr 1.

9. 11.2022 – udział w II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Inteligencja polska wobec totalitaryzmów: opór i kompromis podczas II wojny światowej” w Warszawie. Prowadzenie panelu nr 3 „Śląskie losy inteligencji i pomoc więźniom KL Auschwitz”.

10-13.11.2022 – udział w konferencji ASEES w Chicago, komentarz do panelu z udziałem prof. Patrycji Grzebyk, dr Dominiki Uczkiewicz i dr. Bartłomieja Kapicy pt. The Precarity of Postwar Justice and the Prosecution of War Crimes: The Polish Example.

15-16.11.2022 udział w konferencji Totalitarianism Across History and Disciplines (Georgia State University w Valdoście) jako moderator dwu paneli: “The Totalitarian State: History Versus Memory of the Soviet Repressions” oraz “Terror Narrations: Between History and Modernity”.

Dr Krystian Wiciarz, nadzór i koordynacja organizacji konferencji *Russia’s War of Aggression Against Ukraine. Challenges of Documenting and Prosecuting War Crimes*; współpraca przy opracowaniu założeń merytorycznych konferencji.

Prof. Andrzej Zawistowski,

Przygotowywanie kolejnej konferencji naukowej z cyklu „Gospodarka w mikroskali”. Edycja 2022 r. odbywała się pod tytułem „Ziemie polskie pod podwójną okupacją 1939-1946”.

III.3. Udział pracowników w konferencjach i innych wydarzeniach naukowych

a) Konferencje naukowe – udział z referatem

Mgr Anna Ciałowicz, udział w III Interdyscyplinarnej Konferencji Jidyszystycznej, 20-21 listopada 2022 r.; organizator: Polskie Towarzystwo Studiów Jidyszystycznych i Żydowski Instytut Naukowy. Wygłoszenie wystąpienia: „Więcej odwagi w wypowiedzeniu się!. Sara Ala Gołąb-Grynbergowa (1904-1943)”.

Dr John Cornell, Organized, wrote proposal and submitted panel proposal for ASEES convention 2022, to be held in November. Submission was accepted.

Presented paper „Projects of the Pilecki Center concerning International Law, Transitional Justice, War Crimes and Genocide” at the 23rd International Congress of Historical Sciences, held in Poznań, participating with a team from the Pilecki Institute, 27.08.2022

Dr Bartłomiej Kapica,

- referat „From Revolution to Petrification. Władysław Bieńkowski’s prospects for Socialism in Poland 1956 – 1968”, Late Modernity in Eastern and Central Europe: Philosophy, Literature and Politics Between 1956-1958, 21-22.01.2022, Uniwersytet w Tybindze, Niemcy (sesja online).
- Wygłoszenie referatu „Can Soviet Socialism produce and implement critical knowledge? The case of Władysław Bieńkowski, 1956-1970”, konferencja International Society for Intellectual History (University of Oxford), Università Ca Foscari, Wenecja, 12-15 września 2022.
- Zaprezentowanie oferty badawczej Instytutu Pileckiego na XXIII International Congress of Historical Sciences w Poznaniu, „Pilecki Institute as a research hub”, 26.08.2022
- Wygłoszenie referatu „Between Politics and Justice: The August Trials in Poland, 1944-1956” na konferencji ASEES w Chicago, 12 listopada 2022.
- Wygłoszenie referatu „Between Politics and Justice: The August Trials in Poland, 1944-1956” na konferencji Instytutu Pileckiego „Totalitarianism Across History and Disciplines” na Valdosta University (USA), 15 listopada 2022.

Dr Agnieszka Konik,

- *Wolność religijna w dialogu międzyreligijnym na przykładzie relacji pomiędzy chrześcijaństwem a judaizmem*, Sieradz 6-7.09.2022. Wygłoszono referat: „Zawołani po imieniu – historie rodzinne – (post)pamięć”.
- *Edukacja pod bombami. Dzieci wojny. Uwarunkowania edukacyjne i oświata podczas II wojny światowej ii w okresie powojnia*, Warszawa, 6 października 2022 r. Wygłoszono referat: „Tajne nauczanie w klasztorze benedyktynek w Staniątkach podczas okupacji niemieckiej”.
- *Kościół katolicki w podczas II wojny światowej. Nowe wyzwania dla wspólnot zakonnych i duchowieństwa w obliczu eksterminacji ludności żydowskiej*, Jasna Góra 20-21. 10. 2022 r. Wygłoszono referat: „Opactwo św. Wojciecha w Staniątkach w czasach okupacji - stan badań i perspektywy”.

Dr Jerzy Rohoziński,

- *Underground Catholicism in Soviet Kazakhstan* w ramach workshopu on-line „Reinventing Religions: The Rise of Religious Sensibility in the Late Soviet Union (1960s-80s)”, Uniwersytet w Bazylei, 10-12.06;
- *Dieportacji etnosów w Kazachstan w XX wieku*, Państwowe Archiwum Obwodu Pawłodarskiego i Akimat Obwodu Pawłodarskiego, 31.05;
- *Przymusowe przesiedlenie Polaków do północnego Kazachstanu*, Państwowe Archiwum Obwodu Północnokazachstańskiego w Pietropawłowsku, 13.04;

- Polsko-Kazachstańska konferencja naukowa „Historia, która nas łączy”, Nursułtan, 24.11;
- 6th ENIUGH Congress „Minorities, national belonging belonging and state-building”, panel *Poles in Poland and in the Diaspora after the Second World War: Patterns of Inclusion and Exclusion*, 16.06 on-line.

Prof. Witold Stankowski,

Referat: Inteligencja w przededniu II wojny światowej i w pierwszych miesiącach wojny. Próba charakterystyki tej warstwy społecznej, II Ogólnopolska Konferencja Naukowa Inteligencja polska wobec totalitaryzmów: opór i kompromis podczas II wojny światowej, 9 listopada 2022 Warszawa.

Dr Dominika Uczkiewicz, 10-13.11.2022 – udział w konferencji ASEES w Chicago, referat:

Anticipating Nuremberg: European Governments in Exile in Struggle for Justice against War Criminals during the Second World War w panelu zgłoszonym na konferencję wspólnie z prof. Patrycją Grzebyk i dr. Bartłomiejem Kapicą pt. *The Precarity of Postwar Justice and the Prosecution of War Crimes: The Polish Example*.

15-16.11.2022 udział w konferencji *Totalitarianism Across History and Disciplines* (Georgia State University w Valdoście) uczestniczyłam jako prelegentka w panelu *Postwar justice and the prosecution of war crimes in Poland* oraz moderowałam dwie sesje konferencji: dyskusję panelową *The history never ends: totalitarianism, authoritarianism and dictatorships in the 21st century* z udziałem prof. Marka Kramera, dr. Ekateryny Klimenko, dr. Petera Polaka-Springera oraz panel prezentujący projektu uczestników *Graduate Academy*.

8-9 grudnia 2022: udział w konferencji Instytutu Pileckiego *Ludobójcze zbrodnie zaborczych reżimów. Od II wojny światowej do Ukrainy. Podsumowanie projektu*, referat: *Zbrodnie sądowe III Rzeszy w polskich skargach przedkładanych UNWCC*

Dr Mateusz Werner, 3-4.11.2022 - programowanie, organizacja oraz udział w międzynarodowej konferencji „Obraz Polaka w zagranicznych filmach i mediach audiowizualnych” (Filmoteka Narodowa, Uniwersytet Łódzki). Prowadzenie paneli oraz referat „Polskość – biała plama”.

Prof. Andrzej Zawistowski, Kuchnia w PRL, 4-5 czerwca 2022 r., ECS, Gdańsk. Referat: Na mięso, na sól i na książki, czyli kartkowa rzeczywistość w handlu Polski Ludowej.

- Autentyzm miejsc pamięci i jego rola w budowaniu tożsamości narodowej, 25 października 2022 r., Warszawa. Referat: Konspiratorzy, zbrodniarze, ubecy. Nieprosta historia Aresztu Wewnętrznego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego / Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego

- Inteligencja polska wobec totalitaryzmów: opór i kompromis podczas II wojny światowej, 9 listopada 2022 r., Instytut Pileckiego. Prowadzenie sesji: Inteligencja, elity pod okupacją niemiecką i sowiecką

b) Debaty, panele dyskusyjne

Dr Piotr Andrzejewski, 28.04.2022 - Gaz, pieniądze i soft power. Niemieckie wpływy w Rosji w XXI wieku.

Dr John Cornell , udział w dyskusji panelowej *“Wartime Diplomacy. How Governments Responded to the Holocaust”*, online webinar *“Duty and Compassion: Polish Diplomacy Working against the Holocaust”* Instytut Pileckiego, 22.03.2021 (online).

Dr Bartłomiej Kapica, udział w dyskusji w ramach cyklu „Klio w świecie ekonomii” („PRL Edwarda Gierka. Czy Polska rosta w siłę, a ludziom żyło się dostatnio?”), 17 lutego 2022 <https://www.facebook.com/InstytutPileckiego/videos/472400567875608>

Moderacja panelu „Internationalising the Socialist Bloc”, BASEES 2022 Annual Conference, (Cambridge University, Wielka Brytania), 8-10.04.2022

Udział w dyskusji w ramach cyklu „Obrazy historii” (D-Day na ekranie), 29.06.2022 <https://www.youtube.com/watch?v=TRruDIKUUs>

Udział w debacie: „Praworządność i sprawiedliwość. Aktualność problemu rozliczeń po II wojnie światowej wobec zbrodni rosyjskich na Ukrainie”, 22 września 2022 roku. Debata Instytutu Pileckiego w Państwowym Instytucie Wydawniczym. Dyskutanci: prof. Patrycja Grzebyk, dr Dominika Uczkiewicz, dr Mateusz Werner, dr Bartłomiej Kapica.

Dr Jerzy Rohoziński, 30 marca Obrazy historii: Mitologia i historia ukraińskiej tożsamości. „Cienie zapomnianych przodków” Siergieja Paradżanowa.

29 września: Manipulation with history as a Russian weapon in the war against the free world, organizator: Platforma Europejskiej Pamięci i Sumienia.

Dr Mateusz Werner, Prowadzenie debaty *“Russkij mir, Lebensraum, Denazification of Ukraine and Other Excuses: Totalitarian Propaganda”*, 30 maja 2022, Instytut Pileckiego

Prowadzenie debat „Cywilizacja na ławie oskarżonych”

27 maja „Putinizm, czekizm, rasyzm – maski współczesnego totalitaryzmu?” rozmowa z Ireną Lasotą, Agnieszką Romaszewską i Antonim Liberą.

23 czerwca „Tabu w badaniach historycznych. Przypadek Ernsta Noltego. Rozmowa z Aleksandrą Rybińską, prof. Piotrem Madajczykiem i prof. Grzegorzem Kucharczykiem.

Prowadzenie Debaty Centrum Lemkina: Praworządność i sprawiedliwość. Aktualność problemu rozliczeń po II wojnie światowej wobec zbrodni rosyjskich na Ukrainie. Z udziałem prof. Patrycja Grzebyk, Dr Dominika Uczkiewicz, dr Bartłomiej Kapica, 22 września 2022.

Prof. Witold Stankowski, udział w dyskusji o projekcie *“Pamięć o Niemcach w obozach w Polsce w latach 1945-1950”* z wprowadzeniem prof. Piotra Madajczyka oraz dr Magdaleny Lemańczyk, organizator: Zakład Studiów nad Niemcami ISP PAN, czas 24.05.2022 r.

Dr Dominika Uczkiewicz, 22.09.2022 – udział w debacie Centrum Lemkina "Praworządność i sprawiedliwość. Aktualność problemu rozliczeń po II wojnie światowej wobec zbrodni rosyjskich na Ukrainie"

Prof. Andrzej Zawistowski , udział i prowadzenie panelu na konferencji „Archiwum: Aktywacja!”, Instytut Pileckiego, 12 stycznia 2021 r.

- *Götz Aly, Państwo Hitlera*, Instytut Pileckiego, 28 kwietnia 2021 r.

- Wrzesień 1939. Filmowe teksty i konteksty, Zakład Filmu i Mediów, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Gdańskiego, 2 grudnia 2021 (uczestnik debaty)

c) Seminaria i inne

Mgr Anna Ciałowicz,

Występ na seminarium naukowym OBNT, 18 maja 2022 roku. Temat: „Obraz Polaków w żydowskich księgach pamięci”. Koreferent: prof. dr hab. Monika Adamczyk-Garbowska, UMCS w Lublinie.

Dr John Cornell ,

26.01.2022 co-referent for Pilecki online Seminar given by Prof. Beata Bolesławska-Lewandowska, „Muzyka polska w okresie socrealizmu”.

12.05.2022 Co-referent for Seminar given by Dr. Jacob Bjerre, “The Restraints of Rescue. Denmark and the European Jews.”

26.03.2022 Presented workshop to Pilecki Graduate Academy students on “Culture, Subculture and Totalitarianism

Dr Bartłomiej Kapica

Udział w seminarium Instytutu Pileckiego: „Rozliczenia kolaboracji w oparciu o dekret PKWN z 31 sierpnia 1944 roku”, 15.06.2022

Udział w seminarium wewnętrznym Instytutu Pileckiego dot. Projektu sierpniówkowego, 13.06.2022

Eryk Habowski

Organizacja, moderacja i udział w seminariach jako prelegent oraz koreferent:

16 lutego 2022, „seminarium lemkinowskie” online w nawiązaniu do pracy zbiorowej pt. „Pomorze pod okupacją niemiecką. Jesień 1939”. Referent – prof. Piotr Madajczyk (Instytut Studiów Politycznych PAN), koreferent – dr Tomasz Ceran (Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy). Habowski – wstęp o projekcie i udział w dyskusji.

2 marca 2022, „seminarium lemkinowskie”, temat: „Procesy przed Najwyższym Trybunałem Narodowym. Sąd zwycięzców nad zwycięzonymi?”, referentka – dr Joanna Lubecka (Instytut

Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie, Akademia Ignatianum w Krakowie), koreferent – dr Filip Gańczak (Instytut Pamięci Narodowej), Habowski – wstęp o projekcie, moderacja, dyskusja.

15 marca 2022, seminarium w Instytucie Pileckiego w Berlinie pt. „Reflecting on Lemkin's Legacy” – udział i wystąpienie.

31 marca 2022, seminarium / webinarium anglojęzyczne dla Graduate Academy, temat: “Raphael Lemkin, Genocide & the Soviet Russia. The Ukrainian Case”; uczestnicy: Giulia Lami, Marek Kornat, Eryk Habowski. Zorganizowane we współpracy z: Malwina Garyga, Olga Lebedewa, Jakub Kiersikowski.

27 kwietnia 2022, seminarium „Działalność Poselstwa RP w Bernie w czasie II wojny światowej” z udziałem dr Danuty Drywy z Muzeum Stutthof. Koreferenci: dr Aleksandra Kmak-Pamirska oraz Eryk Habowski z Ośrodka Badań nad Totalitaryzmami Instytutu Pileckiego. Spotkanie moderowała dr Barbara Świtalska-Starzeńska.

24 czerwca 2022, Letnie Seminarium Lemkinowskie (w rocznicę urodzin Lemkina).

Dr Jerzy Rohoziński, 19 stycznia *Zostali na Wschodzie. Wokół „Słownika inteligencji polskiej w ZSRS 1945-1991”*, koreferent dyr. Adama Hlebowicza

8 czerwca *Wileńszczyzna pod okupacją niemiecką*, koreferent prof. dr hab. Piotra Niwińskiego.

Dr Mariola Serafin,

- 20. 05. 2022 referat: „Źródła antypolonizmu we współczesnym Izraelu” w trakcie sympozjum o antypolonizmie;

- udział w cyklicznych seminariach i innych wydarzeniach IP (np. wykład o filmie „Triumf woli”; Epoka Gierka w filmie; Poznaj swoje korzenie! Genealogia i archiwa – Cykl seminaryjny „Twierdza Archiwum”; Stosunek do Polaków na podstawie żydowskich „ksiąg pamięci”; Stalinowski aparat represji i indoktrynacji w łagrze dla dziewcząt w Bojanowie w latach 1952 – 1956; Geneza Komunistycznej Partii Chin, gala w 74 rocznicę zamordowania Witolda Pileckiego);

- udział w wydarzeniach zewnętrznych (np. w premierze widowiska muzycznego „Ambasadorowie Nadziei – artyści pochodzenia żydowskiego w Armii gen. Andersa – Muzeum II Wojny Światowej; planowany udział w: Debacie o przyszłości Europy – WcN – z powodu covidu części prelegentów debata przełożona na późniejszy termin).

OD LIPCA 2022 r. przeniesiona do innego działu w Instytucie.

Prof. Witold Stankowski, Seminarium naukowe 1 czerwca, referent : dr Agnieszka Sławińska, temat: *Stalinowski aparat represji i indoktrynacji w łagrze dla dziewcząt w Bojanowie w latach 1952–1956.*

Koreferent prof. zw. dr hab. Witold Stankowski, reprezentujący OBnT Instytut Pileckiego.

Seminarium naukowe 25 maja, referent: dr hab. Dorota Sula, pracownik Muzeum Gross-Rosen (w Rogoźnicy, Wałbrzych), temat: *Obóz koncentracyjny Gross-Rosen jako rezerwuariat taniej siły roboczej.*

Koreferent prof. zw. dr hab. Witold Stankowski, reprezentujący OBnT Instytut Pileckiego.

Seminarium naukowe 13 kwietnia, referent: Mariusz Nowik, Palmiry (autor książki pod tym samym tytułem)

Koreferent: prof. zw. dr hab. Witold Stankowski, reprezentujący OBnT Instytut Pileckiego. Zagłada inteligencji w 1939 r. stan badań.

Dr Dominika Uczkiewicz, 15.06 – udział jako koreferentka referatu dr. Bartłomieja Kapicy w seminarium naukowym poświęconym procesom z dekretu sierpniowego

19.09 – seminarium naukowe stypendystki Instytutu Pileckiego, dr Agnieszki Kubal, komentarz do referatu: „Who are the humans behind Human Rights? The historical foundations of human rights activism in Poland.”

Dr Mateusz Werner,

Seminarium OBNT, „Antypolonizm XX” wystąpienie „Antypolonizm w III Rzeszy”.

Prowadzenie seminarium Dr. Bartłomieja Kapicy „Rozliczanie kolaboracji w Polsce na podstawie dekretu sierpniowego z 1944 roku”, 15 czerwca, 2022;

Dr hab. Andrzej Zawistowski, Seminarium OBNT, Problem zaopatrzenia ludności w artykuły powszechnego użytku w Polsce w latach 1949–1956, koreferat.

III.4. Publikacje związane z realizacją działalności naukowej

a) Monografie

Bartłomiej Kapica, *Władysław Bieńkowski (1906-1991) – biografia* – maszynopis 427 stron, praca zostanie wydana w 2022 roku przez Wydawnictwo Instytutu Pileckiego. Obecnie po recenzjach (pozytywnych), przechodzi prace redakcyjne w wydawnictwie.

Władysław Bieńkowski. Krytyk realnego socjalizmu, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022, ss. 252, (publikacja popularno-naukowa) ISBN-978-83-833-1041-1.

Witold Stankowski, *Prace nad przygotowaniem publikacji-pracy zbiorowej (prace merytoryczne, korekta tekstów) będącej efektem projektu pt. Polska inteligencja podczas II wojny światowej. Jej losy, dzieje w okupacyjnej rzeczywistości (okupacja niemiecka, okupacja sowiecka)*, tom I.

Dominika Uczkiewicz, *Problem odpowiedzialności karnej za zbrodnie wojenne w pracach rządu polskiego na emigracji. 1939-1945”* (Instytut Pileckiego, Wydawnictwo Naukowe Scholar 2022) – redakcja ostatecznej wersji; książka w druku.

b) Artykuły naukowe w czasopismach naukowych

John Cornell, Mobilizing Violence against Polish Forced Laborers in Nazi Germany: Cases from the Polish charge files of the UNWCC Article submitted to the journal Central European History, not accepted – currently revising and seeking other journals to submit it to.

Bartłomiej Kapica, *Władysław Bieńkowski i jego idee w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Polish Biographical Studies”, nr 10, 2022 (pkt 70)

Bartłomiej Kapica, „From Revolution to Petrification. Władysław Bieńkowski’s prospects for Socialism in Poland 1956 – 1968”. [artykuł złożony do monografii wieloautorskiej. Wydawca: Brill (200 pkt). Planowana data publikacji: 2023 rok].

Jerzy Rohoziński,

„W Harbinie dobrze było mieszkać...”. O potrzebie badań nad powojenną re-emigracją tzw. harbińców do ZSRS, „Pamięć i Sprawiedliwość” (IPN) nr 39 – w druku;

Uzbek speculators" at the rear of the frontline. Wartime conspiracy theories versus Soviet "Friendship of Nations" „Slovenský národopis/Slovak Ethnology” 3/2022 – peer review.

Witold Stankowski, Postępowania karne przed wyższymi sądami krajowymi (Oberlandesgericht) w Trzeciej Rzeszy, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem”, 2022, afiliacja Instytutu Pileckiego na pierwszym miejscu, pkt. 100.

W. Stankowski, Zbrodnie Niemców na Polakach w pierwszych miesiącach II wojny światowej 1939/1940, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace historyczne”, 149, z. 2 (2022), s. 267-289, afiliacja Instytutu Pileckiego na drugim miejscu, pkt. 70.

Justyna Stępień, Facebook, Instagram, a może blog? Gdzie promują się biblioteki?”, „Zarządzanie Biblioteką”. 2022, nr I(13) 2022 s.23-37.

c) Rozdziały w recenzowanych monografiach/pracach zbiorowych

Anna Ciałowicz,

- „*Nitl-nacht*. Obchody „antywigilii” w kontekście wybranych wykładów rabinów ortodoksyjnych zamieszczanych w serwisie internetowym YouTube w latach 2015-2020”

(Jest to artykuł do monografii: *(Religijne) Obrazy obcych - żydzi, chrześcijanie, muzułmanie*, (red.). R. Marcinkowski, M. Grodzki, A. Citlak, wyd. Wyższa Szkoła Teologiczno-Humanistyczna w Podkowie Leśnej.)

- „Lejb Rochman (1918-1978) w świetle mińsko-mazowieckiej księgi pamięci”

(Artykuł do tomu pokonferencyjnego po IX Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Lokalna Społeczność Żydowska”, wyd. Uniwersytet Wrocławski.)

- „Ostatni Jom Kipur (sądny Dzień) w gettach na terenie Generalnego Gubernatorstwa (21 września 1942 r.) – w świetle relacji z ksiąg pamięci”

(Jest to artykuł do tomu pokonferencyjnego po ogólnopolskiej konferencji naukowej „Formy zniewolenia w okresie II wojny światowej na okupowanych przez Niemców ziemiach polskich (1939-1945): obozy, getta i więzienia”, wyd. Instytut Pileckiego.)

- „Najbardziej poszkodowane i najbardziej prześladowane ze wszystkich poszkodowanych i prześladowanych. Służące żydowskie

(Artykuł do tomu pokonferencyjnego "Jidyszland - nowe przestrzenie", wyd. Żydowski Instytut Historyczny/Polskie Towarzystwo Studiów Jidyszystycznych)

Dr Jerzy Rohoziński,

Trying to leave the Religious Underground. Registration of Catholic communities in late Soviet Kazakhstan – przekazana przez Uniwersytet w Bazylei (organizatorzy konferencji) do wydawnictwa Routledge;

Kazakhstani Poles as a second class citizens: “Underground” Catholicism in Soviet Kazakhstan – przekazana przez komitet wydawniczy 6th ENIUGH Congress do wydawnictwa Bloomsberry.

Dominika Uczkiewicz, *Polish struggle with its communist past before the European Court of Human Rights. Remarks on the Case of Przemyk v. Poland* – artykuł, który ma się ukazać w tomie pokonferencyjnym: „Juridification of history. Collective memories, moral capital, transitional justice and the law”, red. Piotr Szlanta, Sonia Horonziak, Peter Lang Verlag 2023 (tekst przyjęty do publikacji).

Witold Stankowski

J. Sondel-Cedarmas, W. Stankowski, Post-totalitarian societies in Western Europe: A comparative case study analysis of Italy and Germany, [w:] E.M.Mach, G. Pożarlik, J. Sondel-Cedarmas (eds.), Post-totalitarian Societies in Transformation. From Systemic Change into European Integration, Peter Lang 2022, s. 19-41, afiliacja Instytutu Pileckiego na drugim miejscu.

W. Stankowski, From a divided society to a united and European one: The reunification of Germany, the transformation in East Germany and Germany in Europe, [w:] E.M.Mach, G. Pożarlik, J. Sondel-Cedarmas (eds.), Post-totalitarian Societies in Transformation. From Systemic Change into European Integration, Peter Lang 2022, s. 199-219, afiliacja Instytutu Pileckiego na drugim miejscu.

W. Stankowski, W czasach „władzy ludowej” (1945-1989), [w:] Dzieje Brześcia Kujawskiego i Ziemi Brzeskiej, Pod red. D. Karczewskiego i S. Łanieckiego, Brześć 2022, s.125-185, afiliacja Instytutu Pileckiego na pierwszym miejscu.

Justyna Stępień, Job crafting a bibliotekarz. Biblioteki Naukowe – doświadczenia przeszłości, wyzwania jutra. Red. Anna Gogiel- Kuźmicka. Białystok 2022 s.197-205.

Andrzej Zawistowski, Bitwa Warszawska – bój, którego nie było? Wojna polsko-bolszewicka i jej echa w sowieckich filmach fabularnych lat dwudziestych i trzydziestych, w: Warszawiacy

przeciw bolszewikom 1920, *Studia historyczne.*, red. Michał Zarychta, IPN, Warszawa 2022, s. 259-274.

d) Redakcje

Mateusz Werner, Członkostwo w Redakcji czasopisma *Kwartalnik Kronos*.

e) Edycje źródłowe

Dominika Uczkiewicz, *Posłowie do nowego wydania Rządów Państw Osi w Okupowanej Europie* Rafała Lemkina (Wydawnictwo Instytutu Pileckiego, 2022).

f) Rocznik Instytutu

Dr Bartłomiej Kapica, dr Mariola Serafin i dr Krystian Wiciarz

Dr Bartłomiej Kapica, dr Agnieszka Konik, dr John Cornell, dr hab. Andrzej Zawistowski, dr hab. Tomasz Chinciński, dr Jerzy Rohoziński, dr Mateusz Werner, dr Krystian Wiciarz

Obecnie zamknięty został numer 6 rocznika za 2022 (teksty są po recenzjach, przekazane do działu wydawniczego) i trwają prace nad numerem 7 (nabór tekstów, recenzje, ocena nadesłanych artykułów). Zakres prac obejmuje: kontakt i pozyskanie autorów tekstów; kontakt i pozyskanie recenzentów; nadzorowanie od strony formalnej pracy autorów oraz recenzentów; wysłanie tekstów do recenzji (dwóch, w przypadku sprzecznych ocen: trzech); sprawdzanie wprowadzonych przez autorów poprawek pod kątem merytorycznym oraz zgodności ze wskazówkami recenzentów; koordynacja działań z działem wydawniczym oraz działem tłumaczy; koordynacja działań z działem promocji w zakresie strony internetowej rocznika (między innymi dostarczenie informacji do zamieszczenia na stronie takiej jak polityka redakcyjna, zasady etyczne, zasady obowiązujące redakcję, recenzentów i autorów – wszystko w języku polskim oraz angielskim); prace nad ewentualnym poddaniem czasopisma parametryzacji (między innymi kontakt z przedstawicielami baz danych czasopism naukowych uznawanych przez ministerstwo edukacji; monitorowanie kwestii parametryzacji – napisanie pisma do ministra). Monitorowanie kwestii strony internetowej czasopisma (wkład merytoryczny) oraz nadanie DOI artykułom opublikowanym w roczniku.

g) Podręczniki

Prof. Andrzej Zawistowski,

- Historia. Podręcznik. Liceum i technikum. Poziom podstawowy, WSiP, Warszawa 2022, 336 s. (z Piotrem Szlantą)

- Historia. Podręcznik. Liceum i technikum. Poziom podstawowy, WSiP, Warszawa 2022, 336 s. (z Piotrem Szlantą) – multibook

- Historia. Podręcznik. Liceum i technikum. Poziom rozszerzony, WSiP, Warszawa 2022, 559 s. (z Joanną Choińską-Miką i Piotrem Szlantą)

III.5. Działalność promująca i popularyzująca naukę

a) Teksty popularnonaukowe

Dr Jerzy Rozoziński

Projekt Pulsar: „Odrażające konwulsje panslawizmu”, „Wielkorus z toporem w rękę”

Prof. Andrzej Zawistowski

Nazwisko Gierek stało się hasłem marketingowym, rozm. Anna Kruszyńska, <https://dzieje.pl/wiadomosci/prof-zawistowski-nazwisko-gierek-stalo-sie-haslem-marketingowym>

- 100 lat historii złotego <https://www.polonorama.com/100-lat-historii-zlotego/>

- Dziś dla Rosjan 9 maja jest świętem ich przodków, rozm. Michał Szukała <https://dzieje.pl/wiadomosci/dr-hab-zawistowski-dzis-dla-rosjan-9-maja-jest-swietem-ich-przodkow>

- Czym dla Rosjan jest 9 maja. "Defilada? Znacznie ważniejsze wydarzenia będą później...", rozm. Michał Szukała,

<https://wiadomosci.dziennik.pl/historia/aktualnosci/artykuly/8414477,9-maja-rosja-wladimir-putin-defilada-parada-ii-wojna-swiatowa-rosjanie.html>

- Hasła o walce z "nazistami" trafiają do Rosjan z wielką łatwością, rozm. Michał Szukała, <https://www.polskieradio24.pl/5/1223/Artykul/2954234,Dr-hab-Zawistowski-narracja-o-walce-z-nowymi-nazistami-trafia-do-Rosjan-z-wielka-latwoscia>

- Jak Sowieci prezentowali wojnę polsko-bolszewicką w filmach fabularnych? <https://histmag.org/Jak-Sowieci-prezentowali-wojne-polsko-bolszewicka-w-filmach-fabularnych-24425>

- Powstanie sierpniowe czy powstanie warszawskie?, <https://www.1944.pl/artykul/powstanie-sierpniowe-czy-powstanie-warszawskie>

- W 1944 r. przywódcy polskiej konspiracji byli zakładnikami „zegara historii”, rozm. Anna Kruszyńska, <https://dzieje.pl/wiadomosci/dr-hab-zawistowski-w-1944-r-przywodcy-polskiej-konspiracji-byli-zakladnikami-zegara>

- Zapomniany kontekst, https://www.1944.pl/artykul/zapomniany-kontekst,5304.html?fbclid=IwAR0xXR0uINb6kkhESN7QHPEF1YqdTSmu8dtkRvK_glSonZ6ET1oOldS1Vw4

- Chcieliśmy być wolni. Powstanie Warszawskie 1944, WAB, MPW, Warszawa 2022, 500 s. (z Rafałem Brodackim, Pawłem Brudkiem, Pawłem Ukielskim, Katarzyną Utracką, Michałem T. Wójciukiem)

b) Udział w wydarzeniach promujących naukę

Dr Bartłomiej Kapica, udział w materiale promocyjnym IP „Ścieżki myślenia”:

<https://www.facebook.com/InstytutPileckiego/videos/1252268958510534>

Udział w debacie z cyklu „Obrazy Historii” poświęconej filmowi „Hubal” (1973 rok), 28.09.2022. Dyskutanci: prof. Piotr Kletowski, dr Mateusz Werner, dr Bartłomiej Kapica

dr Jerzy Rohoziński,

Spotkania związane z pokazem filmu „Trzy ćwieci do śmierci” – 10 lutego, Instytut Pileckiego Augustów; 6 czerwca Muzeum Pamięci Sybiru Białystok.

Wypowiedzi w mediach, udział w audycjach: Radio Szczecin, TVP Kultura („Tanie dranie”), TVP Historia (Rozruchy u Kuby”)

Dr Mariola Serafin,

- Udział w cyklu rozmów w programie „Rozmowy Bliskowschodnie” dla YT kanału Gazety Polskiej o polskich śladach na Bliskim Wschodzie;
- Prowadzi audycję autorską „Pocztówki z Ziemi Świętej” w Radio Warszawa;
- Píše artykuły popularnonaukowe do „Wszystko co Najważniejsze”.

prof. Witold Stankowski, udział w programie „Przystanek HISTORIA”, *Zbrodniarze wojenni a PRL. Nieznana historia poszukiwań* – materiał wyprodukowany przez oddział IPN w Szczecinie, 18.05.

<https://www.youtube.com/watch?v=G-JEk5PpCHc>

PREMIERA na kanale IPNtv: 27 maja br. godz. 18.00

Udział w podcastach w ramach Rocznicy urodzin i ucieczki rtm. Witold Pileckiego - Polskie Radio.

W ramach cyklu „Śmierć i narodziny (nowej) inteligencji” 24 sierpnia br. Dyskusja pt. „Diabelski sojusz: pakt Ribbentrop-Mołotow” o konsekwencjach paktu Ribbentrop-Mołotow wobec inteligencji polskiej.

Dr Mateusz Werner, Prowadzenie podcastów Obrazy historii:

25 stycznia „Wyzwolenie Warszawy. Wokół „Miasta nieujarzmionego” Jerzego Zarzyckiego i „Pianisty” Romana Polańskiego. Rozmowa z dr. Tomaszem Leszkowiczem i prof. Piotrem Kletowskim

22 lutego „Epoka Gierka w kinie. Wokół filmu Gierek Michała Węgrzyna”. Rozmowa z dr. Michałem Przeperskim i prof. Krzysztofem Kornackim.

30 marca „Mitologia i historia ukraińskiej tożsamości. Wokół Cieni zapomnianych przodków Siergieja Paradżanowa”. Z prof. Joanną Wojnicką i dr. Jerzym Rohozińskim.

30 maja „Filmowa legenda gen. Sosabowskiego. Wokół filmu O jeden most za daleko R. Attenborough”. Z prof. Piotrem Kletowskim i dr. Tomaszem Leszkowiczem.

29 czerwca „D-Day na ekranie - wokół filmu Szeregowiec Ryan Stevena Spielberga”, z dr. Bartłomiejem Kapicą i Błażem Hrapkowiczem.

28 września – „Wokół Hubala. Rozmowa o filmie Bohdana Poręby”, z prof. Piotrem Kletowskim i dr. Bartłomiejem Kapicą

Prowadzenie debat „Cywilizacja na ławie oskarżonych”

27 maja „Putinizm, czekizm, rasyzm – maski współczesnego totalitaryzmu?” rozmowa z Ireną Lasotą, Agnieszką Romaszewską i Antonim Liberą.

23 czerwca „Tabu w badaniach historycznych. Przypadek Ernsta Noltego. Rozmowa z Aleksandrą Rybińską, prof. Piotrem Madajczykiem i prof. Grzegorzem Kucharczykiem.

3 grudnia 2022 „Granica propagandy”. Rozmowa z prof. Andrzejem Zybertowiczem, prof. Eugeniuszem Cezarym Królem i dr. Maciejem Pieczyńskim

Prof. Andrzej Zawistowski:

Wystąpienia medialne (z afiliacją IP):

- 21 kwietnia – Flesz Historii (TVP Historia)
- 28 kwietnia – 9 maja w polityce rosyjskiej (PAP)
- 9 maja - Goście RSnW o sytuacji w Rosji (Radio Szczecin)
- 29 lipca - "Chcieliśmy być wolni". Rozmowa ze współautorami książki o Powstaniu Warszawskim (Polskie Radio 2)
- 30-31 lipca - Zanim wybiła godzina W, „Plus-Minus”, 30-31 lipca 2022 (fragmenty książki).
- 1 sierpnia – Powstanie Warszawskie (Poranek TV Republika)
- 1 sierpnia – Powstanie Warszawskie (Popołudnie Radia 357)
- 1-5 sierpnia - „To się czyta latem” (Polskie Radio 2)
- 2 sierpnia - „Chcieliśmy być wolni”- nowa książka o Powstaniu Warszawskim (Polskie Radio Kraków)
- 3 września – „Chcieliśmy być wolni. Powstanie Warszawskie 1944” (Radio TOK FM)
- 7 września - „Chcieliśmy być wolni”- nowa książka o Powstaniu Warszawskim (Polskie Radio Kraków)
- 17 września – Nie taka prosta historia: Gierek (TVP Historia)
- 23 września – Straty wojenne przemysły polskiego (Polskie Radio 1)
- 2 października – Upadek Powstania Warszawskiego (Polskie Radio 24)
- 3 października - Jerzy Urban jest twarzą propagandy PRL-u (Radio Opole)

Inne (z afiliacją IP):

- 1 września – „Czy należy wierzyć Wikipedii, czyli jak się nie dać oszukać historycznym kłamcom”. Wykład inauguracyjny w 81 Niepublicznym Liceum Ogólnokształcącym SGH
- 9 września - Projekt „Książki spod lady, czyli tajemnice z kamienicy”, Jarocin. Spotkanie wokół książki „Bilety do sklepu. Handel reglamentowany w PRL”
- 16-18 września – historyczne konwersatorium terenowe dla Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego z Wędryni (Republika Czeska)

IV. Archiwum

IV.1. Zespół Archiwum Cyfrowego

Archiwum Instytutu Pileckiego jest stale rozbudowywane o nowe materiały oraz zyskuje coraz większą popularność wśród badaczy II wojny światowej i wszystkich zainteresowanych źródłami historycznymi dotyczącymi tej tematyki. Wśród nich jest wiele osób z zagranicy w tym z USA, Wielkiej Brytanii i Niemiec.

W 2022 roku uzupełnialiśmy Archiwum o kolejne materiały: dokumenty, zdjęcia, książki oraz notacje wykonane przez Zespół ds. Projektów Filmowych w ramach projektu Świadcowie Epoki. Opublikowano kolejne dokumenty z zespołu B 162 z Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu dotyczące niemieckich zbrodniarzy oraz wiele

innych zespołów z Bundesarchiv. Udostępniliśmy także dokumenty ze Staatsarchiv Hamburg oraz Brandenburgische Landeshauptarchiv, dotyczące niemieckich zbrodni w okupowanej Polsce. Do repozytorium trafiły także pierwsze materiały pozyskane z archiwów litewskich oraz szwajcarskich, dotyczące Grupy Ładosia. Wiele nowododanych materiałów pochodzi z polskich archiwów państwowych, w tym z Archiwum Akt Nowych.

Statystyki portalu

W Archiwum Instytutu Pileckiego opublikowano łącznie:

- 13 469 dokumentów, składających się z 3 130 814 stron skanów,
- 1202 filmy z projektu Świadkowie Epoki,
- 472 zdjęcia,
- 58 książek.

W 2022 roku dodano:

- 6616 dokumentów, na które składa się 1 590 145 skanów,
- 390 filmów,
- 144 zdjęcia,
- 16 książek.

IV.2. Projekt *Zapisy Terroru*

IV.2.1 Rozbudowa bazy świadectw

Portal internetowy ZapisyTerroru.pl jest stale rozbudowywany o nowe materiały dokumentujące totalitarne zbrodnie popełnione na polskich obywatelach. Do systemu są dodawane zeznania składane przed Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich, m.in. z terenów Mazowsza, Podlasia i Lubelszczyzny. Są to także zeznania z procesów niemieckich gauleiterów – zbrodniarzy Albert Forstera, Artura Greisera oraz komendanta KL Plaszow Amona Götha. Część z nowo opublikowanych relacji dotyczy osób upamiętnianych przez Instytut Pileckiego w ramach programu „Zawołani po imieniu”.

Stale opracowywane są także nowe relacje, pochodzące z Archiwum IPN, które wkrótce zostaną wgrane do naszego repozytorium. Publikowane są również kolejne relacje z Archiwum Instytutu Hoovera dotyczące sowieckich zbrodni na Polakach podczas II wojny światowej.

W 2022 roku zakończono publikację pozyskanych z archiwów państwowych wypracowań dzieci, dzięki którym można poznać historię przerwane dzieciństwa tysięcy niewinnych ofiar działania systemów totalitarnych. Łącznie na Zapisach Terroru znajdują się 1322 wypracowania.

Opisy relacji

Treść prawie połowy relacji opublikowanych na Zapisach Terroru dostępna jest tylko w Instytucie Pileckiego, a w Internecie użytkownicy mogą zapoznać się jedynie z metadanymi. W związku z tym przystąpiliśmy do opracowania krótkich opisów zeznań, które są syntezą ich treści. Dzięki temu użytkownicy bez dostępu do pełnej treści relacji mają szansę pokrótce dowiedzieć się o czym są dane świadectwa. Do tej pory opublikowaliśmy ponad 5000 opisów.

Możliwość logowania

Na portalu Zapisy Terroru została wprowadzona możliwość logowania. Po uzyskaniu loginu i hasła użytkownicy mają pełny wgląd do bazy danych, niezależnie od sieci internetowej z której korzystają, w tym do relacji wcześniej dostępnych tylko w Bibliotece Instytutu Pileckiego.

Modernizacja portalu

W drugiej połowie 2022 roku podjęliśmy prace nad modernizacją portalu. Umożliwią one dodawanie nagrań filmowych, dźwięków audio oraz tworzenie jednostkowych rekordów nie tylko z dokumentów, ale także z materiałów audiowizualnych. Zakończenie prac jest planowane na początek 2023 roku.

IV.2.2 Statystyki portalu

Zapisy Terroru to obecnie 13 185 świadectwa w języku polskim i 4463 w języku angielskim. Ponadto 1674 zeznania w języku polskim zostały jak dotąd opracowane i wprowadzone do systemu dLibra, gdzie czekają na publikację na Zapisach Terroru, w tym 295 dodano w 2022 roku.

W ostatnich 12 miesiącach opublikowaliśmy na stronie 2008 nowych relacji w języku polskim oraz 255 przetłumaczonych na język angielski.

353 kolejne zeznania w języku polskim są na ostatnim etapie opracowania i czekają na wprowadzenie do systemu dLibra i publikację w stosownym czasie.

„Zapisy Terroru” w 2022 roku odwiedziło w 41 483 użytkowników, w tym 41 005 nowych. Odbyli oni 58 770 sesji na stronie internetowej, dokonując 227 929 odsłon.

IV.3. Zespół Pozyskiwania Archiwów

Zespół realizuje kwerendy w archiwach polskich i zagranicznych w celu pozyskania zdigitalizowanych materiałów archiwalnych do Archiwum Instytutu Pileckiego. Przy pozyskiwaniu dokumentów w pierwszej kolejności są brane pod uwagę materiały archiwalne dotyczące Polski i Polaków w okresie II wojny światowej.

Zespół przeprowadza kwerendy online oraz na miejscu w archiwach.

W ramach zespołu istnieją cztery sekcje: **Sekcja Krajowa**, **Sekcja Zachodnia**, **Sekcja Wschodnia** i **Sekcja Zbiorów Wizualnych** oraz stanowisko ds. pozyskiwania materiałów archiwalnych od osób prywatnych.

Sekcja Krajowa zajmuje się kwerendami, współpracą i pozyskiwaniem materiałów archiwalnych z archiwów i instytucji w Polsce. **Sekcja Zachodnia** zajmuje się kwerendami i pozyskiwaniem materiałów archiwalnych z archiwów krajów zachodnich. **Sekcja Wschodnia** realizuje kwerendy na obszarze postsowieckim oraz na Bałkanach. **Sekcja Zbiorów Wizualnych** realizuje kwerendy i pozyskuje archiwalne materiały wizualne oraz audiowizualne na potrzeby projektów prowadzonych przez Instytut Pileckiego. W zespole zostało też utworzone **stanowisko ds. pozyskiwania archiwów od osób prywatnych**.

Ponadto Zespół Pozyskiwania Archiwów realizuje inne zadania, m.in. prowadzi badania dotyczące działalności Grupy Ładosia, organizuje seminaria, webinaria i konferencje naukowe.

Seminaria

- **Seminarium Twierdza Archiwum / Festung Archiv – organizowane przy współpracy z Oddziałem Instytutu w Berlinie (tłumaczone na jęz. niemiecki)**

Zrealizowane spotkania:

- 16.02.2022 – „Na drugą stronę: uciekinierki z getta warszawskiego i inne tajemnice Archiwum IPN w Warszawie”; prelegenci: dr Mariusz Żuławnik (zastępca dyrektora Archiwum IPN), Janusz Piwowar (kierownik Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej)
- 27.04.2022 – „Poznaj swoje korzenie! Genealogia i archiwa”; prelegentka: Magdalena Maślowska (kierownik Oddziału I Archiwum Państwowego w Warszawie)
- 29.06.2022 – „Wspólna opowieść z tysięcy wspomnień – Cyfrowe Archiwum Łódzian” prelegent: Michał Gruda (koordynator projektu „Miastograf - Cyfrowe Archiwum Łódzian”)
- 30.09.2022 – „Zagrożone dziedzictwo. Archiwa ukraińskie w obliczu agresji rosyjskiej”, spotkanie specjalne z okazji Dnia Archiwisty, prelegenci: Ołesia Stefanyk (dyrektor Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie), Fedir Polanski (dyrektor Państwowego Archiwum Obwodu Tarnopolskiego), Lubomyr Charuk (zastępca dyrektora Państwowego Archiwum Obwodu Iwanofrankiwskiego), Dmytro Anopow (Centrum Lemkina)

Projekt „Lista Ładosia”

Zespół Pozyskiwania Archiwów prowadzi dalsze badania nad tzw. Listą Ładosia. Pracują nad tym: Monika Maniewska (koordynacja), Aleksandra Korzycka (Sekcja Zachodnia – praca nad scenariuszem do wystawy o Grupie Ładosia), Karolina Szatkowska (Sekcja Zbiorów Wizualnych – biogramy, praca nad scenariuszem wystawy o Grupie Ładosia), Paulina Wiśniewska (Sekcja Zbiorów Wizualnych – biogramy), Bartłomiej Zygmunt (Sekcja Krajowa – kwerendy). W ramach projektu w pierwszym półroczu 2022 roku przeprowadzono następujące działania:

- tworzenie biogramów osób z Listy Ładosia do dołączenia do strony PaszportyŻycia.pl – przesyłanie biogramów do redakcji do Działu Wydawniczego, a potem do Zespołu Tłumaczeń, gdzie są tłumaczone na języki angielski i niemiecki
- kwerendy dotyczące osób z Listy Ładosia na prośby rodzin zwracających się do Instytutu przez stronę strony PaszportyŻycia.pl
- udział w Międzynarodowym Komitecie Grupy Ładosia – organizacja spotkań (w pierwszym półroczu odbyło się jedno spotkanie)
- przegląd i wybór dokumentów z Yad Vashem oraz kontakt z prof. Mordecaiem Paldielem w celu przesłania dokumentów do Yad Vashem dla ponownego rozpatrzenia wniosku o uhonorowanie Aleksandra Ładosia i Stanisława Ryniewicza tytułem Sprawiedliwego wśród Narodów Świata
- kontynuacja kwerend dotyczących działalności Grupy Ładosia oraz poszerzenie Listy Ładosia o nowe nazwiska

- kwerendy, poszukiwanie materiałów archiwalnych oraz naniesienie uwag na manuskrypt Rogera Moorhouse'a odnośnie działalności Grupy Ładosia
- praca nad scenariuszem do wystawy o Grupie Ładosia, projektowanej do prezentacji w Stanach Zjednoczonych, we współpracy z Działem Wystaw i Tomaszem Stefankiem
- wykłady o Grupie Ładosia podczas wernisażów wystawy Paszporty Życia (25.01.2022 Clapham Library w Londynie, 21.06.2022 Wzgórze Zamkowe – Ośrodek Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach)

Pozyskiwanie materiałów archiwalnych od osób prywatnych

Dokumenty pozyskane:

- Archiwum prywatne Pavla Ablamskiego – 15 skanów
- Archiwum prywatne Magdaleny Bartyzel - 36 skanów
- Archiwum prywatne Gabrieli Grabowskiej – 738 skanów
- Archiwum prywatne Katarzyny Kowalskiej – 242 skany
- Archiwum prywatne Tadeusza Kurcyka – 18 skanów
- Archiwum prywatne Czesława Łubiarza – 72 skany
- Archiwum prywatne Ewy Smulkiewicz-Konopki - 159 skanów
- Archiwum prywatne Rudolfa Weigla – 602 skany

IV.3.1 SEKCJA KRAJOWA

Kwerendy zrealizowane:

Archiwa polskie:

- Archiwum Akt Nowych
- Archiwum Państwowe w Przemyślu
- Archiwum Państwowe w Radomiu
- Archiwum Państwowe w Siedlcach
- Archiwum Państwowe w Warszawie
- Archiwum Państwowe w Zamościu
- Instytut Pamięci Narodowej
- Żydowski Instytut Historyczny
- Zakład Narodowy im. Ossolińskich
- Archiwum Kurii Archidiecezjalnej Warszawskiej
- Fundacja Sue Ryder

Dokumenty pozyskane:

- Archiwum Akt Nowych – 175 811 skanów
- Archiwum Państwowe w Lublinie – 9169 skanów
- Archiwum Państwowe w Przemyślu – 2200 skanów
- Archiwum Państwowe w Radomiu – 4550 skanów
- Archiwum Państwowe w Siedlcach – 1931 skanów
- Archiwum Państwowe w Warszawie – 8003 skanów
- Archiwum Państwowe w Warszawie, Oddział w Pułtusku – 220 skanów
- Archiwum Państwowe w Zielonej Górze – 17 550 skanów

- Instytut Pamięci Narodowej – 1367 jednostek, 192 343 skany
- Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (śledztwa prokuratorskie) – 9 śledztw, 27 968 skanów
- Żydowski Instytut Historyczny – 50 jednostek, 525 skanów
- Fundacja Sue Ryder – 6150 skanów zdjęć, 19 774 skanów dokumentów
- Fundacja Ośrodka Karta – 25 445 skanów, 403 nagrania

Inna działalność Sekcji:

Czynności wykonywane podczas pozyskiwania i opracowywanie pozyskanych materiałów:

- Przygotowywanie dokumentacji do przetargu w Archiwum Akt Nowych.
- Bieżące kontakty z Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz jej oddziałami w związku z digitalizacją dokumentacji śledztw znajdujących się w zainteresowaniu Instytutu.
- Bieżące uzupełnianie katalogu zasobu Instytutu, a także prace nad inwentarzami archiwalnymi do poszczególnych pozyskanych zespołów, m.in. do materiałów pozyskanych z:
 - Archiwum Akt Nowych,
 - Archiwum Państwowego w Częstochowie,
 - Archiwum Państwowego w Radomiu,
 - Archiwum Państwowego w Warszawie.
- Opracowywanie i digitalizacja materiałów archiwalnych z Fundacji Sue Ryder.
- Przygotowywanie we współpracy z Ośrodkiem Dokumentacji Życia i Kultu Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki opracowania prozopograficznego, do którego oddelegowana jest Katarzyna Jóźwik. W ramach projektu przygotowano na stronę Instytutu tekst popularnonaukowy dot. 40. rocznicy pierwszej mszy za Ojczyznę odprawionej przez ks. Popiełuszkę, wzięto udział w konferencji naukowej IPN „Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją (1976–1989)”, cz. III – wygłoszenie referatu: „Kontrrewolucyjna organizacja duchownych”? Sieć powiązań duchownych z ks. Jerzym Popiełuszką” Napisano trzy rozdziały przygotowywanej publikacji. Pozyskano z IPN 694 jednostki archiwalne związanych ze sprawą, z czego opracowano 253 jednostki archiwalne.
- Prace badawcze nad zbiorem „sierpniówek” – analizowanie dokumentów w celu wyodrębnienia kluczowych informacji dot. zbrodniarzy, ofiar oraz popełnionych przestępstw (koordynacja: Bartłomiej Zygmunt). Zapoznano się z ponad 750 nowymi „sierpniówkami”.
- Realizacja bieżących kwerend tematycznych na potrzeby działu promocji.

IV.3.2 SEKCJA ZACHODNIA

Kwerendy zrealizowane:

Kwerendy były prowadzone w celu wytypowania materiałów archiwalnych dot. Polaków i Polaków w okresie II wojny światowej, które Instytut Pileckiego planuje w przyszłości zamówić

i udostępnić w Archiwum Instytutu Pileckiego, a także na potrzeby projektów prowadzonych przez Instytut.

Archiwa zagraniczne

- Das Österreichische Staatsarchiv (Austria)
- Das Wiener Stadt- und Landesarchiv (Austria)
- Das Steiermärkische Landesarchiv (Austria)
- Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien (Austria)
- Národní archiv (Czechy)
- Vojenský ústřední archiv (Czechy)
- Židovské muzeum v Praze (Czechy)
- Zemský archiv v Opavě (Czechy)
- Státní okresní archiv Karviná (Czechy)
- Archives nationales, Archives de Fontainebleau (Francja)
- Archives nationales du monde du travail, Roubaix (Francja)
- Centre des Archives diplomatiques du ministère des Affaires étrangères, La Courneuve (Francja)
- Les Archives de Paris et ancien dpt Seine (Francja)
- Archiwum polskiego konsulatu w Tuluzie (Francja)
- National Archives of Ireland, Dublin (Irlandia)
- Library and Archives Canada (Kanada)
- Jewish Archives and Historical Society of Edmonton and Northern Alberta (Kanada)
- Bundesarchiv (Niemcy)
- Das Landesarchiv Berlin (Niemcy)
- Nordrhein-Westfalen Archiv (Niemcy)
- Niedersächsisches Landesarchiv (Niemcy)
- Das Landesarchiv Schleswig-Holstein (Niemcy)
- Archives New Zealand (Nowa Zelandia)
- National Archives of South Africa, NASA (Republika Południowej Afryki)
- The National Archives and Records Administration, NARA (USA)
- Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (Węgry)
- National Archives, Londyn (Wielka Brytania)
- Studium Polski Podziemnej (Wielka Brytania)
- Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (Wielka Brytania)
- Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie (Wielka Brytania)
- Archivio Centrale dello Stato, Rzym (Włochy)

Archiwa polskie

- Instytut Pamięci Narodowej
- Archiwum Akt Nowych
- Archiwum Państwowe w Gdańsku
- Archiwum Państwowe w Gdańsku, Oddział w Gdyni
- Archiwum Państwowe w Łodzi

- Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim
- Archiwum Państwowe w Płocku
- Archiwum Państwowe w Poznaniu
- Archiwum Państwowe w Toruniu
- Archiwum Państwowe w Warszawie, Oddział w Grodzisku Mazowieckim
- Archiwum Wojskowe w Toruniu
- Urząd Stanu Cywilnego Bielsk
- Urząd Stanu Cywilnego Bodzanów
- Urząd Stanu Cywilnego Brochów
- Urząd Stanu Cywilnego Brudzeń Duży
- Urząd Stanu Cywilnego Bulkowo
- Urząd Stanu Cywilnego Drobin
- Urząd Stanu Cywilnego Gąbin
- Urząd Stanu Cywilnego Joniec
- Urząd Stanu Cywilnego Łąck
- Urząd Stanu Cywilnego Mała Wieś
- Urząd Stanu Cywilnego Młodzieszyn
- Urząd Stanu Cywilnego Nowa Sucha
- Urząd Stanu Cywilnego Nowy Duninów
- Urząd Stanu Cywilnego Piekary Śląskie
- Urząd Stanu Cywilnego Płońsk
- Urząd Stanu Cywilnego Radzanowo
- Urząd Stanu Cywilnego Rybno
- Urząd Stanu Cywilnego Słubice
- Urząd Stanu Cywilnego Słupno
- Urząd Stanu Cywilnego Sochaczew
- Urząd Stanu Cywilnego Stara Biała
- Urząd Stanu Cywilnego Staroźreby
- Urząd Stanu Cywilnego Teresin
- Urząd Stanu Cywilnego Wyszogród

Dokumenty pozyskane:

Archiwa zagraniczne

- Archiwum Organizacji Narodów Zjednoczonych – 53 417 skanów
- National Archives of Ireland (Irlandia) – 130 skanów
- Yad Vashem (Izrael) – 2045 skanów
- Library and Archives Canada (Kanada) – 255 skanów
- Bundesarchiv (Niemcy) – 81 166 skanów
- Schweizerisches Bundesarchiv (Szwajcaria) – 280 skanów
- National Archives (Wielka Brytania) – 6247 skanów

Archiwa polskie

- Archiwum Państwowe w Gdańsku – 1 skan

- Instytut Pamięci Narodowej – 597 skanów

Inna działalność Sekcji:

- Nadzór nad realizacją umowy z Organizacją Narodów Zjednoczonych w celu digitalizacji materiałów archiwalnych dot. dipisów (zakończono).
- Czynności wykonywane podczas pozyskiwania i opracowywanie pozyskanych materiałów:
 - typowanie poloników ze zbiorów Bundesarchiv,
 - bieżące uzupełnianie katalogu zasobu Instytutu, a także prace nad inwentarzami archiwalnymi m.in. do materiałów pozyskanych z:
 - Organizacji Narodów Zjednoczonych,
 - National Archives of Ireland (Irlandia),
 - Bundesarchiv (Niemcy),
 - Schweizerisches Bundesarchiv (Szwajcaria),
 - National Archives (Wielka Brytania),
 - bieżące kontakty z oddziałem Instytutu Pileckiego w Berlinie dot. realizacji umowy o współpracy z Bundesarchiv (konsultacje, włączanie materiałów do Archiwum),
 - kontakty z researcherem prowadzącym dla Instytutu kwerendy w archiwach węgierskich,
 - kontakty z researcherką prowadzącą kwerendy dla Instytutu w archiwach czeskich,
 - typowanie poloników ze zbiorów francuskich archiwów departamentowych (do tej pory rozpracowano online 78 archiwów wraz z opisem znajdujących się tam materiałów),
 - typowanie poloników ze zbiorów Francuskich Archiwów Narodowych (do tej pory wytypowano 31 teczek),
 - typowanie poloników ze zbiorów National Archives of Ireland (do tej pory wytypowano online 171 teczek),
 - typowanie poloników z zasobów Library and Archives Canada (do tej pory wytypowano 51 teczek), a także zamówienie jednej teczki (będzie to pierwsze zamówienie),
 - typowanie poloników w archiwach austriackich: Archiwum Państwowe oraz Archiwum Miasta Wiednia i Landowe (do tej pory wytypowano 27 teczek),
 - typowanie materiałów dotyczących obozów koncentracyjnych ulokowanych w Polsce i poza nią z zasobu The National Archives and Records Administration (NARA) (do tej pory wytypowano 21 teczek),
 - typowanie poloników z zasobów Archives New Zealand (do tej pory wytypowano 26 teczek), nawiązanie kontaktu z archiwum w sprawie pozyskania 5 teczek (będzie to pierwsze zamówienie),
 - typowanie materiałów z zasobów National Archives and Records Service of South Africa (do tej pory wytypowano 42 teczki),
 - kontakt z National Archives of Ireland w sprawie pozyskania 3 teczek – prośba o ostateczną wycenę i określenie pożądanego przez nas formatu plików,

- typowanie i zamawianie do digitalizacji materiałów z zasobów Schweizerisches Bundesarchiv – raz na trzy tygodnie otrzymujemy po jednej teczce,
- pozyskanie z National Archives w Londynie 20 teczek, dotyczących głównie Polski pod okupacją, a także relacji polsko-watykańskich w tamtym okresie,
- kontakt z Archiwum Regionalnym w Opawie z prośbą o wycenę wytypowanych materiałów – oczekiwanie na wycenę,
- kontakt z Archiwum Narodowym w Pradze w sprawie wytypowanych materiałów – oczekiwanie na wycenę,
- kontakt z Centralnym Archiwum Wojskowym w Pradze w sprawie wytypowanych materiałów,
- kwerendy w Instytucie Polskim i Muzeum gen. Sikorskiego, Studium Polski Podziemnej oraz Instytucie Józefa Piłsudskiego w Londynie na podstawie wytypowanych wcześniej materiałów, dotyczących głównie relacji polsko-watykańskich w czasie II wojny światowej oraz działalności polskich placówek dyplomatycznych w Europie.
- Działania przy projekcie dot. zbrodniarzy niemieckich z terenu północnego Mazowsza (koordynacja dr Joanna Nikel z OBnT):
 - pozyskiwanie i analizowanie dokumentów z Instytutu Pamięci Narodowej,
 - pozyskiwanie i analizowanie dokumentów z archiwów państwowych,
 - pozyskiwanie aktów ślubu i aktów urodzenia zbrodniarzy z odpowiednich urzędów stanu cywilnego oraz ich analizowanie,
 - współpraca z oddziałem w Berlinie w celu pozyskania dokumentów z archiwów niemieckich oraz pomocy przy sporządzaniu inwentarzy,
 - wyszukiwanie i weryfikowanie informacji na portalach genealogicznych, np. geneteka.genealodzy.pl; ahnenforschung.de; ezab.de; CompGen; Archion; Ancestry; MyHeritage.
- Prace badawcze zmierzające do zidentyfikowania danych osobowych członków aparatu niemieckiego terroru, którzy w czasie II wojny światowej działali na terenie dystryktu warszawskiego – projekt prowadzony we współpracy z OBnT (koordynacja dr Joanna Nikel z OBnT)
- Udział w tworzeniu wystawy, która ma pojawić się w Domu Bez Kantów, dot. rozliczeń niemieckich zbrodniarzy wojennych. Kwerendy dotyczące m.in. Altmanna, Reinefartha, Eschnera, Söhna, Murera, Schulza oraz strażniczek obozowych, przygotowywanie materiałów archiwalnych, wizyta w Archiwum Akt Nowych. Regularny udział w cotygodniowych spotkaniach zespołu tworzącego wystawę, stały kontakt z Oddziałem w Berlinie w razie konieczności przeprowadzenia kwerend w archiwach niemieckich.

IV.3.3 SEKCJA WSCHODNIA

Kwerendy zrealizowane:

Archiwa polskie

- Archiwum Akt Nowych
- Instytut Pamięci Narodowej

- Centralne Archiwum Wojskowe
- Biblioteka Narodowa
- Ośrodek Karta

Archiwa zagraniczne

- Centralne Państwowe Archiwum Bułgarii (Bułgaria)
- Litewskie Centralne Archiwum Państwowe (Litwa)
- Litewskie Archiwum Specjalne (Litwa)
- Łotewskie Archiwum Narodowe (Łotwa)
- Archiwum Narodowe (Mołdawia)
- Archiwum Jugosławii w Belgradzie (Serbia)
- United States Holocaust Memorial Museum (Stany Zjednoczone)
- Archiwum Państwowe miasta Kijowa (Ukraina)
- Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego (Ukraina)
- Archiwum Państwowe Obwodu Iwanofrankińskiego (Ukraina)
- Archiwum Państwowe Obwodu Tarnopolskiego (Ukraina)
- Archiwum Państwowe Obwodu Wołyńskiego (Ukraina)
- Archiwum Państwowe Obwodu Zakarpackiego (Ukraina)
- Archiwum Państwowe Obwodu Żytomierskiego (Ukraina)

Dokumenty pozyskane

- Centralne Państwowe Archiwum Historyczne w Sofii (Bułgaria) – 439 skanów
- Litewskie Centralne Archiwum Państwowe (Litwa) – 2374 skanów
- Archiwum Państwowe Obwodu Iwanofrankińskiego (Ukraina) – 7089 skanów

Inna działalność Sekcji

Współpraca krajowa i międzynarodowa

- Koordynacja akcji pomocowej dla archiwów ukraińskich w Tarnopolu i Iwanofrankiwsku we współpracy z oddziałem w Berlinie.
- Przygotowania do podpisania memorandum o współpracy z Archiwum Państwowym Obwodu Iwanofrankińskiego.

Współpraca z Działem Wydawniczym

- Prace nad reedycją książki Franciszka Olechnowicza *W szponach GPU*.

Centrum Lemkina

- Opracowanie bazy danych ankiet zebranych przez Centrum.
- Dostosowanie danych z ankiet do „Zapisów Terroru”.
- Digitalizacja 559 ankiet (Karolina Szatkowska z Sekcji Wizualnej).
- Tłumaczenia z języka ukraińskiego i rosyjskiego na język polski.

Współpraca z oddziałem w Augustowie:

- Przeprowadzenie kwerend tematycznych w Centralnym Archiwum Wojskowym, Bibliotece Narodowej, Ośrodku Karta oraz LCVA i LYA na Litwie.
- Udział w cyklicznych spotkaniach grupy scenariuszowej wystawy stałej w Augustowie.

Współpraca z Oddziałem w Berlinie

- Kontakt z archiwami ukraińskimi, prace tłumaczeniowe.

IV.3.4 SEKCJA ZBIORÓW WIZUALNYCH

Kwerendy zrealizowane

Kwerendy mające na celu wytypowanie kolekcji fotograficznych do pozyskania przez Instytut Pileckiego.

Archiwa polskie

- Muzeum Powstania Warszawskiego
- Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim
- Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej
- Muzeum – Zamek w Łańcucie

Archiwa zagraniczne

- Wien Museum (Austria)

Kwerendy do projektów

- Kwerenda dla Zespołu ds. Projektów Filmowych do filmu dokumentalnego dotyczącego więźniarek obozów koncentracyjnych.
- Kwerendy na potrzeby planowanej w Domu Bez Kantów wystawy dot. powojennych procesów zbrodniarzy niemieckich.
- Kwerendy na potrzeby materiałów promujących kandydatów do odznaczenia Medalem Virtus et Fraternitas.
- Pomoc Działowi Wydawniczemu w pozyskaniu zdjęć do planowanych publikacji: kwerendy fotograficzne do planowanych biografii Władysława Bieńkowskiego, Józefa Lipskiego i Stanisława Swianiewicza oraz do polskiego wydania książki Roberta Gellately'ego *Wierni wyznawcy Hitlera* i pomoc w ustaleniu praw autorskich do materiałów.
- Kwerendy na potrzeby rozszerzonej wersji wystawy o Rzezi Woli.
- Kwerendy na potrzeby przebudowy wystawy „Zawołani po Imieniu” w Domu bez Kantów.
- Kwerendy na potrzeby materiałów promocyjnych do książek nominowanych do nagrody literackiej im. Witolda Pileckiego
- Kwerendy na potrzeby przebudowy wystawy „Ochotnik” w oddziale Instytutu w

Dokumenty pozyskane:

Archiwa polskie

- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – 152 skany fotografii
- Archiwum Państwowe Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku, oddział Archiwum Państwowego w Warszawie – 229 metryczek osobowych
- Muzeum – Zamek w Łańcucie – 35 skanów fotografii
- Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej – 423 skany fotografii

Inne zadania sekcji

- Ustalanie praw autorskich i pozyskiwanie licencji do materiałów wizualnych (zdjęcia, filmy, plakaty, obrazy, drugi ulotne) wytypowanych przez inne działy do projektów Instytutu Pileckiego.
- Opracowywanie metryczek pozyskanych z archiwum w Milanówku: dopasowanie do dokumentów na Zapisach Terroru, przygotowanie biogramu i wgranie materiałów do portalu ZapisyTerroru.pl.
- Współpraca z Zespołem ds. Odznaczeń w sprawie materiałów na galę Virtus et Fraternitas – pozyskiwanie metryczek na potrzeby badań zespołu, pomoc w procedowaniu umów z osobami prywatnymi / instytucjami zagranicznymi na materiały wizualne dot. osób odznaczanych.
- Przedłużanie licencji do materiałów prezentowanych na wystawie „Ochotnik” w Berlinie, procedowanie zwrotu obiektów z wystawy (Muzeum Historii Polski, Muzeum Warszawy).
- Opracowywanie pozyskanych fotografii na potrzeby Archiwum Instytutu Pileckiego.
- Udział w planowaniu wystawy w Domu Bez Kantów dot. powojennych procesów zbrodniarzy niemieckich: regularny udział w cotygodniowych spotkaniach zespołu tworzącego wystawę, przeprowadzanie kwerend na potrzeby wystawy, zarówno fotograficznych jak i kwerend w prasie archiwalnej, opracowanie merytoryczne wybranych zagadnień.
- Współpraca przy pozyskiwaniu materiałów fotograficznych z archiwów prywatnych.
- Współpraca z pozostałymi sekcjami przy opracowaniu pozyskanych przez nich zespołów archiwalnych, w których pojawiają się fotografie.

Kwerendy tematyczne prowadzone przez Zespół Pozyskiwania Archiwów

Kwerendy przeprowadzane do kalendarza wydarzeń (chronologicznie):

- 04.01.1943 – rozstrzelanie w Atenach Jerzego Iwanowa-Szajnowicza.
- 14.01.1940 – ucieczka Kazimierza Kotta z aresztu Gestapo w al. Szucha.
- 17.01.1944 – początek bitwy o Monte Cassino.
- 20.01.1942 – Konferencja w Wannsee.
- 26.01.1942 – udostępnienie w getcie warszawskim drewnianego mostu nad ul. Chłodną.
- 27.01.1945 – wyzwolenie KL Auschwitz-Birkenau.
- 01.02.1944 – zamach na Franza Kutscherę.
- 03.02.1943 – demonstracyjny pogrzeb w Siedlcach dzieci wysiedlonych z Zamojszczyzny.
- 06.02.1940 – Plan Pabsta
- 09.02.1943 – mord w Parośli I na Wołyniu
- 19.02.1985 – śmierć Juliusza Kuhla.
- 24.02.1953 – wykonanie wyrok śmierci na gen. Auguście Fieldrofię.
- 24.02.2020 – promocja *Listy Ładosia* w Wiener Library w Londynie, wydanie *Listy Ładosia* w języku angielskim.

- 27.02.2020 – promocja *Listy Ładosia* w Nowym Jorku, zorganizowane wspólnie z World Jewish Congress.
- 01.03 – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”.
- 03.03.1948 – proces Witolda Pileckiego.
- 05.03.1940 – Decyzja Katyńska o wymordowaniu polskich oficerów wziętych do niewoli przez Sowietów.
- 07.03.1944 – odkrycie przez Niemców bunkru „Krysia.”
- 10.03.1944 – śmierć Emanuela Ringelbluma.
- 13.03.1944 – likwidacja getta krakowskiego.
- 20.03.1940 – powstanie znaku Polski Walczącej.
- 22.03.1940 – Intelligenzaktion.
- 26.03.1943 – akcja pod Arsenalem.
- 30.03.1882 – urodziny Abrahama Silberscheina.
- 08.04.1897 – urodziny Jana Żabińskiego.
- 11.04.1939 – Fall Weiss, plan wojny III Rzeszy z Polską.
- 13.04.1940 – zbrodnia katyńska.
- 14.04.1907 – urodziny Heinza Lichtensterna.
- 14.04.1940 – druga deportacja Polaków w głąb ZSRS.
- 19.04.1943 – wybuch Powstania w Getcie Warszawskim.
- 25.04.1943 – zerwanie przez Polskę stosunków z ZSRS.
- 26.04.1943 – ucieczka Witolda Pileckiego z KL Auschwitz.
- 30.04.1946 – powrót ołtarza mariackiego do Krakowa.
- 05.05.1945 – wyzwolenie KL Mauthausen-Gusen.
- 09.05.1945 – powtórzenie podpisania aktu kapitulacji III Rzeszy na życzenie Stalina.
- 11.05.1944 – zdobycie przez aliantów Monte Cassino.
- 12.05.1935 – śmierć Józefa Piłsudskiego.
- 12.05.1970 – śmierć Władysława Andersa.
- 13.05.1901 – urodziny Witolda Pileckiego.
- 16.05.1920 – urodziny Leopolda Tyrmanda.
- 18.05.1920 – urodziny Karola Wojtyły.
- 20.05.1940 – pierwszy transport więźniów do KL Auschwitz.
- 23.05.1940 – ostatni patrol ORP Orzeł.
- 25.05.1948 – wykonanie wyroku śmierci na Witoldzie Pileckim.
- 27.05.1990 – pierwsze w pełni demokratyczne wybory w Polsce po 1945 roku.
- 01.06.1926 – Ignacy Mościcki został prezydentem Polski.
- 03.06.1918 – deklaracja wersalska z 3 czerwca 1918 roku.
- 04.06.1917 – formowanie Błękitnej Armii gen. Hallera.
- 14.06.1940 – pierwszy masowy transport polskich więźniów do KL Auschwitz.
- 16.06.1899 – urodziny Konstantego Rokickiego.
- 18.06.1945 – proces szesnastu.
- 20.06.1942 – ucieczka współpracowników Witolda Pileckiego z KL Auschwitz.

- 21.06.1945 – utworzenie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej.
- 24.06.1913 – urodziny Juliusza Kuhla.
- 28.06.1918 – Traktat Wersalski.
- 29.06.1940 – trzecia deportacja Polaków w głąb ZSRS.
- 30.06.1946 – sfałszowane referendum ludowe.
- Czerwiec 1946 – Witold Pilecki otrzymał rozkaz opuszczenia kraju.
- 01.07.1925 – Witold Pilecki został awansowany na stopień podporucznika rezerwy kawalerii ze starszeństwem.
- 02.07.1947 – powołanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.
- 03.07.1947 – przyjęcie ustawy o odbudowie Warszawy.
- 04.07.1943 – śmierć Władysława Sikorskiego.
- 04.07.1946 – pogrom kielecki.
- 07.07.1944 – Operacja „Ostra Brama”.
- 11.07.1943 – Rzeź Wołyńska.
- 12.07.1945 – Obława Augustowska.
- 17.07–02.08.1945 –konferencja poczdamska.
- 17.07.1935 – urodziny Ruth Fishmann (ocalonej z Listy Ładosia).
- 18.07.1943 – wykonanie wyroku śmierci na volksdeutschu Erneście Sommerze.
- 18.07.1958 – śmierć Konstantego Rokickiego.
- 22.07.1952 – konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
- 22.07.1983 – zniesienie Stanu Wojennego w Polsce.
- 23.07.1944 – wyzwolenie obozu koncentracyjnego na Majdanku i utworzenie na jego terenie obozu filtracyjnego NKWD dla żołnierzy AK i NSZ.
- 25.07.1944 – akcja Most III.
- 26.07.1944 – zrzeczenie się przez PKWN wschodnich województw RP.
- 27.07.1891 – urodziny Aleksandra Ładosia.
- 28.07.1914 – początek I wojny światowej.
- 28.07.1942 – utworzenie Żydowskiej Organizacji Bojowej.
- 30.07.2006 – przyznanie Witoldowi Pileckiemu Order Orła Białego.
- 31.07.1944 – wydanie rozkazu o rozpoczęciu 1 sierpnia Powstania Warszawskiego.
- 01.08.1944 – wybuch Powstanie Warszawskie.
- 02.08.1944 – likwidacji obozu cygańskiego w KL Auschwitz II - Birkenau.
- 05.08.1920 – Witold Pilecki wstąpił do 211 pułku ułanów i w jego szeregach walczył w Bitwie Warszawskiej.
- 05.08.1942 – zlikwidowanie warszawskiego Domu Sierot prowadzonego przez Janusza Korczaka.
- 05.08.1944 – Rzeź Woli.
- 07.08.1944 –bitwa pod Falaise.
- 08.08.1945 – powołanie Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze.
- 13.08.1944 – eksplozja „czołgu-pułapki” na ul. Kilińskiego.
- 15.08.1940 – pierwszy transport więźniów z Warszawy do KL Auschwitz.

- 17.08.1980 – początek strajku w stoczni w Szczecinie.
- 20.08.1944 – zdobycie przez powstańców gmachu Polskiej Akcyjnej Spółki Telefonicznej (PAST-y) przy ul. Zielnej.
- 23.08.1939 – pakt Ribbentrop–Mołotow.
- 26.08.1939 – wyemitowanie pierwszego filmu w telewizji w Polsce (*Barbara Radziwiłłówna* w reżyserii Józefa Lejtesa).
- 27.08.1946 – proces Amona Götha.
- 29.08.1939 – ultimatum III Rzeszy wobec Polski.
- 30.08.1939 – początek powszechnej mobilizacji w Polsce.
- 31.08.1939 – prowokacja gliwicka.
- 01.09.1939 – wybuch II wojny światowej.
- 05.09.1945 – rozmowy Witolda Pileckiego z gen. Władysławem Andersem o powrocie do kraju.
- 07.09.1939 – kapitulacja Westerplatte.
- 16.09.1897 – urodziny Chaima Eissa.
- 17.09.1939 – agresja ZSRS na Polskę.
- 19.09.1940 – Witold Pilecki dał się dobrowolnie aresztować w łapanie ulicznej na Żoliborzu.
- 27.09.1942 – powołanie Tymczasowego Komitetu Pomocy Żydom (Żegota).
- 27.09.1944 – kapitulacja Mokotowa w czasie Powstania Warszawskiego.
- 28.09.1939 – kapitulacja Warszawy.
- 29.09.1939 – kapitulacja Twierdzy Modlin.
- 29.09.1906 – urodziny Margarete Lichtenstern (ocalonej z Listy Ładosia).
- 30.09.1944 - kapitulacja Żoliborza w czasie Powstania Warszawskiego.
- 30.09.1946 – początek ogłaszania wyroków przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze.
- 01.10.1990 – unieważnienie wyroku w sprawie Witolda Pileckiego oraz pozostałych zasądzonych wraz z nim w 1948 roku.
- 02.10.1939 – kapitulacja Helu.
- 02.10.1944 – podpisanie akt o kapitulacji Powstania Warszawskiego.
- 09.10.1944 – wydanie przez Heinricha Himmlera rozkazu całkowitego zburzenia Warszawy.
- 23.10.2016 - premiera musicalu „Kryptonim Druh”, upamiętniającego Witolda Pileckiego, w Ostrowi Mazowieckiej.
- 24.10.1945 – wstąpienie Polski do ONZ.
- 26.10.1939 – utworzenie Generalnego Gubernatorstwa.
- 27.10.1939 – aresztowanie Stefana Starzyńskiego.
- 09.11.1939 – założenie Tajnej Armii Polskiej, do której należał Witold Pilecki.
- 09.11.1989 – upadek Muru Berlińskiego.
- 11.11.1918 – odzyskanie niepodległości.
- 11.11.1943 – Witold Pilecki został awansowany do stopnia rotmistrza.

- 15.11.1947 – Niedźwiedź Wojtek został przekazany do zoo w Edynburgu.
- 20.11.1945 – rozpoczęcie przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze pierwszego procesu zbrodniarzy niemieckich.
- 01.12.1939 – wydanie przez okupacyjne władze Warszawy rozporządzenia o noszeniu przez wszystkich Żydów opasek z Gwiazdą Dawida.
- 02.12.1991 – uznanie przez Polskę niepodległości Ukrainy.
- 04.12.1942 – powstanie Rady Pomocy Żydom „Żegoty.”
- 10.12.1942 – przesłanie przez Rząd RP na uchodźstwie pierwszego oficjalnego raportu o Holokauście.
- 13.12.1981 – początek Stanu Wojennego.
- 15.12.1961 – skazanie Adolfa Eichmanna na karę śmierci.
- 22.12.1939 – rozstrzelanie Stefana Starzyńskiego.
- 29.12.1944 – zakończenie wysadzania w powietrze Pałacu Saskiego.

Kwerendy dodatkowe prowadzone przez Zespół:

- kwerenda dot. rodziny Aisendstadt
- kwerenda dot. Jerzego i Władysława Dąbrowskich
- kwerenda dot. Mosze Drukarza
- kwerenda dot. Romana Kryże, Egona Zawadzkiego, Leonarda T. Zawadzkiego (procesu Witolda Pileckiego)
- kwerenda dot. Franza Murera
- kwerenda dot. Wandy Pełczyńskiej
- kwerenda dot. rodziny Pileckich
- kwerenda dot. Juliana Polana-Haraschina
- kwerenda dot. Konstantego Rokickiego i Stefana Ryniewicza
- kwerenda dot. Zygmunta Vetulaniego
- kwerenda dot. Mieczysława Wolskiego
- kwerenda dot. Augustowa i powiatu w okresie pierwszej okupacji sowieckiej
- kwerenda dot. listów Szmula Zygielbojma
- kwerenda dot. kolejarzy z Treblinki
- kwerenda dot. Sprawiedliwych wśród Narodów Świata z okolic Treblinki
- kwerenda dot. Biuletynu Informacyjnego wydawanego przez Poselstwo RP w Bernie w czasie II wojny światowej
- kwerenda dot. Obławy Augustowskiej
- kwerenda dot. Huty Warszawa
- kwerenda dot. relacji państwo – Kościół w latach 80
- kwerenda dot. dziennikarzy zagranicznych działających w Polsce w latach 80
- kwerenda dot. aktorów współpracujących z opozycją w latach 80
- kwerenda dot. śledztw dot. zbrodni niemieckich na inteligencji polskiej
- kwerenda dot. społeczności ukraińskiej w Augustowie

VI.5. Zespół ds. Odznaczeń

W celu realizacji zadań wynikających z ustawy o Instytucie Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego, Zespół ds. Odznaczeń zajmuje się wyszukiwaniem i opracowaniem kandydatur do odznaczenia Medalem Virtus et Fraternitas. W tym celu realizuje kwerendy w archiwach polskich i zagranicznych, analizuje dokumenty, prowadzi poszukiwania genealogiczne oraz prowadzi niezbędne konsultacje merytoryczne z historykami, specjalistami i pracownikami instytucji badawczych z całego świata. Do jego zadań należy przygotowanie materiałów archiwalnych, a także innych materiałów dla Rady Pamięci Instytutu niezbędnych do opiniowania inicjatyw o nadanie Medalu Virtus et Fraternitas osobom zasłużonym. Przygotowany i zaakceptowany wniosek składany jest następnie do zaopiniowania Ministerstwu Spraw Zagranicznych, a na końcu przedkładamy w Kancelarii Prezydenta RP. W tym czasie zespół nadzoruje i koordynuje każdy etap akceptacji wniosków. Zwieńczeniem prac jest zorganizowanie uroczystej gali oraz wręczenia Medalu Virtus et Fraternitas wytypowanym kandydatom.

Dzięki pracy Zespołu odznaczenie otrzymało jak dotąd 46 osób z 13 państw: Czech, Francji, Kazachstanu, Nowej Zelandii, Polski, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Szwecji, Ukrainy oraz Węgier.

Działania zrealizowane w ramach Zespołu w pierwszym półroczu 2022 roku:

1) Uroczystość wręczenia Medali Virtus et Fraternitas

W dniu 15 czerwca 2022 roku w Belwederze odbyła się trzecia Gala wręczenia Medali Virtus et Fraternitas. Odznaczenie wręczono 23 osobom z siedmiu państw.

Zespół przygotował wkład merytoryczny do folderów o osobach odznaczonych Medalem Virtus et Fraternitas w 2022 roku. Współpracował z działem tłumaczy, w celu przygotowania materiałów w czterech językach. We współpracy z Zespołem ds. Projektów Filmowych przeprowadził nagrania z wytypowanymi odznaczonymi, które zostały wyemitowane w trakcie uroczystości. W czasie Gali wręczenia Medali Zespół ds. Odznaczeń organizował opiekę dla osób odznaczonych i ich rodzin, ponadto koordynował przeloty i wyloty gości.

Zespół przygotował merytoryczny wkład do wystawy plenerowej przed Galerią Kordegarda na Krakowskim Przedmieściu 15/17, której wernisaż odbył się w dniu uroczystości. Na wystawie zostały przedstawione historie tegorocznych odznaczonych. Wystawę można było oglądać na Krakowskim Przedmieściu od 16 czerwca do 5 lipca 2022 roku.

Przy współpracy z Akademią Dyplomatyczną MSZ zespół zorganizował także szkolenie dla pracowników Instytutu Pileckiego z zakresu protokołu dyplomatycznego i savoir-vivre'u. Adresatami szkolenia były osoby, które bezpośrednio lub pośrednio były zaangażowane w przygotowania do uroczystości oraz osoby, które na co dzień w kontaktach służbowych mają do czynienia z zagadnieniami dotyczącymi protokołu dyplomatycznego i savoir-vivre'u.

W dniu 20 grudnia 2022 roku w Belwederze odbyła się kolejna Gala wręczenia Medalu Virtus et Fraternitas. Odznaczenie pośmiertne wręczono sześciu osobom z dwóch państw.

2) Poszukiwania potencjalnych kandydatów i realizacja nowych kwerend

W sierpniu 2022 roku przekazano do Kancelarii Prezydenta RP wnioski o przyznanie odznaczenia Medalu Virtus et Fraternitas następującym osobom:

1. **Iwan Danielu (Ukraina)**
2. **Trofim Samoniuk (Ukraina)**

3. **Leonid Korolko (Ukraina)**
4. **Ustinya Mirinczuk (Kazachstan)**
5. **Uliana Striżko (Kazachstan)**

Zgodnie z informacją od Kancelarii Prezydenta RP wnioski te będą czekały na decyzję Prezydenta RP.

W związku z realizacją zadań przewidzianych w ustawie o Instytucie Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego, Zespół ds. Odznaczeń kontynuuje intensywne prace nad kolejnymi potencjalnymi kandydatami do odznaczenia w 2023 roku.

Wśród analizowanych archiwaliów znajdują się oficjalne pisma, notatki urzędowe, sprawozdania, akta urzędowe, akta kościelne, jak też różnego rodzaju dokumenty mniej oficjalne: relacje, wspomnienia lub zapiski prywatne. W zależności od czasu powstania i charakteru, dokumenty spisane były w różnych językach: polskim, ukraińskim, angielskim, norweskim, francuskim, węgierskim, rumuńskim, słowackim i niemieckim. Właściwą kwerendę prowadzoną w archiwach poprzedzał przegląd literatury przedmiotu oraz kwerendy online.

Wśród badanych nowych historii Zespół może wyszczególnić potencjalnych kandydatów z następujących krajów: **Austrii, Kazachstanu, Japonii, Norwegii, Nowej Zelandii, Słowacji, Szwecji, Ukrainy i Węgier**. W wyniku przeprowadzonych kwerend Zespół ds. Odznaczeń przejrzał w 2022 roku ponad **43 200** stron dokumentów archiwalnych.

Kontynuowane są dalsze poszukiwania kandydatów z Ukrainy, Węgier, Słowacji i Rumunii. Warto zaznaczyć, że obecnie z uwagi na agresję Rosji na Ukrainę dotarcie do dokumentów i materiałów archiwalnych w ukraińskich archiwach zostało znacznie utrudnione. Zespół pracuje nad stworzeniem przepływu informacji, który pomimo wojny umożliwiłby systematyczne przekazywanie materiałów. W tym celu udało się zawrzeć umowę ze współpracownikiem ze Lwowa, który systematycznie przesyła materiały archiwalne z archiwów w Ukrainie.

Wciąż prowadzone są kwerendy w poszukiwaniu obywateli węgierskich pomagającym Polakom w trakcie II wojny światowej. Na skutek wcześniejszych poszukiwań udało się nawiązać kontakt z p. Zsuzanną Csuday, córką Tamasa Salamona-Racza, który był jedną z najważniejszych postaci udzielających wsparcia Polakom na Węgrzech w czasie II wojny światowej.

Zespół ds. Odznaczeń w 2022 roku rozpoczął poszukiwania źródeł archiwalnych na temat pomocy Polakom przebywającym na terenie Norwegii w latach II wojny światowej. Udało się ustalić 18 nowych osób, obywateli Norwegii, którzy nieśli pomoc polskim robotnikom przymusowym. Nawiązano współpracę z genealogami na terenie Polski i Norwegii. W oparciu o ich ustalenia poszukiwani są potomkowie niosących pomoc Norwegów i ocalonych Polaków. W badaniach dot. Norwegów skupiono się na mieszkańcach Namsos, którzy pomogli przeszło 20 polskim robotnikom pracującym na potrzeby niemieckiego okupanta. Szczegóły tej historii udało się ustalić dzięki współpracy z badaczami z Centrum Falstad. Ponadto nawiązano kontakt z norweskimi i szwedzkimi ośrodkami badawczymi zajmującymi dokumentacją losów więźniów niemieckich obozów podczas II wojny światowej: Fundacją Lenkena, Domem

Gestapo i Obozem Jenieckim w Espeland, Obozem Koncentracyjnym w Grini, Szwedzkim Muzeum Gór i Kultury Samów, a także z Centrum Kultury Samów Árran. Dzięki współpracy ze skandynawskimi badaczami Zespół wszedł w posiadanie archiwaliów potwierdzających niemieckie represje wobec mieszkańców Namsos w odwecie za norweską pomoc polskim więźniom.

Kontynuowano kwerendę dot. obozu dla polskich dzieci w Pahiatua w Nowej Zelandii oraz pomocy udzielonej Polakom przez Nowozelandczyków w latach 80., w wyniku której pozyskano materiały z Narodowej Biblioteki Nowej Zelandii. Zespół znalazł się również w posiadaniu materiałów z Muzeum Pahiatua. Pozyskał także dokumenty od osób prywatnych, głównie zdjęcia i wspomnienia, w tym z archiwum Józefa Zawady, jednego z Polaków, którzy trafili do obozu w Pahiatua. Obecnie zakończono gromadzenie obszernej dokumentacji dot. wytypowanych kandydatów. Pozyskano archiwalia z Polski, Nowej Zelandii i Wielkiej Brytanii. Nawiązano kontakt ze spadkobiercami oraz potomkami uratowanych, wykonano i zlecono kolejne notacje.

Kontynuowana jest także kwerenda w Rumunii, którą zajmuje się współpracujący z Instytutem Pileckiego prof. Florin Pintescu (Uniwersytet Stefana Wielkiego w Suczawie). Kwerenda ta ma pomóc w ustaleniu potencjalnych kandydatów rumuńskich oraz pozyskaniu materiałów archiwalnych poświadczających ich pomoc udzieloną Polakom w czasie II wojny światowej. Rozpoczęto także prace nad kandydatami, którzy przyczynili się swoim działaniem do pielęgnowania pamięci o polskich obywatelach, którzy zginęli w KL Mauthausen-Gusen. W tej sprawie zwrócono się do Ambasady RP w Austrii z prośbą o opinię na temat Komitetu Pamięci Gusen.

3) Pozyskane dokumenty, zdjęcia i nagrania.

W trakcie prac badawczych Zespół ds. Odznaczeń pozyskał do celów wewnętrznych Instytutu Pileckiego następujące dokumenty:

- Archiwum Akt Nowych – 1390 skanów (dokumenty dot. pomocy Polakom w ZSRŚ),
- Archiwum Zarządu Głównego PCK w Warszawie – 40 skanów (dokumenty dot. akcji pomocowych z lat 80 XX w.),
- Muzeum Bojowników Getta (Izrael) – 168 skanów (dokumenty dot. Alfreda Szwarbauma),
- National Archives of New Zealand – 800 skanów (materiały dot. polskich obywateli w Nowej Zelandii w czasie II wojny światowej),
- New Zealand Law Society – 3 skany (nota biograficzna J. Wilsona),
- Archiwum Massey University (Nowa Zelandia) – 38 skanów (dokumentacja dot. W. Jacques'a),
- Polski Instytut Sztuki i Nauki w Ameryce – 416 skanów (dokumentacja dot. akcji pomocy dla jeńców w niemieckich obozach jenieckich),
- archiwum prywatne Tadeusza Kurcyka – 16 skanów,
- archiwum prywatne Józefa Zawady – 107 skanów,
- archiwum prywatne Dariusza Zdziecha – 3426 skanów (dokumenty dot. Obozu Pahiatua oraz displaced persons w Nowej Zelandii),

- archiwum rodziny Gorius (Francja) – 6 skanów (fotografie rodzinne),
- archiwum rodzin Paulus oraz Skakalskich (Ukraina) – 172 skany (fotografie rodzinne,
- dokumenty pozyskane od ks. Jurija Baterii, postulatora procesu kanonizacyjnego bł. kard. Alojzego Stepinaca – 74 skany,
- film dokumentalny „W gościnie u Węgrów” w reż. Wiesława Fijałkowskiego o polskich uchodźcach na Węgrzech w czasie II wojny światowej.

4) Współpraca z instytucjami zagranicznymi

- Chorwackie Archiwum Państwowe w Zagrzebiu,
- Urząd Miasta Karlsruhe (Niemcy),
- Urząd Miasta Münster (Niemcy),
- Archiwum Narodowe Norwegii – Archiwum Zdrady Państwa,
- Dom Gestapo i Obóz Jeniecki w Espeland (Norwegia),
- Archiwum Narodowe Nowej Zelandii,
- Archiwum Miejskie w Palmerston North (Nowa Zelandia),
- Muzeum Te Manawa w Palmerston North (Nowa Zelandia),
- Biblioteka Narodowa Nowej Zelandii im. Alexandra Turnbulla,
- Stowarzyszenie Polaków w Nowej Zelandii w Wellington,
- Stowarzyszenie Kombatantów Polskich w Nowej Zelandii,
- Nowozelandzki Czerwony Krzyż w Wellington,
- Słowackie Muzeum Narodowe w Bratysławie,
- Archiwum Ministerstwa Obrony Republiki Słowackiej,
- Archiwum Instytutu Hoovera (Stany Zjednoczone),
- Archiwum Narodowe Szwecji w Sztokholmie,
- Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie,
- Węgierski Komitet Pamięci Narodowej w Budapeszcie,
- Fundacja im. Wacława Felczaka (Węgry),
- Instytut Polski i Muzeum gen. Sikorskiego (Wielka Brytania).

Działania zrealizowane w ramach programu „Zawołani po Imieniu”

Za realizację programu od strony merytorycznej odpowiada Dział ds. „Zawołanych po Imieniu”. Zespół ds. Odznaczeń realizuje niezbędne kwerendy archiwalne oraz pozyskuje wytypowane materiały dot. proponowanych upamiętnień. W tym celu pracownicy Zespołu współpracują m.in. z oddziałowymi Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (pionem śledczym Instytutu Pamięci Narodowej) oraz archiwami wielu instytucji takich jak np.: Muzeum Stutthof w Sztutowie, czy Muzeum Treblinka.

W pierwszym półroczu 2022 roku pozyskano dokumenty dotyczące następujących osób upamiętnionych w tym czasie w ramach programu:

1. **Katarzyna i Sebastian Kazakowie, Brzózka Królewska, 24 marca;**
2. **Kazimierz Przekora, Huta Mińska, 26 kwietnia;**
3. **Józef i Józefa Dmochowie, Jan Kowalski, Poświętne, 14 czerwca;**

4. **Apolonia i Stanisław Gaconowie, Jan Jantoń, Brzostek, 22 czerwca.**
5. **Marianna i Wacław Stradowski, Chmielnik, 15 września,**
6. **Jan Gniduła, Katarzyna i Józef Kowal, Marianna i Anastazja Łubiarz, Katarzyna Margol, Kazmierz Szabat, Majdan Nowy, 29 września,**
7. **Michał Stasiuk, Rzeszów, 29 listopada.**

Zgodnie z wytycznymi przekazanymi przez Dział ds. „Zawołanych po Imieniu”, Zespół ds. Odznaczeń pracuje aktualnie nad kwerendami dotyczącymi upamiętnień zaplanowanych w drugim półroczu w następujących miejscowościach:

- Gamratka,
 - Somianka,
 - Warszawa,
 - Złotopolice;
- oraz potencjalnymi upamiętnieniami w następujących miejscowościach:
- Bidaczów Nowy,
 - Koszoły,
 - Jaworzno,
 - Połomia,
 - Radomsko,
 - Skrzynice Kolonia,
 - Wojewódki Dolne.

W ramach programu kontynuowana jest współpraca z osobą redagującą hasła na portalu Wikipedii. Zostały stworzone kolejne artykuły o osobach upamiętnionych w ramach programu „Zawołani po Imieniu” oraz inne artykuły (w tym dot. polskich sprawiedliwych):

- Katarzyna Kazak (Brzoza Królewska)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Katarzyna_Kazak
- Sebastian Kazak (Brzoza Królewska)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Sebastian_Kazak
- Kazimierz Przekora (Huta Mińska)
https://pl.wikipedia.org/wiki/Kazi_Pr%C5%i
- Julien Bryan
https://pl.wikipedia.org/wiki/Julien_Bryan
- Peter Fraser
https://pl.wikipedia.org/wiki/Peter_Fraser
- Elna Gistedt-Kiltynowicz
https://pl.wikipedia.org/wiki/Elna_Gistedt

W ramach konta Instytutu Pileckiego na Wikipedii zostały stworzone w 2022 roku także inne artykuły, w tym o wielu polskich sprawiedliwych:

- Jadwiga Apołłow
https://pl.wikipedia.org/wiki/Jadwiga_Apo%C5%82%C5%82ow
- Konstanty Apołłow

https://pl.wikipedia.org/wiki/Konstanty_Apo%C5%82%C5%82ow

- Krystyna Dobrodziej-Habrowska
https://pl.wikipedia.org/wiki/Krystyna_Dobrodziej-Habrowska
- Władysław Dobrodziej
https://pl.wikipedia.org/wiki/W%C5%82adys%C5%82aw_Dobrodziej
- Stanisław Frybes
https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Frybes
- Danuta Gałkowska
https://pl.wikipedia.org/wiki/Danuta_Ga%C5%82kowska
- Katarzyna Krokos
https://pl.wikipedia.org/wiki/Katarzyna_Krokos
- Stefan Skroczyński
https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Skroczy%C5%84ski
- Józef Ślązak
https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_%C5%9A%C4%85zak
- Hjalmar Ugglä
https://pl.wikipedia.org/wiki/Hjalmar_Ugglä
- Ludwika Ugglä
https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwika_Ugglä

W ramach współpracy z osobą redagującą Wikipedię od 2019 roku do końca 2022 roku stworzono ponad **230 artykułów**.

IV.6. Zespół ds. projektów filmowych

Dział filmowy Instytutu Pileckiego prowadzi projekt repozytorium historii mówionej „Świadkowie Epoki” od lutego 2018 r. W tym czasie udało nam się nagrać 1725 notacji. W ciągu ostatniego roku było to 375 świadectw Świadków Epoki co powiększa nasze repozytorium do 2100 świadectw. Ponadto zespół filmowy nagrał 19 wywiadów do programu Virtus et Fraternitas do kamery i 5 przez internet. Dla Centrum Lemkina zostało zrealizowanych 15 wywiadów. Tak więc łącznie nagraliśmy w 2022 r. 423 osoby!

IV.6.1. Opracowywanie wywiadów (notacji)

Każda z notacji jest kolaudowana, czyli po obejrzeniu i przeanalizowaniu pod względem merytorycznym oraz technicznym, zatwierdzana lub odrzucana.

Następnie materiał jest montowany w dwojaki sposób. Wersja długa obejmuje całą relację i jest przeznaczona do Archiwum Cyfrowego oraz do wysłania (wraz z podziękowaniem) osobom, z którymi został wywiad przeprowadzony.

Rok 2022 r. kończymy z wynikiem 1200 opracowanych notacji w Archiwum Cyfrowym Instytutu Pileckiego. A więc w ciągu roku przybyło 370. Ponadto opracowaliśmy 417 nowych notacji. Kilkaset kart notacji zostało uzupełnionych.

Ponadto dział filmowy prowadzi pełną ewidencję nagranych materiałów, łącznie z dokumentacją osobową – m.in. zabezpiecza zgody świadków do udzielenia wizerunku (RODO).

Prowadzimy pełną ewidencję dysków, na których są materiały. Tworzymy także kopie bezpieczeństwa (m.in na serwerze).

W tym roku wysłaliśmy ok. 290 podziękowań. Ogółem wysłaliśmy około 1300.

IV.6.2. Kanał ŚWIADKOWIE EPOKI

W 2022 roku nasz kanał Świadkowie Epoki" odnotował 3,2 mln odsłon, 332,4 tys godzin obejrzanых treści oraz pozyskaliśmy 11,7 tys. nowych subskrybentów (ogółem kanał ma 94,6 tys. subskrybentów). Mieliśmy ponad 20 filmowych premier. W ciągu kilku najbliższych dni nasz kanał przekroczy 20 mln odsłon. W roku 2022 pozyskaliśmy 15 146 zł z tytułu tantiem kanału You Tube.

Oprócz rozpowszechniania treści historycznych i prezentowania działalności Instytutu kanał You Tube Świadkowie Epoki jest istotnym elementem pozyskiwania informacji i kontaktów do prowadzenia dalszych notacji.

IV.6.3 Produkcje filmowe

W tym roku wyprodukowaliśmy dwa filmy dokumentalne.

1. **„Nie wolno było płakać”** – film jest poświęcony tragicznym przeżyciom kobiet w obozach koncentracyjnych. Dokument jest koprodukcją Instytutu Pileckiego i Filмотeki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego.
2. **„Łagier 0331”** – to film opowiadający o żołnierzach wileńskiej AK, aresztowanych w latach 1944-45 przez NKWD i zesłanych do „oboza filtracyjnego” w Kutaisi, w Gruzji. Film miał premierę na Festiwalu Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci w Gdyni w 2022 r. 6 listopada będzie pokazywany w telewizji gruzińskiej oraz litewskiej.

Dział filmowy pracuje nad ukończeniem obrazu dokumentalnego opowiadającego o żołnierzach II Korpusu Polskiego, którzy walczyli i pozostali po wojnie we Włoszech oraz o ich dzieciach, które tam pozostały. Film jest zrealizowany w języku włoskim. Jego premiera planowana jest na kwiecień 2023 r w Bolonii, w rocznicę wyzwolenia miasta przez żołnierzy 2 Korpusu Polskiego.

W 2022 r przygotowaliśmy kilkanaście krótkich form filmowych do mediów społecznościowych Instytutu, ale także na gale wręczenia nagród Vitrus et Fraternitas, oraz programu „Zawołani po imieniu”.

W minionym roku rozpoczęliśmy realizację programu historycznego emitowanego na naszym kanale. Anglojęzyczny cykl „Forgotten History” opowiada zagranicznym widzom skomplikowaną polską historię. Pierwszy odcinek będzie emitowany w lutym 2023 r.

IV.6.4. Inna działalność zespołu.

Centrum Lemkina

W tym roku nagraliśmy blisko 50 notacji dotyczących projektów "Zawołani po imieniu", „Virtus et Fraternitas’ oraz dla Centrum Lemkina.

Ponadto dla Centrum Lemkina zbieramy i archiwizujemy świadectwa z objętej wojną Ukrainy.

Zawołani po imieniu

W tym roku nagraliśmy blisko **20** notacji dotyczy projektu "Zawołani po imieniu". Każda z notacji została opracowana i przekazana do działu naukowego Instytutu (OBNT). Nasze materiały są wykorzystywane w upamiętnieniach organizowanych przez Instytut, także podczas Zjazdów Rodzin.

VIRTUS ET FRATERNITAS

Nagraliśmy kilkadziesiąt notacji dotyczących odznaczeń Virtus et Fraternitas. 13 wywiadów przeprowadziliśmy przy okazji gali wręczenia medalu.

V. Placówki zagraniczne Instytutu Pileckiego oraz działalność zespołu ds. międzynarodowych

V.1. Podsumowanie działań placówki w Berlinie

Działania berlińskiego oddziału Instytutu Pileckiego w roku 2022 obejmowały obszary: archiwa i nauka, debata publiczna, edukacja oraz działalność wystawiennicza. Rok 2022 był wyjątkowy ze względu na pełnoskalową wojnę Rosji przeciw Ukrainie. O ile wcześniejszy okres działalności Instytutu Pileckiego w Berlinie stał pod znakiem pandemii i charakteryzował się dużym wzrostem programów online, to działania od lutego 2022 przebiegały w cieniu agresji Rosji na Ukrainę, a program został uzupełniony o tematykę ukraińską. Po wybuchu wojny przyjęliśmy do swoich przestrzeni środowiska ukraińskiej diaspory w Berlinie. W pewnym momencie w naszych przestrzeniach pracowało ponad 100 osób z diaspory organizujących pomoc humanitarną, przygotowujących demonstracje poparcia dla Ukrainy, wystawy na ten temat. Wystawa stała poświęcona Witoldowi Pileckiemu stała się ogromnym hubem logistycznym, skąd posortowana pomoc (głównie medyczna) odjeżdża na Ukrainę. Będąc jednym z głównych miejsc pomocy dla Ukrainy w Berlinie Instytut Pileckiego stał się jeszcze bardziej widocznym miejscem w pejzażu Berlina dla zwykłych Berlińczyków, dla diaspory ukraińskiej ale też białoruskiej oraz dla polityków i elit. Trwała cały czas praca nad digitalizacją zasobów archiwalnych. **W tym okresie zorganizowaliśmy w sumie 153 wydarzenia: seminaria, wykłady, warsztaty edukacyjne, specjalne oprowadzania po wystawach. Oznacza to, że w każdym tygodniu oddział berliński organizował średnio trzy wydarzenia.** W sumie pokazywaliśmy w tym okresie osiem wystaw: oprócz wystawy stałej, swoją premierę miało siedem wystaw czasowych. Instytut był obecny w mediach tradycyjnych i społecznościowych. Na twitterze nasze konto przyciągnęło już ponad 5163 followersów, na facebooku 6200 followersów. Te liczby (wysokie w porównaniu do niemieckich instytucji o podobnym profilu) pokazują zarówno wysokie tempo pracy, jak i też nastawienie na docieranie do naszych niemieckich odbiorców.

V.1.1 Działalność zespołu archiwalnego

W ramach programu archiwalnego ruszyła digitalizacja Brandenburgisches Landeshauptarchiv i otrzymaliśmy zgodę na udostępnianie akt w czytelni Instytutu. Kontynuowane są seminaria z serii "Festung Archiv". Otworzyliśmy czytelnię Archiwum Instytutu Pileckiego w Berlinie, z prezentacjami projektów archiwalnych i debatą.

Kwerendy wewnętrzne: przeprowadzono łącznie sześć kwerend dla różnych działów Instytutu Pileckiego. Były to: kwerenda dla augustowskiego oddziału Instytutu Pileckiego na temat historii Augustowa i Suwalszczyzny w okresie II wojny światowej, kwerenda materiałów oraz zakup licencji do wystawy o rzezi Woli pt. „Wola 1944: Auslöschung”, dwie kwerendy dla działu odznaczeń dotyczące Wilhelma Lonsdorfa w celu jego odznaczenia, Kwerenda dla działu upamiętnień IP dotycząca Jana Maletki i jego zaangażowania w pomoc Żydom na stacji Treblinka (kwerenda w Landesarchiv NRW w Duisburgu), Kwerenda w europejskich archiwach w poszukiwaniu nowych materiałów i opracowywanie nowych tekstów do wystawy stałej IP w Berlinie (min. Churchill Archives Center, National Archive, PUMST, ŻIH), kwerenda dla Ministerstwa Kultury i pozyskanie kopii dokumentu, którego zwrot do Polski miał zostać zawnioskowany przez Ministerstwo. Kwerenda dla działu odznaczeń dotycząca Alfreda Schwarzbaua w celu uzyskania informacji na temat jego pomocy polskim obywatelom w czasie niemieckiej okupacji. Kwerenda w Landesarchiv NRW w Münster (dokumenty Staatsanwaltschaft Dortmund) w celu przygotowania i selekcji akt do digitalizacji.

Kwerendy zewnętrzne obejmowały m.in. kwerendy i konsultacje dla Muzeum Miasta Warszawy oraz Żydowskiego Instytutu Historycznego.

Digitalizacja i opracowanie akt: Brandenburgisches Landeshauptarchiv zdigitalizowało i udostępniło Instytutowi 31 sygnatur dotyczących postępowań przeciwko zbrodniarzom nazistowskim. Otrzymaliśmy także zgodę na udostępnianie ich w czytelni Instytutu. W ramach współpracy z Landesarchiv Schleswig-Holstein zdigitalizowanych i opisanych zostało 111 sygnatur. Opisanych zostało również ok. 300 sygnatur z archiwum w Ludwigsburgu. Przeprowadzono projekt digitalizacji zespołu OSTDOK 7 z Bundesarchiv oddział Bayreuth – łącznie 212 sygnatur. kontynuacja projektu digitalizacji akt Brandenburgisches Landeshauptarchiv. Pozyskano również skany 1847 tomów akt z Bundesarchiv oddział Ludwigsburg.

Wydarzenia: zorganizowaliśmy trzy seminaria z serii "Festung Archiv", w których wzięło udział łącznie ok. 300 osób. Prezentowane były min. Zbiory i historia biblioteki Ossolińskich oraz zbiory ukraińskich archiwów. Otwarto czytelnię Archiwum Instytutu Pileckiego w Berlinie, której towarzyszyły prezentacje projektów archiwalnych oraz debata.

Współorganizowaliśmy trzy pokazy odszukanego przez nas w archiwach niemieckich filmu "Europa" Themersonów, we współpracy z Instytutem Adama Mickiewicza, w ramach pokazu filmów niemych "Stille Rebellen" w Monachium.

Pomoc ukraińskim archiwom

- kontynuacja akcji SaveArchiv - zakup i transport papieru i agregatu prądotwórczego dla archiwum w Tarnopolu, udzielenie wywiadu n.t. akcji dla Deutsche Welle
- koordynacja projektów pomocowych dla ukraińskich instytucji kultury (w sumie pięć archiwów i trzy muzea) we współpracy z Ukraine Art Aid Center (Bundesbeauftragte für Kultur und Medien)

W okresie sprawozdawczym zakupiono też 12 dysków zewnętrznych do archiwum oraz komputer stacjonarny o wysokiej mocy przeliczeniowej, który posłuży do obsługi serwera archiwum i kopiowania dużych ilości danych. Ponadto dział archiwalny uczestniczył w organizacji oddziału Lemkin Center w Berlinie, a także rozpoczął kwerendę i opis materiałów z archiwum filmowego Bundesarchiv.

V.1.2 Działalność zespołu edukacyjnego

W 2022 r. Instytut Pileckiego w Berlinie kontynuował swoją działalność edukacyjną w zakresie nauczania o historii Polski w XX wieku. W okresie styczeń-grudzień 2022 r. objęliśmy naszą ofertą edukacyjną łącznie 1331 osób, z czego zdecydowana większość to są uczniowie niemieckich szkół ponadpodstawowych. W tym okresie odbyło się 110 wydarzeń edukacyjnych (warsztatów i lekcji dla uczniów oraz seminariów dla nauczycieli), z czego ok. 13% w formacie online.

W 2022 r. oferta działu edukacji Instytutu Pileckiego w Berlinie znacznie się poszerzyła. W celu informowania o naszej ofercie edukacyjnej oraz nawiązania nowych kontaktów w marcu i listopadzie odbyły się dni otwartych drzwi dla nauczycieli. W wydarzeniu w listopadzie wzięło udział ok. 30 nauczycieli i edukatorów z 5 krajów związkowych (Berlin, Brandenburgia, Saksonia, Szlezwik-Holsztyn, Dolna Saksonia). W grudniu 2022 r. szef działu edukacji został zaproszony na seminarium kontaktowe dla nauczycieli polskich i niemieckich szkół („Schule sucht Schule”, Bad Bevensen) w celu przedstawienia oferty i materiałów edukacyjnych Instytutu Pileckiego w Berlinie oraz nawiązania kontaktów.

Na początku roku wielokrotnie przeprowadziliśmy nasze nowe warsztaty pt. „Niemiecka polityka okupacyjna w Polsce podczas drugiej wojny światowej”, mające na celu przygotowanie uczniów do matury z historii. Jednym z trzech obszarów tematycznych egzaminu maturalnego z historii w Berlinie w roku szkolnym 2021-2022 była „Niemiecka polityka okupacyjna i eksterminacyjna na terenie Związku Radzieckiego i Polski”. Na potrzeby metodologiczne tego i innych naszych warsztatów opracowaliśmy i wyprodukowaliśmy grę karcianą „Kluczowe momenty drugiej wojny światowej w Polsce”. Od tego roku rozpowszechniamy grę w szkołach i placówkach edukacji pozaszkolnej – każdy zainteresowany nauczyciel dostaje jeden zestaw tej gry od nas za darmo.

W kwietniu-sierpniu działalność edukacyjna skupiała się głównie wokół wystawy „Dostarczone. Poczta harcerska w Powstaniu Warszawskim”. Warsztaty edukacyjne w oparciu o wystawę zostały uzupełnione przez moduł „Warszawa 44 – Mariupol 22”, podczas którego uczniowie porównywali doświadczenie mieszkańców powstańczej Warszawy w 1944 r. z doświadczeniem ludności ukraińskiej w oblężonym Mariupolu w 2022 r. na podstawie listów i wiadomości cywili z obu miast.

Od września prowadzone są nowe warsztaty pt. „Czym jest solidarność? Historia i znaczenie polskiej Solidarności” wokół wystawy „Solidarność. Pomoc. Wolność”, które składają się z oprowadzania po wystawie, gry negocjacyjnej w oparciu o wydarzenia w Trójmieście w 1980 r. oraz refleksji na temat uniwersalnego charakteru Solidarności. Premiera warsztatów odbyła się w ramach międzynarodowego festiwalu historycznego dla młodzieży histoCON-2022 organizowanego przez Bundeszentrale fuer Politische Bildung, do udziału w którym Instytut Pileckiego w Berlinie został zaproszony po raz pierwszy. W listopadzie warsztaty o Solidarności zostały przeprowadzone dla 30-osobowej grupy młodzieży z Niemiec, Polski i Ukrainy.

Od września prowadzone są wyjazdowe warsztaty edukacyjne „Wola 1944. Nierozliczona zbrodnia” dla uczniów szkół kraju związkowego Szlezwik-Holsztyn. Warsztaty skupiają się wokół wystawy „Heinz Reinefarth: Vom NS-Kriegsverbrecher zum Landtagsabgeordneten”, pokazywanej aktualnie w siedzibie archiwum regionalnego w mieście Szlezwik.

W czerwcu-sierpniu odbyły się seminaria dla niemieckich nauczycieli i multiplikatorów edukacji pozaszkolnej w ramach cyklu „Archiwum ważniejsze niż życie” w Berlinie i Warszawie. Seminaria zostały zorganizowane we współpracy z Żydowskim Instytutem Historycznym w ramach programu „Kultura Inspirująca”, dofinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przy wsparciu Wydziału Edukacji, Młodzieży i Rodziny berlińskiego Senatu (Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Familie). Tematyce Archiwum Ringelbluma i getta warszawskiego jest poświęcony nasz warsztat „Opór wobec zbrodni nazistowskich. Podziemne archiwum getta warszawskiego”, który aktywnie promujemy jako jeden z kluczowych elementów naszej oferty edukacyjnej w roku szkolnym 2022-2023.

W sierpniu wraz z grupą niemieckich nauczycieli wzięliśmy udział w międzynarodowym kongresie dla nauczycieli „Doomed to repeat? Challenges of teaching 20th-century history”, zorganizowanym przez warszawski dział edukacji Instytutu Pileckiego. Szef berlińskiego działu edukacji był jednym z prelegentów w ramach dyskusji panelowej pt. „Forgiveness based on truth: reconciliation through school education”.

W tym roku również odbyły się dwie edycje kursu dla dzieci polskojęzycznych „Wojtek – opowieść o walecznym niedźwiedziu”. W lutym-lipcu odbyły się zajęcia dla grupy dzieci w wieku 7-10 lat, we wrześniu-grudniu przeprowadziliśmy kurs w dwóch grupach wiekowych (6-9 oraz 10-13 lat).

1 września podpisaliśmy umowę o współpracę ze szkołą DPFA-Regenbogenschulen Zwickau (kraj związkowy Saksonia). Uczniowie 9. klasy tej szkoły odwiedzili nas w kwietniu, z kolei w maju uczniowie 10. klasy wzięli udział w polsko-niemieckim projekcie, który się odbył w berlińskiej siedzibie Instytutu Pileckiego. 5-dniowy program spotkania młodzieży z Zwickau i Warszawy w Berlinie został zorganizowany przez nas oraz warszawski Dom Kultury „Dorożkarnia” i dofinansowany przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży oraz Fundację Polsko-Niemieckiej Współpracy. Jednym z głównych elementów spotkania młodzieży była premiera spektaklu „Herbarium Pileckiego”. W grudniu na terenie szkoły odbyły się nasze warsztaty wyjazdowe o Archiwum Ringelbluma oraz o Solidarności dla 11. klasy.

Działalność edukacyjna Instytutu Pileckiego w Berlinie w mediach i w Internecie:

- Wochenblatt. Zeitung der Deutschen in Polen, „Weltgeschichte an der Spree“: <https://wochenblatt.pl/weltgeschichte-an-der-spree/>
- Gazeta Polska codziennie, „Niemcom o naszej historii“: <https://gpcodziennie.pl/808575-niemcom-o-naszej-historii.html>
- DPFA-Regenbogenschulen, „Deutsch-polnisches Geschichtsprojekt“: <https://www.dpfa-zwickau.de/lernen-an-den-dpfa-schulen/aktuelles/beitrag/deutsch-polnisches-geschichtsprojekt-1690>
- Żydowski Instytut Historyczny, „Między Wannsee a gettem warszawskim. Relacja z seminarium dla nauczycieli w Berlinie“: <https://www.jhi.pl/artykuly/miedzy-wannsee-a-gettem-warszawskim-relacja-z-seminarium-dla-nauczycieli-w-berlinie,5828>
- Żydowski Instytut Historyczny, „Trzy sierpniowe rocznice. Relacja z seminarium edukacyjnego dla nauczycieli z Niemiec“: <https://www.jhi.pl/artykuly/relacja-z-seminarium-edukacyjnego-dla-naczcycieli-z-niemiec,6008>

V.1.3 Działalność wystawiennicza

Wystawy w Instytucie Pileckiego w roku 2022

- "Lemkin. Zeuge des Genozid-Jahrhunderts" 2.02 – 23.03.2022 Institut Pileckiego w Berlinie
- "Exhibition in memory of Ukrainian photojournalist Maks Levin" 08.04 – 11.04.2022 Institut Pileckiego w Berlinie
- „Ukraine. Krieg in Europa“ 18.05 – 30.08.2022 Institut Pileckiego w Berlinie, wystawa realizowana w partnerstwie Pilecki-Institut Berlin, Zentrum für Historische Forschung Berlin oraz Polską Akademią Nauk
- „Ausgetragen. Die Pfadfinderpost im Warschauer Aufstand 1944“ 29.03 – 20.08.2022 Institut Pileckiego w Berlinie
- "Solidarität. Hilfe. Freiheit. 1980: Die polnische Gewerkschaft Solidarność veränderte die Welt. Wie geht Solidarität heute?" 30.08 – 13.12.2022 wystawa realizowana we współpracy z Adam-Mickiewicz-Institut und Ośrodek „Pamięć i Przyszłość“
- „Mamo, ja nie chcę wojny”. Polsko-ukraiński projekt w Berlinie 21.09.2022 Wydarzenie w Instytucie Pileckiego w Berlinie to efekt współpracy Instytutu i Ambasady RP w Niemczech, Ambasady Ukrainy w Berlinie, Instytutu Polskiego w Berlinie, Archiwów Państwowych i „Mom I see war”.

Wystawy zewnętrzne / wyjazdowe:

- "Lemkin. Zeuge des Genozid-Jahrhunderts" 9.10 – 31.01. 2022Stadtarchiv – Bochumer Zentrum für Stadtgeschichte
- "Belarus Lebt! Eine Ausstellung über die Protestbewegung in Belarus" 13.05 – 15.05.2022 Innsbruck w wystawa w ramach „Journalismusfest. Internationale Tage der Information"

- „Wola 1944: Auslöschung. Bilder aus dem Ermittlungsverfahren gegen Heinz Reinefarth“ – 17.08.2022 – 31.03.2023 wystawa realizowana we współpracy z Archiwum Landowym w Schleswiku - Landesarchiv Schleswig-Holstein

V.1.4 Wydarzenia (debaty, seminaria, wykłady)

Instytut Pileckiego w Berlinie zorganizował szereg seminariów i debat a także wydarzeń kulturalnych o charakterze artystycznym. W przestrzeni Instytutu miały miejsce również wernisaże wystaw tymczasowych. Większość z nich przeprowadzono w języku niemieckim. Pozostała część została przeprowadzona w języku polskim, angielskim a także ukraińskim. Wydarzenia były tłumaczone symultanicznie w celu dotarcia do szerszej publiczności. W sumie w omawianym okresie odbyło się 38 wydarzeń naukowych bądź popularyzujących historię Polski i regionu. Cykle to m.in. Pariser Platz Seminar i Rzeczpospolita Wielu Narodów. Każdorazowo wystawy miały i mają swój program towarzyszący i tak np. wydarzenia naukowe poświęcone Rafałowi Lemkinowi i pojęciu ludobójstwa. Wydarzenia wymienione są w załączniku.

Wpływ na niemiecką intelektualną debatę ma miejsce również poprzez publikacje. W 2022 artykuł Mateusza Fałkowskiego poświęcony roli Jerzego Giedroycia i kręgu paryskiej Kultury w kształtowaniu myślenia o Ukrainie ukazał się w piśmie „Osteuropa” <https://zeitschrift-osteuropa.de/hefte/2022/6-8/wider-den-grossrussischen-imperialismus/>

V.1.5 Program ukraiński „Wolność UA”

W 2022 roku w reakcji na agresję Rosji na Ukrainę stworzyliśmy od zera program ukraiński Instytutu Pileckiego w Berlinie „Wolność UA”. Ma on na celu zmianę debaty w Niemczech na temat Europy Wschodniej i w szczególności Ukrainy. W jego ramach na rocznicę zakończenia II wojny światowej 8/9 maja przygotowaliśmy (wspólnie z Vitsche) film video o czołgach z sowieckiego pomnika w Tiergarten oraz performance “Executed song”.

Program między innymi kładzie nacisk na konieczną desowietyzację przestrzeni publicznej w Berlinie: odbył się wykład “The old symbols and new war” oraz dyskusja “Legacy of totalitarianism”.

28 czerwca wykład “Izolyatsia. 2014. Donetsk”, 6 lipca wykład “Repression of the film’s director” wraz z pokazem legendarnego filmu ukraińskiego “A spring for the thirsty”. 5 sierpnia miał miejsce performance “Soviet virus” z głowami Lenina w workach na śmieci rozmieszczonymi na placu przed Bramą Brandenburską oraz pokaz video „Soviet genocide”. 17 września – w rocznicę agresji ZSRR na Polskę performance “Stories from the war”

25-27 października organizowaliśmy “Workshop on oral history” z udziałem ukraińskich i polskich i niemieckich uczestników poświęcony zbieraniu historii mówionych wojny (we współpracy z Konrad Adenauer Stiftung). 7 listopada odbyła się w Instytucie Pileckiego niemiecka premiera dokumentalnego filmu “Eurodonbas” pokazującego związku Donbasu z Europą. W grudniu odbyły się wydarzenia dotyczące historii protestów na Ukrainie (Majdan): wykład “Revolution of Dignity” i niemiecka premiera filmu “Maydan: Six letters of freedom”. Przed Świętami Bożego Narodzenia zbieraliśmy prezenty dla ukraińskich dzieci.

Pokazywaliśmy następujące wystawy dotyczące wydarzeń na Ukrainie: "Exhibition in memory of Ukrainian photojournalist Maks Levin" 08.04 – 11.04.2022 Institut Pileckiego w Berlinie. Oraz: „Ukraine. Krieg in Europa“ 18.05 – 30.08.2022 Institut Pileckiego w Berlinie.

V.1.9 Działania związane z sytuacją w Ukrainie organizowane przez Instytutu Pileckiego w Berlinie

- Zorganizowanie zbiórki pieniężnej i materialnej, zakup i przekazanie skanerów 8 archiwom i instytucjom kultury.
- Zorganizowanie transportu darów od Bundesarchiv i Landesarchiv NRW do archiwów we Lwowie, Tarnopolu, Ivano-Frankivsku, Chmielnickim i muzeum w Novgorodzie-Siverskim.
- Współorganizacja i wystąpienie w debacie „Zagrożone dziedzictwo”, z udziałem dyrektorów archiwów we Lwowie, Tarnopolu, Ivano-Frankivsku.
- Udział w pracach Netzwerk Kulturgutschutz Ukraine - wymiana informacji w zakresie pomocy instytucjom kultury i konsultowanie wniosków o granty finansowane ze środków Bundesbeauftragte für Kultur und Medien, m.in. dla archiwów w Kropiwnickim, Tarnopolu i Łucku.
- Zorganizowanie pomocy materialnej dla uchodźców ukraińskich w Leżajsku (wspólnie z Fundacją Razem).
- Przestrzenie wystawiennicze na poziomie -1 oddano Fundacji Plast, która od marca prowadzi stały punkt zbiórki pomocy na rzecz Ukrainy.

Instytut Pileckiego w Berlinie od pierwszych dni wojny w Ukrainie wspiera organizacje ukraińskie działające w Berlinie - **Vitsche. Plast Ukrainischer Pfadfinderbund in Deutschland e.V., Ukrainische Orthodoxe Kirche e.V., Ukraiński Dom**. Od końca lutego, pracownicy i wolontariusze tych organizacji pracowali w naszych przestrzeniach biurowych i warsztatowych.

Przestrzeń wystawiennicza Instytutu została przekształcona w miejsce zbiórki i segregowania rzeczy potrzebnych na wojnie - leków i apteczek dla cywili, plecaków dla lekarzy oraz ubrań i wyposażenia taktycznego dla żołnierzy. Zbiórka odbywa się w ramach akcji Ukraine Hilfe Berlin.de

Razem z Bundesarchiv, białoruską organizacją RAZAM.de oraz organizacjami ukraińskimi Instytut Pileckiego zorganizowała zbiórkę pieniędzy i sprzętu dla **ratowanie ukraińskich archiwów**.

Nawiązaliśmy współpracę i dostarczyliśmy materialne wsparcie wielu instytucjom archiwami, m.in. we Lwowie, Tarnopolu i Iwano-Frankowsku.

Poniżej znajduje się lista wydarzeń o tematyce ukraińskiej zorganizowanych przez Instytut:

- **Konferencja prasowa na temat założenia Allianz Ukrainischer Organisationen**
17 MARCA 2022 R. GODZ. 11.00
Organizacje, które kilka dni po wybuchu wojny spotkały się i rozpoczęły prace w przestrzeni Instytutu Pileckiego w Berlinie zrzęszyły się pod jednym szyldem tworząc

nową jednostkę o nazwie **Allianz**. Jej celem jest przedstawienie jednolitego frontu politycznego i współpracy na rzecz pomocy Ukraińcom i Ukrainie w czasie rosyjskiej wojny. Organizacja zajmuje się kontaktem z politykami, organizuje demonstracje, zapewnia pomoc humanitarną dla mieszkańców Ukrainy i kompleksowe poradnictwo dla uchodźców.

- **#2NATIONS4FREEDOM - Ukrainians & Belarusians against evil**

PIĄTEK, 18 MARCA 2022 O 16:00 – 21:00

Wernisaż wystawy "Voices of Ukraine" oraz dzień poświęcony sytuacji na terenie Białorusi i Ukrainy.

Program wydarzenia:

- Akcja pisania listów do więźniów białoruskich
- "Voices of Ukraine": otwarcie wystawy

Wystawa poświęcona była historiom Ukraińców, których życie zmieniło się 24 lutego w związku z zaatakowaniem Ukrainy przez Rosję. Na wystawie składały się grafiki z portretami i wywiady.. Wystawa prezentowana była w przestrzeni Instytutu od 16 marca do 13 kwietnia 2022r.

- Dyskusja panelowa z udziałem Agnieszki Romaszewskiej, Joerga Forbiga, Tatsiany Khomich (siostry Maszy Kalasnikovej), Ewy Jakubi, Antona Dorokha i Hanny Radziejowskiej
- Koncert zespołu Naviband

- **"Warschau 44 – Mariupol 22". Eine Performance**

WTOREK, 29 MARCA 2022 O 18:30

Spektakl opowiadał historię, która stworzyła się na naszych oczach. Był prezentowany podczas otwarcia wystawy o poczcie harcerskiej w Powstaniu Warszawskich. Składały się na niego wiadomości z portali społecznościowych, wysyłane do bliskich przez ludzi z Mariupola. Wiadomości przetłumaczone na język niemiecki odczytywane były przez ukraińską aktorkę. W tle widać było aktualne materiały filmowe ze zniszczonego miasta.. Uzupełnieniem tweetów i wpisów Ukraińców była kronika filmowa Powstania Warszawskiego 1944 r. oraz listy i pocztówki od ludności cywilnej.

- **Wystawa i spotkanie poświęcone pamięci ukraińskiego fotografa Maksa Levin**

PIĄTEK, 8 KWIETNIA 2022 O 18:00

Max Levin zginął na wojnie w Ukrainie wykonując swoją pracę.

Instytut Pileckiego razem z Vitsche i przyjaciółmi fotografa zorganizował wystawę jego zdjęć. Prace Maksa Levina ukazywały się m.in. w Reutersie, BBC, Associated Press, LB.ua i hromadske.

- **Dyskusja z udziałem Swietłany Cichanouskiej | Weroniki Cepkało | Tatiany Chomicz | Ewy Jakubowskiej**

25 KWIETNIA 2022 R. GODZ. 18.00

Dyskusja z przedstawicielkami ruchu demokratycznego z Białorusi i Ukrainy: Swietłaną Cichanowską, Tatianą Chomicz, Weroniką Cepkało i Ewą Jakubowską. Dyskusja była

prowadzona w języku białoruskim, ukraińskim i rosyjskim. Była symultaniczne tłumaczenie na język niemiecki.

- **MARIUPOL BLUTET - spotkanie z Kateryną Sukhomlynową**

ŚRODA, 27 KWIETNIA 2022 O 19:00

Spotkanie - wywiad z Kateryną Sukhomlynową z Mariupola, która przez lata działała w Malteser Hilfsdienst i w lokalnej polityce. Jako naoczny świadek rosyjskich zbrodni wojennych opowiada teraz światu o tym, czego doświadczyła - i o tym, od czego świat wolałby odwrócić wzrok. Spotkanie to było organizowane było w ramach działalności **Centrum Dokumentowania Zbrodni Rosyjskich w Ukrainie im. Rafała Lemkina**.

- **Spektakl: "Executed song" - ukraińscy artyści wypowiadają się w obronie kultury ukraińskiej**

9 MAJA 2022 R. GODZ. 18.00

Wydarzenie składało się z trzech części - prezentacji prac video i spektaklu, które łączy kultura ochrony ukraińskiej pamięci i tożsamość na przestrzeni wieków.

- **Wykład: "Soviet Tank-Monuments in Berlin: Old Symbols and the new War" Dr. Kateryna Kobchenko**

WTOREK, 10 MAJA 2022 O 18:00

Wykład dotyczył jednego z głównych dylematów komunistycznej architektury monumentalnej i uczciwej oceny jej wkładu w krajobraz miasta.

- **Dyskusja: Legacy of Totalitarianism - introducing a new Exercising Modernity lecture series**

WTOREK, 17 MAJA 2022 O 18:30

Dyskusja o kłopotliwej architektonicznej spuściźnie totalitaryzmów z udziałem:

Christoph Rauhut - architekt, (Państwowy Konserwator Zabytków w Berlinie)

Niko Rollmann - historyk (Berlin)

Aleksandra Sumorok - historyk sztuki (Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi)

Yuliya Yurchuk - historyczka (Uniwersytet Södertörn, Sztokholm)

Eva Yakubovska - moderatorka dyskusji (Vitsche Berlin)

Mateusz Fałkowski (Instytut Pileckiego w Berlinie)

- **Otwarcie wystawy: "Ukraina. Wojna w Europie"**

18 MAJA 2022 R. GODZ. 19.00

Wystawa, przygotowana przez ukraiński Instytut Pamięci Narodowej na zlecenie ukraińskiego Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej, dokumentująca rosyjską wojnę przeciwko Ukrainie

Wystawa zwraca uwagę na kluczowe różnice w historycznych trajektoriach Ukrainy i Rosji, analizuje motywy i schematy działania Putina. Premiera wystawy odbyła się 8 maja w Kijowie. Następnego dnia została otwarta w Warszawie i Wilnie. Od 18 maja 2022 r. można ją oglądać w Berlinie.

Viralowy film o ukraińskich czołgach znikających z Pomnika Żołnierzy Radzieckich w parku Tiergarten w Berlinie został zrealizowany przez Instytut Pileckiego wspólnie z organizacją diaspory ukraińskiej Vitsche Berlin oraz przy wsparciu polskiego programu Stop Russia Now. Kampania społeczna „Tanks for Ukraine” (Czołgi dla Ukrainy) ma wywołać debatę publiczną na temat pamięci historycznej w RFN i w Berlinie. Opublikowany w internecie klip "Tanks for Ukraine" jest oparty na fikcyjnym scenariuszu, w którym ukraińscy rolnicy wypożyczają czołgi sowieckie (skonstruowane w Charkowie) z pomnika w Tiergarten w Berlinie po to, by wykorzystać je w walce z rosyjskim okupantem. Akcja ma na celu wywołanie debaty publicznej na temat: 1) pomocy militarnej dla Ukrainy; 2) pamięci historycznej w Niemczech. W Berlinie istnieją trzy ogromne pomniki upamiętniające sowieckich oraz rosyjskich żołnierzy i Stalina, nie ma natomiast np. ani jednego pomnika ku czci wszystkich aliantów. Film pełnił też rolę reklamy cyklu wydarzeń w Instytucie Pileckiego w Berlinie poświęconego sowieckiej totalitarnej architekturze. Film miał kilka milionów odsłon na YouTube.

V.1.10. Exercising Modernity

Ćwiczenie Nowoczesności • Exercising modernity • Modernität üben to interdyscyplinarny program wymiany intelektualnej, artystycznej i naukowej skierowany do osób zainteresowanych kulturą i historią Polski, Niemiec oraz Izraela ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestowiecznego doświadczenia nowoczesności. Ambicją programu jest opisanie w interdyscyplinarny sposób dziedzictwa polskiej nowoczesności i jej odczytywanie w kontekście procesów modernizacyjnych oraz przeobrażeń na polu sztuki i architektury zachodzących w innych częściach świata.

Głównymi elementami projektu Exercising Modernity są organizowane corocznie *Akademia* oraz *Program Stypendiów Kulturalnych*, skierowanych do absolwentów Akademii. Ponadto realizowany jest program wydarzeń otwartych, na który składają się m.in. wykłady, dyskusje czy wystawy organizowane we współpracy z lokalnymi i zagranicznymi partnerami.

Program Exercising Modernity realizowany jest w stałej współpracy z Instytutem Adama Mickiewicza oraz The Liebling Haus – White City Center (Tel Aviv).

W roku 2022 wśród instytucji partnerskich znalazły się również instytucje niemieckie:

- Die Gesellschaft zur Erforschung des Lebens und Wirkens deutschsprachiger jüdischer Architekten e.V.
- Triennale der Moderne

W ramach programu Ćwiczenie Nowoczesności w okresie styczeń-grudzień 2022 roku były realizowane następujące działania:

(opis poszczególnych działań s. 2-5 w niniejszym dokumencie)

// Akademia Ćwiczenie Nowoczesności

// Program stypendiów kulturalnych EM

// Program wydarzeń otwartych

// Publikacje

Opis działań

// Akademia Ćwiczenie Nowoczesności – interdyscyplinarny projekt artystyczno-naukowy z udziałem międzynarodowych ekspertów z zakresu badań historycznych, humanistyki i sztuki.

<http://exercisingmodernity.com/edycja-2022/>

Czwarta edycja Akademii Ćwiczenie Nowoczesności była poświęcona Europie Wschodniej i jej historycznym oraz współczesnym sposobom rozumienia. Jej celem było krytyczne i interdyscyplinarne spojrzenie na koncepcje Wschodu i Zachodu oraz przyjrzenie się niespójnościom między politycznymi, geograficznymi i kulturowymi granicami Europy w XX i XXI wieku. Ambicją projektu było ukazanie złożonej historii i współczesności regionu oraz stworzenie pola do refleksji nad doświadczeniem XX-wiecznych procesów modernizacyjnych zachodzących w państwach i społeczeństwach Europy Wschodniej, począwszy od jej reprezentacji w sztuce i architekturze, poprzez doświadczenia totalitaryzmów i ich spuścizny, aż po współczesne narracje i przesunięcia znaczeniowe określające sposób pojmowania Europy Wschodniej. Celem Akademii było nakreślenie szerokiej całościowej perspektywy pozwalającej pełniej uchwycić to, czym jest Europa Wschodnia i jak możemy lepiej zrozumieć wydarzenia, zmiany i procesy, które kształtowały świat w ostatnich dekadach oraz które zachodzą współcześnie, włącznie z agresją Rosji na Ukrainę i toczącą się tam obecnie wojną. Zajęcia były prowadzone przez międzynarodowe grono wybitnych badaczy (niemal 20 wykładowców, m.in. prof. Martin Kohlrausch, dr Margaret Tali, dr Kataryna Kopchenko, prof. Jan C. Behrends, prof. Przemysław Czapliński, Dorota Monkiewicz

- termin i miejsce: 17-23.10.2022, Berlin

- temat przewodni edycji 2022: Exercising [Eastern] Modernity

- Przygotowanie założeń koncepcyjnych oraz programu Akademii Ćwiczenie Nowoczesności
- Przygotowanie ogłoszenia o naborze do Akademii oraz przeprowadzenie rekrutacji
- Działania producencko-organizacyjne
- Opracowanie programu Akademii

// Program stypendiów kulturalnych EM

- Realizacja programu stypendialnego Ćwiczenie Nowoczesności (marzec-sierpień 2022)

<http://exercisingmodernity.com/stypendia-2021-2022/>

- wyłonienie stypendystów programu Ćwiczenie Nowoczesności na rok 2022: Yael Vishnizki-Levi (IL/PL), Marcin Szczodry (DE), Michał Kowalski (PL), Urszula Prokop (PL)

- prowadzenie regularnych konsultacji merytorycznych

- przygotowania do publicznych prezentacji wyników stypendiów

// Program wydarzeń otwartych

- Wystawa o żydowskich architektach w międzywojennej Gdyni (11-23.11.2022) oraz dyskusja towarzysząca wystawie (17.11.2022)

/ wystawa realizowana we współpracy z Gesellschaft zur Erforschung des Lebens und Wirkens deutschsprachiger jüdischer Architekten odbywająca się w ramach Triennale der Moderne 2022 w BHROX – bauhaus re-use pavillon

- współpraca w zakresie tworzenia koncepcji wystawy, tworzenie tekstów
- organizacja wizyty studyjnej dla kuratorki wystawy Marie-Jose Seipelt (czerwiec 2022)
- kwerendy archiwalne
- tworzenie tekstów na wystawę, wybór materiałów zdjęciowych i graficznych
- współpraca i korekta w zakresie tworzenia grafiki i materiałów promocyjnych
- działania organizacyjne i promocyjne

/ w ramach wystawy odbyła się dyskusja poświęcona architekturze międzywojennego modernizmu w Gdyni (udział: dr Marek Stepa, dr Winfried Brenne, dr Małgorzata Jędrzejczyk, dr Günther Schlusche, moderacja: Tomasz Kurianowicz)

W ciągu 2 tygodni wystawę odwiedziło ok 300 osób

Frekwencja na dyskusji 17.11.2022: 45 osób

- Prace przygotowawcze do międzynarodowej konferencji Sztuka przeciw przemocy – praktyki oporu

/ wydarzenie zaplanowane na koniec 2022/2023

/ główny organizator: artantiwarcoalition.art

- Organizacja i realizacja dyskusji The Legacy of Totalitarianism

/ (Christoph Rauhut, Niko Rollmann, Aleksandra, Yuliya Yurchuk, Eva Yakubovska, Mateusz Fałkowski)

/ 07.05.2022, Pilecki-Institut Berlin

- Współwydanie e-artbooka Architecture is Frozen music – Laure Catugier i współorganizacja premiery książki w galerii einBuch.haus w Berlinie (03.03.2022)

- Organizacja i przeprowadzenie debaty Odbudowa miast – doświadczenia z Polski, Europy, świata

/ 26.08.2022, w ramach 12. Weekendu Architektury w Krakowie

/ uczestnicy: dr inż. Waldemar Affelt, prof. dr hab. inż. arch. Kazimierz Butelski, Michał Krasucki, Dąbrówka Lipska, dr Kinga Nettmann-Multanowska, prof. dr hab. inż. arch. Jakub Szczepański; moderacja: Małgorzata Jędrzejczyk

- Udział w międzynarodowej interdyscyplinarnej konferencji The European Network for Avant-Garde and Modernism Studies (EAM) w Lizbonie (31.08.2022-03.09.2022)

/ w ramach działalności naukowej prowadzonej w obszarze programu Exercising Modernity

/ wygłoszenie referatu Contextualising Polish Avant-garde of the interwar period. Transfers, networks, specificity (referat wygłosiła Małgorzata Jędrzejczyk)

- Koncepcja, organizacja i moderacja debaty Contested memories – dissonant heritage. Material totalitarian legacy in Eastern Europe, 22.10.2022 (wydarzenie otwarte w ramach Akademii EM)

Uczestnicy: prof. Jan C. Behrends, Karoline Gil, dr Kateryna Kobchenko, dr Margaret Tali

Moderacja: dr Aleksandra Janus, dr Małgorzata Jędrzejczyk

- Koncepcja i organizacja Artist talk – Nikita Kadan & Agnieszka Pindera, 21.10.2022 (wydarzenie otwarte w ramach Akademii EM)

// Publikacje

- rozpoczęcie prac koncepcyjnych wokół angielsko-/niemieckojęzycznej publikacji poświęconej II RP (biografia kulturowa II RP)
- planowana data publikacji: koniec 2024/początek 2025
- we współpracy z DOM Publishers

V.1.11. Punkt ciężkości 2022: Solidarność

Latem 1980 roku Polskę nawiedziła bezprecedensowa fala strajków. Zaowocowało to powstaniem legendarnego związku robotniczego Solidarność, który domagał się lepszych warunków pracy i wolnych związków zawodowych, ale także prawa do wolności słowa i stopniowego otwarcia, liberalizacji systemu politycznego. Niezwykły ruch wolnościowy wkrótce miał w swoich szeregach prawie dziesięć milionów członków. Chociaż partia komunistyczna zareagowała wprowadzeniem stanu wojennego, Solidarność przetrwała w podziemiu, aby odegrać ważną rolę w upadku żelaznej kurtyny w 1989 roku, najpierw w Polsce, a następnie w całej Europie Środkowo-Wschodniej.

Fala wywołana przez "Solidarność" rozeszła się po całym świecie. Tysiące ludzi zaangażowało się w Solidarność już w 1980 roku. Ogromne znaczenie symboliczne miały działania podejmowane przez odważnych mieszkańców bloku wschodniego, którzy otwarcie wyrażali i demonstrowali swoje poparcie dla Polaków mimo zagrożenia opresją. Wyrażenia te przybierały bardzo różne formy: Już 16 sierpnia związek zawodowy Międzynarodowa Konfederacja Wolnych Związków Zawodowych wydał oświadczenie w tej sprawie, bardzo szybko za nim poszły związki zawodowe m.in. z Francji, Włoch i USA. z Francji, Włoch i USA, legendarne bożonarodzeniowe przemówienie Ronalda Reagana, poparcie społeczeństwa obywatelskiego i demonstracje, strajk głodowy w Cottbus, nadsyłany sprzęt, jak offsetowe maszyny drukarskie, bez których Solidarność nie mogłaby działać w podziemiu, pomoc humanitarna otrzymywana, a następnie rozdzielana przez Kościół, wreszcie legendarne niemieckie paczki pomocowe, które od lutego 1982 r. można było wysyłać bez opłat pocztowych.

Tym formom pomocy poświęcona jest wystawa prezentowana od dnia 30.08.2022r. w Instytucie Pileckiego w Berlinie.

Wydarzenia jej towarzyszące poruszają tematy związane z ruchem Solidarność i jej percepcją w Niemczech i innych krajach w Europie.

30.08.2022, godz 18:00 - Wernisaż

Podczas wernisażu wystawę otworzyli przedstawiciele Instytutu Adama Mickiewicza, Ośrodka "Pamięć i Przyszłość" oraz przedstawiciele Instytutu Pileckiego w Berlinie.

Wernisażowi towarzyszyły dwa wykłady związane z tematem wystawy: kurator dr Łukasz Kamiński przybliży historię ruchu Solidarność, a prof. dr Marion Brandt opowiedziała o niemieckich reakcjach na Solidarność w latach 80-tych.

Szacujemy, że w wydarzeniu udział wzięło ok. 70 osób.

08.09.2022 - HistoCON warsztaty edukacyjne o Solidarności dla młodzieży

Tego dnia mieliśmy przyjemność gościć 40 uczniów z całego świata biorących udział w festiwalu histoCON mającym na celu dzielenie się wiedzą i dyskusowanie o globalnych perspektywach historii i jej związku z teraźniejszością i przyszłością. histoCON jest organizowany przez Niemiecką Federalną Agencję Edukacji Obywatelskiej i finansowany przez Niemieckie Federalne Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Przedstawiciele naszego działu edukacji zorganizowali specjalne warsztaty poświęcone Solidarności. Razem z młodymi ludźmi z całego świata dyskutowali o ponadnarodowych interpretacjach historii i o tym, jak wpływają one na to, co tu i teraz, a także na przyszłość.

W tym miejscu należy także wspomnieć, że nasz dział edukacji prowadzi specjalne oprowadzania po wystawie dla niemieckich grup szkolnych. Do tej pory dzięki tym uprowadzaniom wystawę odwiedziło około 300 uczniów i nauczycieli.

13.09.2022 - Seminarium "Wolność, emigracja i solidarność w czasach zimnej wojny"

To seminarium prezentowało trzy szczególne formy intelektualnego spotkania Wschodu i Zachodu. Wygłoszone zostały referaty na tematy:

- „Kongres wolności kultury 1950 i tradycje antytotitarne w Niemczech i Francji” – prof. Dr. Ulrike Ackermann

- „Berlin Zachodni jako miejsce tęsknoty? Budowa muru w 1961 roku - wolności, racje stanu i odmienne stanowiska intelektualistów i artystów” - Andrej Angrick

- „Polityczni wygnańcy jako pośrednicy przez żelazną kurtynę. Paryskie pismo emigracyjne "Kultura" i ruch wydawniczy "Solidarność" w latach osiemdziesiątych” - Mateusz Fałkowski

W wydarzeniu udział wzięło 30 osób związanych głównie ze światem naukowym Berlina. Po spotkaniu odbyła się dyskusja dotycząca percepcji Solidarności w Europie.

6.10.2022 - Pokaz filmu "Beats od Freedom" z udziałem reżysera Leszka Gnoińskiego

Tego dnia zaprezentowaliśmy film dokumentalny „Beats of Freedom”, który opowiada o znaczeniu polskiej muzyki punk i rock w latach 80-tych w walce z systemem komunistycznym. Wywiady i materiały archiwalne dają wszechstronny obraz polskiej walki o wolności politycznej, społecznej i indywidualnej.

Film jest pierwszą odsłoną serii „Guide to the Poles” tworzonej przez Instytut Adama Mickiewicza. Wcześniej był pokazywany na różnych festiwalach filmowych w Europie i Stanach Zjednoczonych.

W tym wydarzeniu wzięło udział 20 osób, podczas spotkania po filmie prowadzonego przez Jacka Świądra – dziennikarza muzycznego odbyła się żywa i interesująca dyskusja pełna

interesujących historii i anegdot ze świata polskiej muzyki alternatywnej lat 80-tych i walce z systemem komunistycznym.

20.10.2022 – dyskusja “Shifting concepts, shifting perceptions. The East and the West in 2022: an outdated dichotomy?”

Paneliści: Przemysław Czapliński, Justyna Gotkowska, Richard Herzinger

Moderacja: Patryk Szostak

Dyskusja połączona z programem Exercising Modernity Instytutu Pileckiego w Berlinie poświęcona percepcji tzw. „Wschodu” na „Zachodzie”.

Według Larry’ego Wolfa - amerykańskiego historyka i badacza dziejów Europy Wschodniej który twierdził, że pojęcia "Europy Zachodniej" i "Europy Wschodniej" powstały w wyniku świadomego "dzieła kulturowej konstrukcji i intelektualnej sztuczności", Europa Wschodnia była postrzegana jako "inny", jako europejska ziemia niczyja i zaścianek, który albo trzeba ucywilizować, albo trzymać na dystans. Rosja już wtedy zinternalizowała swoją własną wersję tej dychotomii. Albo demonizując, albo idealizując tak zwany Zachód, nigdy nie okazała się zdolna do ukształtowania własnej, strukturalnie niezależnej tożsamości

Bogactwo kulturowe i różnorodność Europy Środkowej i Wschodniej były jednymi z pierwszych ofiar malowania mapy poznawczej Europy zbyt szerokim pędzlem. Największy błąd analityczny 2022 roku - szeroko rozpowszechniona prognoza, że Kijów upadnie na rzecz Rosji w ciągu 48 godzin - wskazuje, że nasze rozumienie tego regionu wciąż pozostawia wiele do życzenia.

To ostatnie rodzi szereg pytań o zasadność pojęć Europa Wschodnia / Europa Zachodnia i czy oddają one sprawiedliwość wielowiekowym zmianom granic, tożsamości i społeczności. Na te pytania starali się odpowiedzieć uczestnicy dyskusji.

W wydarzeniu udział wzięło 40 osób. Byli wśród nich uczestnicy programu Exercising Modernity interdyscyplinarnego programu wymiany intelektualnej, artystycznej i naukowej skierowanego do osób zainteresowanych kulturą i historią Polski, Niemiec oraz Izraela w tym roku, ze względu na wojnę w Ukrainie rozszerzonego o zagadnienia związane z modernizmem i jego spuścizną i percepcją na wschodzie Europy.

29 - 30.11.2022 - Cykl: Kultury Protestu

Dwudniowe seminarium z ukraińskim artystą i aktywistą Volodymirem Byehlovem. Na seminarium składa się wykład o rewolucji na Majdanie oraz pokaz filmów dokumentalnych pokazujących sytuację w Ukrainie podczas trwania Euromajdanu i obecnie.

Volodymyr Byehlov jest dyrektorem America House Lwów, dziennikarzem, działaczem obywatelski. Założycielem i byłym przewodniczącym Centrum Edukacyjnego Praw Człowieka we Lwowie. Współzałożyciel TheUkrainians Media i radia internetowego SKOVORODA. Aktywny uczestnik Pomarańczowej Rewolucji i Rewolucji Godności na Ukrainie. Współorganizatorka projektów edukacyjnych "Dni Żydowskie w Ratuszu", "Psychoterapia dla miasta", "10 przyjaciół równości". Magister filozofii.

Na kilka dni przed szczytem w Wilnie, podczas którego prezydent Ukrainy Janukowycz miał podpisać umowę stowarzyszeniową między Ukrainą a Unią Europejską, rząd ogłosił, że zmieniały się priorytety państwa. Premier powiedział, że Ukraina nie jest już zainteresowana integracją europejską. Wieczorem dziennikarz Mustafa Nayem w krótkim wpisie na Facebooku wezwał Ukraińców, którzy nie zgadzają się z tak drastyczną zmianą, do zebrania się na Majdanie Nezalezhnosti w Kijowie. W ten sposób rozpoczął się Euromajdan. Po kilku tygodniach zmieni się on w Rewolucję Godności.

Niewątpliwie Euromajdan i Rewolucja Godności na zawsze zmieniły historię zarówno Ukrainy, jak i całego regionu Europy Wschodniej. Wydarzenia, które rozpoczęły się jako protest przeciwko zmianie cywilizacyjnego kursu państwa, przerodziły się w triumf całego narodu, który domagał się poszanowania swojej Godności. Rosyjskie kierownictwo, rozwścieczone zwycięstwem Ukraińców na Majdanie Nezalezhnosti w Kijowie, wysłało wojska najpierw na Krym, a następnie do obwodów donieckiego i ługańskiego. Rozpoczęła się ośmioletnia wojna rosyjsko-ukraińska, która nabiera pełnej skali 24 lutego 2022 roku. Wojna ta na zawsze zmieni oblicze Europy i całego cywilizowanego świata.

Rewolucja Godności trwała kilka miesięcy, wydarzenia na Majdanie Nezalezhnosti w ciągu trzech zimowych miesięcy były intensywne, krwawe, pełne przemocy.

Dzisiejsza solidarność narodu ukraińskiego, jego odporność, odwaga i męstwo w stawianiu oporu silniejszemu wrogowi często nazywana jest "Ostatecznym Majdanem".

Tym zagadnieniom poświęcone były wykład oraz projekcja filmów prowadzone przez Voldymyra Byhlova.

W wydarzeniach wzięło udział 30 osób.

12.12. 2022 – wystawę odwiedził Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda. Po wystawie oprowadził prezydenta i ministrów Mateusz Fałkowski

15.12.2022 – Orowadzanie przez Mateusza Fałkowskiego po wystawie, zorganizowane dla gości specjalnych zaproszonych przez Instytut Pileckiego w Berlinie połączone ze spotkaniem wigilijnym. W wydarzeniu wzięło udział 100 osób.

Do połowy grudnia 2022r. wystawę „Solidarność.Pomoc.Wolność” w Instytucie Pileckiego w Berlinie według szacunków, uwzględniając liczbę osób biorących udział w wydarzeniach towarzyszących odwiedziło około 2400 osób.

V.1.12. Program komiksu dokumentalnego „Living Archive“

W roku 2022 trwały prace nad wydaniem publikacji kończącej program pt. „„Gerne würdest du allen so viel sagen. Unterbrochene Gespräche des 20. Jahrhunderts”. Premiera publikacji planowana jest na wiosnę 2023.

V1.13. Reakcje w mediach

W omawianym okresie Instytut przedostał się na łamy ważnych mediów niemieckich:

- Wybór artykułów o wystawie o Reinefarthcie, przygotowanej przez Instytut Pileckiego i pokazywanej w Landesarchiv Schleswig-Holstein

[Der Fotograf Maks Levin starb in der Ukraine, weil er den Krieg dokumentierte \(berliner-zeitung.de\)](#)

[Ausstellung : Reinefarth: Vom NS-Kriegsverbrecher zum Abgeordneten | ZEIT ONLINE](#)
[Ausstellung: SS-General, Bürgermeister, Abgeordneter | NDR.de - Nachrichten - Schleswig-Holstein](#)

[Reinefarth: Vom NS-Kriegsverbrecher zum Abgeordneten \(rtl.de\)](#)

[Reinefarth: Vom NS-Kriegsverbrecher zum Abgeordneten - WELT](#)

[NS-Verbrechen: Die Insel und die Scham \(nd-aktuell.de\)](#)

[Reinefarth: Vom NS-Kriegsverbrecher zum Abgeordneten \(merkur.de\)](#)

- [Artykuł Corneli Geißler](#) w Berliner Zeitung o wystawie poświęconej twórczości zabitego w trakcie agresji Rosyjskiej Maksa Levina
- [Artykuł Christophera Zottera](#) w Die Presse o dyskusji o niemieckiej polityce wschodniej organizowanej w Instytucie Pileckiego w Berlinie
- [Audycja Maximilliana Brose](#) w Deutschlandradio o archiwach w Ukrainie, zawarte są też komentarze Natalii Lateckiej, która mówi o pomocy Instytutu Pileckiego dla archiwów w Ukrainie
- [Artykuł Elisabeth Rushton](#) w Berliner Zeitung o ławce przeciwnopancernej, która stoi w Instytucie Pileckiego w Berlinie
- [Artykuł Thomasa Dudka](#) w NTV o pomocy organizowanej dla Ukraińców w Instytucie Pileckiego
- [Wywiad z Magdalena Dziemidok](#) w radiu Cosmo o nauczaniu języka polskiego w Instytucie Pileckiego w Berlinie
- [Artykuł Jamesa Jacksona](#) w Euronews o działalności Centrum Lemkina
- [Artykuł Josephine Fokuhl](#) w Bloombergu o sowieckich pomnikach w Berlinie z komentarzem rzecznika prasowego Instytutu Patryka Szostaka
- Artykuł Rolfa Brockschmidta w Tagesspiegelu: „Wie Raphael Lemkin den Genozid-Begriff prägte: [Das Unfassbare benennen](#)“
- Artykuł Gabriele Lesser w TAZ „[„Multikulti“ im späten Mittelalter](#)“
- Audycja Claudia van Laak w Deutschlandradio m.in. performansu „Warschau 44 – Mariupol 22“ [„Ukrainische Aktivist*innen und die deutsche Friedensbewegung“](#)
- Audycja Susanne von Schenck w Deutschlandradio: „[Kulturtipps](#)“ krótka rozmowa z Aleksandrem Kliymiukiem, kierownikiem działu edukacji w Instytucie Pileckiego w Berlinie, o wystawie o poczcie harcerskiej w czasie Powstania Warszawskiego
- Wybór artykułów o zaangażowaniu Instytutu Pileckiego w pomoc dla Ukrainy

[Ukrainische Flüchtlingshelfer: "Wir Ukrainer sind nicht nackt" | ZEIT ONLINE](#)

[Flüchtlinge aus der Ukraine: Viermal mehr Flüchtlinge als 2015 in Berlin - WELT](#)

[Weibliche Solidarität: Care-Arbeit im Krieg - taz.de](#)

[How to Help Ukraine: Crypto, Airbnb Hosts Assist, Food Donations - Bloomberg](#)

[Ukraine Donations Pour In From Around the World \(bloombergquint.com\)](https://www.bloombergquint.com)

[Spenden für die Ukraine: Ferngläser, Zelte, Antibiotika - taz.de](https://www.taz.de)

[So können Sie für Kriegsflüchtlinge spenden \(berliner-zeitung.de\)](https://www.berliner-zeitung.de)

[Krieg in der Ukraine: So können Sie Flüchtlingen aus der Ukraine in Berlin helfen - Berliner Morgenpost](https://www.berliner-morgenpost.de)

[Hilfe für die Ukraine: Geld, Powerbanks und Campingkocher - Panorama - SZ.de \(sueddeutsche.de\)](https://www.sueddeutsche.de)

[\(2\) Unterstützung gesucht: Wie Berliner den Ukrainern helfen können – und was jetzt sinnvoll ist - Berlin - Tagesspiegel](https://www.tagesspiegel.de)

[Hilfe für die Ukraine - Mit welchen Sachspenden kann ich jetzt helfen? - Ratgeber - Bild.de](https://www.bild.de)

[Krieg in der Ukraine: HIER können Berliner Sachspenden abgeben und freie Betten melden \(berliner-kurier.de\)](https://www.berliner-kurier.de)

Social media

W sumie w pierwszych trzech kwartałach 2022 roku oddział Instytutu Pileckiego w Berlinie zorganizował 90 wydarzeń takich jak seminaria, wykłady, dyskusje, oprowadzania po wystawie, a także webinarów edukacyjnych, które się średnio odbywają raz na dwa tygodnie. Co daje bardzo wysoką częstotliwość, zwłaszcza przy małym zespole. Działania te są sprzężone z obecnością w mediach społecznościowych, które stanowią kanał kontaktu z publicznością, miejsce reklamy oraz element budowania marki.

Facebook

- Ponad 6000 osób regularnie śledzi nasze posty, teksty, wydarzenia na FB
- Różnorodna tematyka postów promuje najróżniejsze aspekty polskiej historii : Wkład w naukę (Kazimierz Funk), filozofię (Tadeusz Kotarbiński), literaturę i malarstwo (Witkacy), ważne daty i wydarzenia (Powstanie Warszawskie, Bitwa Warszawska itd.)
- Powyższe dane wskazują, że jest to wynik porównywalny np. z Topographie des Terrors, jednej z najważniejszych instytucji historycznych w Niemczech (6100 osób śledzących)

Twitter

- 5163 followersów
- 2652 Tweety
- Wspomniana już niemiecka instytucja Topographie des Terrors ma 3515 followersów

Instagram

- 1535 followersów
- Topographie des Terrors: 1380 followersów

V.2. Działalności zespołu ds. międzynarodowych

V.2.1 Program *Totalitarianism in East-Central Europe 1939–1989: History and Memory. Graduate Academy 2021-2022*.

Program jest finansowany w ramach programu „Kultura inspirująca” MKDiN, a jego partnerami są Valdosta State University w Georgii (USA) i Ambasada RP w Waszyngtonie. W ramach przedsięwzięcia grupa 15 amerykańskich studentów i doktorantów bierze udział w programie, który przybliży kluczowe aspekty doświadczenia historycznego regionu w XX wieku.

Od początku 2022 roku kontynuowane były prace związane z programem. Odbyły się cztery debaty online otwarte dla szerokiej publiczności:

28 lutego 2022 *Exhibiting Human Suffering and War: The Challenges Museums Face Today*;

31 marca 2022 *Raphael Lemkin, Genocide & the Soviet Russia. The Ukrainian Case*;

25 kwietnia 2022 *Unheard Voices: Women & Children under German occupation in Poland*;

30 maja 2022 *Russkij mir, Lebensraum, Denazification of Ukraine and Other Excuses: Totalitarian Propaganda in the Contemporary Context*.

Poza tym, uczestnicy wzięli udział w dwóch warsztatach online:

26 marca 2022 *Understanding the role of Culture and Subculture in Communist Countries* (dr John Cornell, OBNT)

23 kwietnia 2022 *Virtus et Fraternitas* (Anna Łozińska, Alina Zawada, Paulina Gołębowska, Dział Archiwum)

W dniach 9-22 maja w ramach wizyty studyjnej 5 stypendystów odwiedziło szereg instytucji w Warszawie, Trójmieście i Krakowie: Muzeum Getta Warszawskiego, Instytut Pamięci Narodowej, Archiwum Akt Nowych, Żydowski Instytut Historyczny, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Katyńskie, Muzeum Emigracji, Muzeum II Wojny Światowej, Muzeum Poczty Polskiej w Gdańsku, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau.

Ponadto przygotowany i podpisany został aneks nr 2 do umowy nr 122/DF-VII/2021 dotyczącej udzielenia dotacji celowej w celu aktualizacji kosztów, podpisane zostały też umowy stypendialne z uczestnikami biorącymi udział w programie Graduate Academy. Od marca 2022 koordynatorem projektu jest Olga Lebedewa, która dołączyła do zespołu (poprzednio pracowała a Dziale Archiwum).

Ogłoszony został Call for Papers na konferencję podsumowującą projekt, która zaplanowana jest na 15 i 16 listopada tego roku. Trwają także prace organizacyjne i przygotowawcze związane z konferencją.

Trwają również przygotowania do dwóch debat w ramach programu Graduate Academy.

Pierwsza zaplanowana jest na 24 października, druga na 3 listopada 2022. Na chwilę obecną podpisywane są umowy z prelegentami. Oprócz tego 27 października mają odbyć się ostatnie warsztaty online w ramach Graduate Academy.

V.2.2 Prowadzenie działań przygotowawczych do otwarcia oddziału Instytutu Pileckiego w Stanach Zjednoczonych.

Na mocy ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o Instytucie Solidarności i Męstwa imienia Witolda Pileckiego oraz niektórych innych ustawy (Dz.U.2021.1574) umożliwiono Instytutowi realizację misji przy pomocy oddziałów zamiejscowych mających siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z tym Instytut planuje zainicjować, po uzyskaniu odpowiedniej zgody ze strony Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, utworzenie nowego oddziału na terenie Stanów

Zjednoczonych Ameryki Północnej, aby skuteczniej wpływać na amerykańską opinię publiczną i budować coraz większą świadomość polskiego doświadczenia dwóch totalitaryzmów w XX w. W celu realizacji tak ambitnego zadania, podjęto działania zmierzające do rozeznania rynku nieruchomości w najbardziej prestiżowych lokalizacjach (Nowy Jork, Waszyngton) uwzględniając zapotrzebowanie przyszłego oddziału Instytutu. Instytut planuje stworzenie amerykańskiego oddziału nie tylko w formie stacjonarnego biura, ale przede wszystkim wielkopowierzchniowej wystawy stałej, centrum edukacyjno-konferencyjnego, biblioteki i czytelní.

W 2022 odbyły się dwie wizyty w Nowym Jorku i Waszyngtonie (w marcu oraz sierpniu) mające na celu rozeznanie rynku nieruchomości oraz obejrzenie wybranych lokalizacji. Na tej podstawie wybrana została optymalna przestrzeń o powierzchni użytkowej ok. 1400 m² przy 133 52nd Street – rozpoczęty został proces negocjacji z właścicielem oraz dalszego badania formalnych uwarunkowań tego miejsca. Jeśli nie będzie formalnych przeciwwskazań, do końca roku planowane jest sfinalizowanie procesu najmu tej przestrzeni.

Na podstawie licznych konsultacji i rozeznania rynku wyłoniła została kancelaria prawna w Nowym Jorku, która wspiera utworzenie oddziału w USA. Jednocześnie wyłoniła została kancelaria prawno-podatkowa w Polsce, która doradza Instytutowi w zakresie kwestii podatkowych w kontekście finansowania podmiotu zależnego w USA.

Przygotowane i złożone zostały dokumenty powołujące podmiot zależny w USA pod nazwą Pilecki Institute (USA), Inc. Od lipca podmiot taki formalnie istnieje, powołany został też zarząd oraz kierownictwo podmiotu.

Prowadzone były prace związane z analizą prawną i podatkową dotyczącą sposobu finansowania podmiotów zależnych poza Unią Europejską – zarówno z punktu widzenia prawa polskiego, jak również prawa lokalnego w USA. Na tej podstawie forma podmiotu zależnego w USA została zmieniona z korporacji Not for Profit na korporację For Profit. Umożliwi to przekazywanie środków do podmiotu zależnego w formie wykupowania udziałów. Prowadzone są dalsze analityczne związane z konsekwencjami finansowymi i podatkowymi tego rozwiązania.

W tym samym czasie podejmowane są konsultacje dotyczące oferty dla amerykańskich odbiorców. Poza cyklicznymi spotkaniami Dyrekcji z pracownikami Instytutu, odbyły się warsztaty wewnętrzne dotyczące przygotowań do wystawy stałej w USA.

W ramach współpracy międzynarodowej odbyły się dwa spotkania w Warszawie – w Instytucie gościli przedstawiciele amerykańskich instytucji żydowskich (w ramach wizyty studyjnej organizowanej przez MSZ) oraz przedstawiciele Muzeum Drugiej Wojny Światowej z Kijowa we współpracy z Muzeum Getta Warszawskiego.

Przeprowadzona została także kwerenda stacjonarna w National Archives w Waszyngtonie, dotycząca dokumentów związanych z Listą Ładisia, niemieckimi zbrodniarzami w czasie drugiej wojny światowej oraz innymi zagadnieniami związanymi z działalnością Instytutu. Kwerendy wykonywane w amerykańskich archiwach będą kontynuowane w większym zakresie po uruchomieniu biura w Nowym Jorku.

Trwają prace dotyczące przygotowania szerokiej kwerendy dotyczącej eksperymentów medycznych na więźniarkach niemieckiego obozu w Ravensbruck. Kwerenda planowo obejmować będzie archiwa w Polsce, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Szwecji, USA i Kanadzie.

We współpracy z Bedzin-Sosnowiec-Zawiercie Area Research Society zapoczątkowane zostały prace związane z przygotowaniem upamiętnienia Alfreda Szwarcbaua. Był to polski Żyd, który w czasie drugiej wojny światowej działał w Szwajcarii na rzecz polskich Żydów w okupowanej Polsce, był także współpracownikiem Grupy Ładosia. Prowadzone przez archiwum prace mają na celu ustalenie możliwości zgłoszenia Alfreda Szwarcbaua do odznaczenia Virtus et Fraternitas.

Prowadzone są prace przygotowawcze związane z wystawą poświęconą Grupie Ładosia, która ma być prezentowana w 2023 roku na terenie USA. Trwa współpraca z istniejącymi partnerami oraz poszukiwanie nowych, szczególnie instytucjonalnych oraz miejsc, gdzie można będzie zaprezentować wystawę.

V.3. Organizacja oddziału/spółki zależnej Instytutu w Rapperswil w Szwajcarii.

Administracja obiektu

1. Wykonano przeglądy i niezbędne naprawy: instalacji elektrycznej, wodno-kanalizacyjnej, grzewczej, kominowej i teleinformatycznej budynku;
2. Przeprowadzono spis mienia ruchomego znajdującego się w nieruchomości „Schwanen” i dokonano jego wyceny;

Adaptacja obiektu i działalność inwestycyjna

1. Wykonano inwentaryzację budynku z wykorzystaniem technologii skanowania 3D wraz z odtworzeniem modelu 3D budynku do celów inwestycyjnych i marketingowych;
2. Przeprowadzono postępowanie i wybrano wykonawcę architektonicznej koncepcji projektowej w zakresie zmiany funkcjonalnej części obiektu Schwanen na cele działalności statutowej Instytutu Pileckiego, hotelowo-restauracyjne, oraz przewidziane w ramach współpracy z Muzeum Polskim w Rapperswil;
3. Ogłoszono postępowanie na wybór wykonawcy audytu technicznego budynku;
4. Podjęto wstępne rozmowy ze specjalistami i konsultantami w zakresie działalności branży hotelarskiej i gastronomicznej, a także potencjalnymi najemcami powierzchni „Schwanen” na ww. cel;

Organizacja podmiotu zależnego

1. 18.11.2022 r. podpisano akt inkorporacyjny podmiotu zależnego Instytutu Pileckiego w Szwajcarii, który następnie, jako Pilecki-Institut (Schweiz) GmbH został w dniu 29.11.2022 r., zarejestrowany w rejestrze handlowym właściwym dla kantonu St. Gallen. Zarząd Spółki składa się ze: Zdzisława Galickiego, Wojciecha Kozłowskiego i Tomasza Kruka (rezydenta w Szwajcarii, niezbędnego do pierwszego aktu założycielskiego).
2. 19.12.2022 r. utworzono konto operacyjne podmiotu zależnego Instytutu Pileckiego w Szwajcarii.
3. Pozyskano środki na działalności podmiotu zależnego Instytutu Pileckiego w Szwajcarii;
4. Realizując powyższe wypracowywano procedury przeprowadzenia procesu założenia oraz finansowania podmiotu zależnego polskiej instytucji państwowej w szwajcarskim systemie prawnym;

5. Nawiązano współpracę z lokalnymi specjalistami w zakresie: doradztwa prawnego i podatkowego, kadr i płac oraz księgowości w celu wypracowywanie procedur sprawozdawczości księgowej na potrzeby centrali Instytutu Pileckiego w Warszawie;

Działalność statutowa

1. Instytut Pileckiego umożliwił i wsparł organizację w „Schwanen” generalnego zebrania Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Polskiego 29.10.2022;
2. Razem z Ambasadą RP zorganizowano w „Schwanen” oficjalne uroczystości 104. rocznicy odzyskania niepodległości, 11.11.2022;
3. Otwarto wystawę "Magna Res Libertas" wraz z Muzeum Polskim w Rapperswilu, opowiadającą o polskiej drodze do niepodległości od zaborów do ukształtowania się państwa polskiego po 1918 r. - pokazując tym samym dalsze trwanie Polenmuseum i prezentując fragment jego zbiorów w „Schwanen”. Wystawa będzie dostępna w weekendy do końca stycznia 2023 r.
4. Otwarto wystawę „Paszporty Życia” opowiadającą o reakcji państwa podziemnego i rządu na emigracji na zbrodnie Holokaustu. Wystawa będzie dostępna w co najmniej w weekendy do końca marca 2023 r.

VI. Wystawy realizowane przez Instytut.

VI.1. „Paszporty życia” – wystawa mobilna w różnych wersjach językowych

Wystawa poświęcona działalności Grupy Ładosia - dyplomatów z Poselstwa RP w Bernie w Szwajcarii oraz przedstawicieli organizacji żydowskich, którzy wspólnie prowadzili akcję wydawania Żydom z Polski i innych państw pod okupacją niemiecką paszportów krajów latynoamerykańskich.

Dokumenty te dawały ich posiadaczom szansę na uniknięcie wywózki do obozów zagłady i przeżycie wojny.

Na wystawie prezentowane były sylwetki członków Grupy Ładosia, reprodukcje paszportów produkowanych przez Poselstwo RP w Bernie i innych dokumentów związanych z wydawaniem paszportów, a także wywiady z potomkami osób ocalonych dzięki paszportom Ładosia.

1. Od 10 października 2021 r. do 25 marca 2022 r. w Holocaust Museum Los Angeles prezentowana była wystawa „Paszporty Życia” w języku angielskim. Holocaust Museum LA to jedna z trzech najważniejszych instytucji w USA, związanych z historią Zagłady. Dzięki współpracy z Konsulem Generalnym RP w Los Angeles udało się przez pół roku zorganizować trzy wydarzenia publiczne wokół wystawy, w tym dwa z udziałem publiczności w muzeum, a jedno wirtualnie – z rodziną ocalonych przez innego polskiego konsula Wojciecha Rychlewicza z Stambułu (pełnił funkcję na placówce w Turcji w latach 1938-1941). Eskpozycję w HMLA mogło zobaczyć nawet 8000 osób. Na zakończenie prezentacji odbył się koncert polskich artystów (na

wiolonczel Jan Kaliowski i na fortepianie Marek Szlezer), grających utwory polskie i żydowskie. Wystawa odbiła się szerokim echem w zagranicznej prasie.

2. Od 10 stycznia do 2 lutego 2022 r. wystawa w czeskiej wersji językowej była prezentowana w Centrum Kultury „Jacki” w Jabłonkowie na Zaolziu. Wystawie towarzyszyły materiały prasowe w regionalnej prasie, ekspozycję odwiedzały też wycieczki z lokalnych szkół z polskim językiem nauczania.
3. Wystawa w wersji polsko-angielskiej była eksponowana w siedzibie MSZ przy al. Szucha 23A w dniach 10 listopada 2021 r. – 20 stycznia 2022 r. 18 stycznia finisażowi wystawy towarzyszyła prezentacja znaczka i folderu Poczty Polskiej „Grupa Ładosia” z udziałem Wiceministra Spraw Zagranicznych Szymona Szyrkowskiego vel Sęka, Prezesa Poczty Polskiej Tomasza Zdzikota, Szefa Biura Polityki Międzynarodowej w Kancelarii Prezydenta RP Jakuba Kumocha oraz członków korpusu dyplomatycznego reprezentujących kraje, których obywatele byli ratowani przez Grupę Ładosia.
4. Następnie wystawa trafiła do Akademii Dyplomatycznej przy ul. Podwale 9, gdzie prezentowano ją w dniach 10 marca – 2 czerwca 2022 r.
5. W dniach 30 września 2021 r. – 21 stycznia 2022 r. wystawa po litewsku była prezentowana w muzeum „Dom Sugihary” w Kownie na Litwie.
6. Od 27 stycznia do 23 lutego 2022 r. wystawa gościła w Litewskiej Bibliotece Narodowej im. Martynasa Mažvydas w Wilnie. W wernisażu, który odbył się 27 stycznia w Międzynarodowym Dniu Pamięci o Ofiarach Holokaustu, wzięli udział m. in. ambasadorzy Niemiec, Izraela i Japonii na Litwie, były przewodniczący litewskiego Sejmu Viktoras Pranckietis, zaś wykład o Grupie Ładosia wygłosił Bartłomiej Zygmunt – współautor „Listy Ładosia” i archiwista z Instytutu Pileckiego.
7. Od 24 lutego do 20 marca 2022 r. wystawa gościła w polskim Gimnazjum im. św. Jana Pawła II w Wilnie. Towarzyszyły jej liczne wydarzenia, jak pokazy filmu „Polmission. Tajemnice paszportów” o grupie Ładosia i skierowane do uczniów szkoły prelekcje na temat ratowania Żydów przez Poselstwo RP w Bernie.
8. Z kolei 21 marca 2022 r. wystawa zawitała do innej wileńskiej szkoły – Gimnazjum św. Krzysztofa w Wilnie, gdzie można ją było oglądać do połowy kwietnia 2022 r.
9. Od początku grudnia 2021 r. do 2 lutego 2022 r. w Clapham Library w Londynie prezentowano wystawę „Paszporty życia” w wersji anglojęzycznej. W ramach programu towarzyszącego 25 stycznia odbyła się debata Moniki Maniewskiej, współautorki „Listy Ładosia” z Instytutu Pileckiego oraz brytyjskiego historyka Rogera Moorhouse’a nt. Grupy Ładosia. Wystawę w Clapham Library odwiedziło ok. 1000 osób.
10. Od 26 lutego do 28 marca 2022 r. wystawa zawitała do kolejnej londyńskiej biblioteki - West Norwood Library London. W czasie wystawę zobaczyło ok. 2000 zwiedzających.
11. Ostatnią lokalizacją w Londynie, gdzie prezentowano ekspozycję, była Kensington Central Library London – od 29 marca do końca maja 2022 r.

12. Od 26 kwietnia do końca sierpnia 2022 r. „Paszporty Życia” w niemiecko-angielskiej wersji językowej były pokazywane w prowadzonym przez polskich księży kościele pw. św. Józefa na szczycie wzgórza Kahlenberg pod Wiedniem.
13. Od 5 czerwca 2022 r. angielską wersję wystawy prezentowano w Leicester Guildhall, oddziale Leicester Museum and Art Gallery. Ekspozycję otworzył Wicekonsul RP w Manchesterze, Pan Patryk Gowin. W wernisażu wystawy wzięło udział ok. 100 osób. Ze względu na duże zainteresowanie zwiedzających przedłużono ekspozycję wystawy w Leicester Guildhall do końca lipca 2022 r.
14. 26 kwietnia 2022 r. „Paszporty życia” w wersji litewskiej trafiły również do pałacu Balińskich w podwileńskich Jaszunach. Otwarcu ekspozycji towarzyszyła prelekcja zastępcy kierownika Działu Edukacji Michała Gawriłowa, który opowiedział o działalności Grupy Ładosia oraz o innych projektach historycznych instytutu. W wydarzeniu wzięło udział ponad 100 uczniów i nauczycieli. Trwająca do 13 maja prezentacja wystawy odbyła we współpracy z Centrum Kultury w Solecznikach, Ambasadą RP w Wilnie i Instytutem Polskim w Wilnie.
15. 21 czerwca 2022 r. miał miejsce wernisaż wystawy „Paszporty życia” w Ośrodku Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach. Otwarcu towarzyszył wykład o działalności Grupy Ładosia Moniki Maniewskiej, współautorki „Listy Ładosia”. Ekspozycja w wersji polskiej i angielskiej była dostępna dla zwiedzających do 30 września 2022 r.
16. Od 26 sierpnia do 31 października 2022 r. wystawę można było oglądać w Loughborough w pobliżu Leicester, w tamtejszym Polish Social Club.
17. „Paszporty życia” w wersji niemieckojęzycznej od 31 sierpnia do 28 października 2022 r. były dostępne dla zwiedzających w Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w centrum Wiednia. Z wykładem dla wiedeńskiej Polonii na temat akcji paszportowej i stanem badań nad Grupą Ładosia wystąpił Bartłomiej Zygmunt z działu Archiwum Instytutu.
18. Dzięki współpracy Instytutu Pileckiego z Kongresem Polaków w Republice Czeskiej, od 15 lipca do końca sierpnia 2022 r. czeską wersję wystawy można było oglądać w Centrum Informacji Turystycznej w Czeskim Cieszynie.
19. Od 4 października do 30 listopada 2022 r. wystawa zawitała do Głogowa Małopolskiego, będącego rodzinnym gniazdem rodu Ładosiów. Wykład na otwarcie ekspozycji wygłosiła Monika Maniewska, współautorka publikacji *Lista Ładosia*.
20. Ostatnim przystankiem w 2022 r. dla polsko-angielskiej wersji wystawy była Bielsko-Biała. W Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz wystawę można oglądać od 1 grudnia 2022 do 3 lutego 2023 r. 19 grudnia odbyło się oficjalne otwarcie wystawy połączone z koncertem i wykładem nt. historii Grupy Ładosia wygłoszonym przez Bartłomieja Zygmunta, współautora publikacji *Lista Ładosia*.
21. Niemiecka wersja wystawy od 17 grudnia 2022 r. jest dostępna dla zwiedzających w hotelu Schwanen w Rapperswil. W Szwajcarii będzie eksponowana co najmniej do końca czerwca 2023 r.

VI.2. Kultura inspirująca. Wystawa o Grupie Ładosia w USA

Instytut Pileckiego otrzymał w ramach programu „Kultura Inspirująca” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotację na lata 2022-2023 na realizację wystawy poświęconej Grupie Ładosia w USA.

Od momentu podpisania umowy z ministerstwem, Instytut wybrał projektanta wystawy, który opracował projekt funkcjonalny i graficzny wystawy mobilnej, będzie też opracowywał materiały graficzne towarzyszące wystawie, chociażby katalog po angielsku. Dział wystaw we współpracy z ekspertami wewnątrz Instytutu (Dział Archiwum, badacze historii akcji paszportowej) jak i zewnętrznymi partnerami projektu stworzył scenariusz wystawy.

Do końca 2022 r. udało się również zrealizować kwerendy wyjazdowe w archiwach w Szwajcarii i w Izraelu oraz kwerendy zdalne w archiwach polskich i zagranicznych, dotyczące Grupy Ładosia. Teksty do katalogu towarzyszącego wystawie napisali Mordehai Paldiel, Heidi Fischman, Roger Moorhouse, Jędrzej Uszyński. Udało się pozyskać licencje do zdjęć i ikonografii, które będą wykorzystane na wystawie.

W drugim półroczu 2023 r. ukończona wystawa będzie prezentowana w wybranych lokalizacjach na terenie USA. W ramach programu odbędą się również wykłady i debaty online na temat Grupy Ładosia, pokazy filmów o Grupie oraz spotkania integrujące potomków posiadaczy paszportów Ładosia.

VI.3. „Lemkin. Świadek wieku ludobójstwa”

Twórca terminu "ludobójstwo" i autor "Konwencji ONZ w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa" doczekał się swojej wystawy w Bochum - mieście wchodzącym w skład Zagłębia Ruhry, największej niemieckiej metropolii.

Wystawę, prezentowaną w dniach 9 października 2021 - 31 stycznia 2022 r. w Stadtarchiv – Bochumer Zentrum für Stadtgeschichte zorganizowano we współpracy z Buxus Stiftung Fritz Bauer Forum - organizacją pozarządową zajmującą się dziedzictwem niemieckiego prokuratora badającego zbrodnie nazistowskie Fritza Bauera i promocją praw człowieka.

Po prezentacji w Bochum wystawa była pokazywana od 8 lutego do 23 marca 2022 r. w oddziale Instytutu Pileckiego w Berlinie. Wykład otwierający w trakcie wernisażu wygłosiła prof. Annete Weinke z Uniwersytetu Schillera w Jenie.

Od listopada 2022 r. do końca lutego 2023 r. wystawa „Lemkin. Witness to the Age of Genocide” prezentowana jest w bibliotece Valdosta State University w mieście Valdosta w stanie Georgia w USA.

VI.4. „Zawołani po imieniu” – wystawa mobilna

Wystawa mobilna „Zawołani po imieniu” miała swoją premierę 24 marca 2022 r. podczas upamiętnienia w Brzozie Królewskiej. Ekspozycja towarzyszy kolejnym upamiętnieniom w ramach programu „Zawołani po imieniu”.

Tego samego dnia na stronie Instytutu Pileckiego udostępniono wirtualną wersję wystawy.

Wystawa była prezentowana m. in. podczas III Zjazdu Rodzin „Zawołanych po imieniu” w Łochowie w dniach 2-3 września 2022 r. oraz w Ośrodku Edukacyjno- Muzealnym

„Świętokrzyski Sztetl” w Chmielniku w dniach 15 września – 4 października 2022 r. przy okazji upamiętnienia Marii i Wacława Stradowskich.

VI.5. Dom Bez Kantów

„Zawołani po imieniu” – wystawa stała

Instytut Pileckiego dysponuje obecnie dwoma przestrzeniami w tzw. Domu Bez Kantów przy Krakowskim Przedmieściu. W pierwszym, mniejszym lokalu od października 2020 r. prezentowana jest wystawa „Zawołani po imieniu”, poświęcona upamiętnionym przez Instytut Polakom zamordowanym za pomoc Żydom.

W 2022 r. korzystając z dotacji celowej z MKiDN udało się zmodernizować i zaktualizować ekspozycję, poszerzając ją o historie osób upamiętnionych w latach 2021-2022. Dodano punkty multimedialne, przebudowano prolog i epilog oraz wymieniono wszystkie pulpity w dotychczasowych lightboxach.

W maju 2022 r. zamontowano na witrynie wystawy podświetlane napisy „WYSTAWA/EXHIBITION”. W kwietniu zaś witryna sąsiedniego lokalu została wyklejono grafikami reklamującymi wystawę.

Statystyki zwiedzania wystawy „Zawołani po imieniu”:

- a. Styczeń – 286 (w tym 31 obcokrajowców)
- b. Luty – 483 (w tym 54 obcokrajowców)
- c. Marzec – 386 (w tym 50 obcokrajowców)
- d. Kwiecień – 400 (w tym 111 obcokrajowców)
- e. Maj – 1229 (w tym 120 obcokrajowców)
 - i. W tym Noc Muzeów 14 maja 2022 roku – 565 (w tym 21 obcokrajowców)
- f. Czerwiec – 772 (w tym 156 obcokrajowców)
- g. Lipiec – 816 (w tym 141 obcokrajowców)
- h. Sierpień – 747 (w tym 141 obcokrajowców)
- i. Wrzesień – 375 (w tym 98 obcokrajowców)
- j. Październik (do 16.10) – 248 (w tym 49 obcokrajowców)
- łącznie – 5742 osób (w tym 951 obcokrajowców, którzy stanowili 16,56 % zwiedzających)

Wystawę „Zawołani po imieniu” odwiedzili m.in. samorządowcy współpracujący z Instytutem przy realizacji upamiętnień (17 lutego 2022 r.), uczestnicy programu wymiany akademickiej dla studentów z USA - Graduate Academy (10 maja 2022 r.) oraz członkowie rodzin osób odznaczonych medalem Virtus et Fraternitas (14-15 czerwca 2022 r.).

3 sierpnia 2022 r. odwiedziło ją kilkudziesięciu nauczycieli z Niemiec, uczestników kongresu edukacyjnego "Doomed to repeat? Challenges of teaching 20th-century history", zaś 7 sierpnia 2022 r. gościliśmy na niej Jeffreya Cymblera – członka Międzynarodowego Komitetu Grupy Ładosia, badacza i popularyzatora historii polskiej akcji ratowania Żydów dzięki paszportom - wraz z grupą potomków będzińskich Żydów.

20 września 2022 r. wystawę odwiedziło kierownictwo Kongresu Polonii Kanadyjskiej, a także dr Lea Ganor i edukatorzy z Mashmout Center w Kiryat Motzkin (Hajfa) z Izraela.

VI.6. „Wola 1944: Wymazywanie. Ludobójstwo i sprawa Reinefartha”

4 sierpnia 2022 r., w 82. rocznicę ludobójstwa na cywilnych mieszkańcach Woli, w Muzeum Powstania Warszawskiego otwarto ekspozycję „Wola 1944: Wymazywanie. Ludobójstwo i sprawa Reinefartha”. Jest to poszerzona we współpracy z Muzeum wersja wystawy, prezentowanej w 2021 roku w Kolonii Wawelberga na Woli. Opowiada ona o nieudanym rozliczeniu Heinza Reinefartha - Gruppenführera SS, dowódcy niemieckich formacji, które w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku wymordowały kilkudziesięciu tysięcy cywilnych mieszkańców warszawskiej Woli.

Ekspozycja prezentuje m.in. dokumenty i zdjęcia z dochodzenia przeciwko Reinefarthowi, prowadzonemu na początku lat. 60 przez prokuraturę RFN. Do tych materiałów w toku swoich wieloletnich badań dotarła Hanna Radziejowska, Dyrektor Instytutu Pileckiego w Berlinie. Ponadto zwiedzający mogą oglądać na wystawie relacje ocalałych z masakr, przedmioty należące do ofiar, a także unikalny wywiad telewizyjny z Heinzem Reinefarthem sprzed pół wieku, na którym „kat Woli” wypiera się odpowiedzialności za swoje zbrodnie.

W wernisażu wystawy uczestniczyli m.in. wicepremier oraz Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotr Gliński, Dyrektor Instytut Pileckiego Magdalena Gawin, Dyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego Jan Ołdakowski oraz świadkowie i ocalali z tragedii na Woli.

Sprawa Reinefartha zakończyła się fiaskiem sprawiedliwości i bezkarności zbrodniarza. Wymazywanie winy i odpowiedzialności głównego sprawcy ludobójstwa na Woli było zarazem wymazywaniem cierpienia ofiar, świadectw ocalałych i pamięci o tym, co się stało – zwłaszcza w powojennych Niemczech. – powiedziała podczas wernisażu prof. Magdalena Gawin, Dyrektor Instytutu Pileckiego.

Wystawa odniosła duży sukces frekwencyjny – w sierpniu i wrześniu widziało ją prawie 90 tys. zwiedzających Muzeum Powstania Warszawskiego. Wystawa będzie czynna dla zwiedzających do 4 lipca 2023 r. W 2023 r. planujemy wydać polsko-angielski katalog.

„Wola 1944: Auslöschung. Bilder aus dem Ermittlungsverfahren gegen Heinz Reinefarth”

Niemieckojęzyczna wersja wystawy o Reinefarthie, zatytułowana „Wola 1944: Auslöschung. Bilder aus dem Ermittlungsverfahren gegen Heinz Reinefarth” miała swoją premierę 17 sierpnia 2022 r. w Landesarchiv Schleswig-Holstein w mieście Szlezwik. To właśnie w archiwum landu Szlezwik-Holsztyn przechowywane są materiały ze śledztwa w sprawie Reinefartha, zaś po wojnie na terenie tego landu „kat Warszawy” mieszkał i piastował funkcje publiczne. Przy organizacji tej ekspozycji Dział Wystaw współdziałał z berlińskim oddziałem Instytutu Pileckiego. Zwiedzać ją można do końca marca 2023 r.

VI.7. Wystawy w tworzeniu:

Ekspozycja w Domu Bez Kantów (lokal 1U-23)

W 2022 r. udało się przeprowadzić konieczne zgody ze wspólnotą właścicieli oraz konserwatorem zabytków i uzyskać pozwolenie na budowę (grudzień 2022 r.). Jednocześnie zaczęto prace wyburzeniowe i adaptacyjne przed wyłonieniem generalnego wykonawcy na remont powierzchni. Dział Wystaw tworzył scenariusz wystawy pod roboczym tytułem „Sprawiedliwość, której zabrakło”, traktujący o kwestii nierozliczonych zbrodni niemieckich popełnionych w czasie II wojny światowej na terenie II RP. Realizacja inwestycji oraz zaprojektowanie i wykonanie wystawy zaplanowano na ostatni kwartał 2023 r.

Ekspozycja o działalności Instytut Pileckiego na Siennej

W 2022 r. Dział Wystaw brał udział w pracach zespołu koordynującego powstanie nowej siedziby Instytutu na ul. Siennej 82. Udało się stworzyć scenariusz ekspozycji prezentującej działalność Instytutu oraz wybrać projektanta przestrzeni. Realizacja części wystawienniczej powinna nastąpić w ostatnim kwartale 2023 r., zgodnie z harmonogramem prac budowlanych przyjętych przez generalnego wykonawcę.

VII. Edukacja

Dział Edukacji realizuje projekty adresowane przede wszystkim do uczniów szkół podstawowych i średnich, a także do nauczycieli zatrudnionych w tych szkołach i do edukatorów pracujących w miejscach pamięci i innych instytucjach zajmujących się popularyzowaniem wiedzy o historii XX wieku. Uczestnikami projektów są zarówno obywatele polscy, jak i zagraniczni.

Celem projektów jest upowszechnianie wiedzy o historii, w szczególności dziejów ustrojów totalitarnych. Cel ten Dział Edukacji realizuje poprzez prowadzenie lekcji, warsztatów i seminariów, w tym również zajęć w formie szkoły letniej i szkoły zimowej dla młodzieży, a także poprzez opracowywanie materiałów edukacyjnych. Jednocześnie, ważną osią działania Działu jest organizowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli i edukatorów w formie szkoleń i konferencji.

VII.1. Projekty skierowane do odbiorcy polskiego

VII.1.1. Akademia Witolda Pileckiego

Akademia Witolda Pileckiego to program dla młodych ludzi w wieku 16-18 lat zainteresowanych historią Polski XX wieku. Do Akademii uczniowie zgłaszają się w czteroosobowych zespołach. Podstawą rekrutacji jest przedstawienie założeń edukacyjnego projektu poświęconego historii lokalnej XX wieku. Zespoły, które zaproponują najciekawsze koncepcje otrzymują zaproszenie do udziału w programie. W ramach Akademii uczestnicy:

- biorą udział w tygodniowej szkole letniej w sierpniu,
- realizują autorskie projekty poświęcone historii ich regionów w XX wieku,
- uczestniczą w warsztatach i seminariach, które pomagają im jak najlepiej zrealizować założony projekt,
- prezentują wyniki swojej pracy podczas weekendowej szkoły zimowej.

W trakcie pracy nad projektem uczestników Akademii wspiera opiekun lokalny, którym może zostać np. nauczyciel, edukator z lokalnej instytucji kultury lub bibliotekarz. Zespoły pozostają w stałym kontakcie z tutorami z Instytutu Pileckiego.

W okresie od stycznia do czerwca zostały zrealizowane:

- Szkoła Zimowa, Warszawa, 4-6 marca, (III edycja Akademii),
- Wizyta studyjna nauczycieli-opiekunów lokalnych w Berlinie, 20-22 maja, (III edycja),
- Przygotowania koncepcyjne i organizacyjne do IV edycji Akademii, kwiecień-czerwiec,
- Rekrutacja do IV edycji, maj-czerwiec. Zarekrutowano 9 zespołów z całej Polski (m.in. Warszawa, Tomaszów Lubelski, Grójec, Bochnia) i Kazachstanu (Karaganda),
- Szkoła Letnia, Kraków-Oświęcim-Jamna, 23-30 sierpnia.
- Prace uczestników Akademii nad ich autorskimi projektami realizowane pod skrzydłami tutorów z Instytutu Pileckiego (od początku września).
- Szkoła zimowa IV edycji, Augustów, 9-11 grudnia.

A. Szkoła Zimowa III edycja

Szkoła Zimowa odbyła się w dniach 6-8 marca w Warszawie (początkowo planowana na luty – tj. na okres ferii zimowych, została przełożona w związku z pogarszającą się sytuacją epidemiologiczną). Celem Szkoły Zimowej była prezentacja efektów prac projektowych. W III edycji Akademii zrealizowane zostały następujące projekty:

- „Dzieli nas równik, łączy nas Polska” – film krótkometrażowy w formie reportażu i rozmów ze świadkami historii nagrany podczas podróży do Zambii i RPA poświęcony losom Polaków z po opuszczeniu ZSRS wraz z Armią Andersa trafili do Afryki.
- „Odważni w czasach chaosu” – wystawa poświęcona postawom ludności Nowej Sarzyny podczas II wojny światowej i postaci zasłużonego żołnierza AK - Tomasza Betki.
- „Eugeniusz Gardziński” – wystawa poświęcona nauczycielowi miejscowej szkoły, który został odznaczony medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata za ratowanie Żydów w trakcie II wojny światowej. Uczniowie zainicjowali również nadanie imienia Eugeniusza Gardzińskiego rondu w Grodzisku.
- „Tropem Przeszłości” - projekt upamiętniający działalności grupy partyzanckiej “Jerzyki” działającej w Radzynie Podlaskim, w ramach którego uczniowie przygotowali artykuły, kolaże zdjęć historycznych i współczesnych, konkurs wiedzy i uroczystą galę.
- „Wycięte z historii” - cykl filmów edukacyjnych, warsztatów i debata oksfordzka poświęcona wybranym postaciom działaczek na rzecz praw kobiet (Karolina Lanckorońska, Zuzanna Ginczanka, Władysława Habicht).
- „Nie przejść do historii” – kampania w mediach społecznościowych oraz apel pamięci poświęcony działaczom „Solidarności” w Olsztynie i Białymstoku.

B. Współpraca z nauczycielami-opiekunami lokalnymi zespołów

Oprócz oferty skierowanej do młodzieży Akademia Witolda Pileckiego obejmuje również program dla opiekunów lokalnych – nauczycieli, edukatorów i pracowników instytucji

kultury, którzy podejmują trud wspierania zespołów projektowych w ich wysiłkach. W ramach specjalnego programu doskonalenia zawodowego opiekunowie lokalni wzięli udział w cyklu szkoleń i seminariów oraz udali się na wizyty studyjne w Warszawie (grudzień 2021) i Berlinie (maj 2022), gdzie odwiedzili ważne centra edukacji historycznej, w tym Instytut Pileckiego Oddział w Berlinie.

C. Przygotowania koncepcyjne i organizacyjne do kolejnej edycji Akademii

Kolejna edycja Akademii odbędzie się w pierwszym semestrze roku szkolnego 2022-23. Został opracowany program Akademii, na który składają się zajęcia warsztatowe z historii Polski XX wieku realizowane w oparciu o materiały Instytutu, a także szkolenia z umiejętności miękkich takich jak współpraca w zespole, umiejętności komunikacyjne i interpersonalne, wystąpienia publiczne. Program został stworzony z myślą o rozwijaniu u uczestników kompetencji ważnych w podjęciu pracy zawodowej, a także przygotowywaniu ich do podjęcia studiów wyższych, wspierając w rozwijaniu umiejętności ważnych w pracy akademickiej: analizy źródeł, wykonywania kwerendy archiwalnej, opracowywania tekstu naukowego i sztuki argumentacji.

D. Rekrutacja do kolejnej edycji

W maju i czerwcu została przeprowadzona rekrutacja do kolejnej edycji. W oparciu o zgłoszenia pisemne i rozmowy rekrutacyjne wyłoniono 9 zespołów projektowych, liczących łącznie 35 osób z różnych regionów Polski oraz jeden zespół polonijny (z Karagandy w Kazachstanie).

E. Szkoła letnia i realizacja projektów przez uczestników

W dniach 23-30 sierpnia odbyła się Szkoła Letnia IV edycji Akademii Witolda Pileckiego. Uczestnicy programu wzięli udział w serii warsztatów: z pracy ze źródłami historycznymi, z realizacji projektów historycznych, przygotowywania wystaw, produkcji filmów dokumentalnych. Ponadto odwiedzili Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau i miejsca związane z ucieczką Witolda Pileckiego, wzięli udział w grze miejskiej poświęconej Szarym Szeregom, a także rozpoczęli pracę nad swoimi projektami we współpracy z tutorami, pracownikami Instytutu Pileckiego.

F. Realizacja projektów

W okresie sierpień-grudzień uczestnicy realizowali zgłoszone projekty. Prace projektowe odbywały się we współpracy z nauczycielem – opiekunem lokalnym oraz tutorem z Instytutu Pileckiego. Uczniowie zrealizowali następujące projekty:

- „Patrząc w przyszłość” – film dokumentalny o potomkach Polaków zesłanych do Kazachstanu – uczniowie z Karagandy (Kazachstan),
- „Tomaszower” – materiały edukacyjne i wystawa poświęcone kulturze żydowskiej i historii Żydów w Tomaszowie Lubelskim – uczniowie z Tomaszowa Lubelskiego,
- „Człowiek orkiestra - Stanisław Sitkowski” – film dokumentalny o lekarzu zasłużonym dla przedwojennego Radzyna – uczniowie z Radzyna Podlaskiego,
- „Śladami Roweckiego” – gra miejska poświęcona biografii gen. Grot-Roweckiego – uczniowie z Piotrkowa Trybunalskiego,

- „Przeżycie na całe życie” – film dokumentalny o losach mieszkańców Piotrkowa Trybunalskiego w czasach okupacji niemieckiej – uczniowie z Piotrkowa Trybunalskiego,
- „Pokolenie stracone? Dwie krople wyłowione z morza niepamięci.” – reportaż o biografach bohaterów z okresu II wojny światowej – uczniowie z Warszawy i Bochni,
- „Tadeusz Pękacki – świadek historii” – wystawa biograficzna o żołnierzu AK – uczniowie z Grójca,
- „Za patriotycznym obowiązkiem” – film dokumentalny o bł. ks. Władysławie Miegoni, kapłanie Marynarki Wojennej – uczniowie z Łży,
- „Wspomnij! Bohaterowie, historie i miejsca. Wilanów w czasie wojny” - warsztaty wystawa – uczniowie z Warszawy.

G. Szkoła zimowa IV edycji

Szkoła zimowa odbyła się w dniach 9-11 grudnia 2022 w Augustowie. Udział wzięli wszyscy uczestnicy IV edycji Akademii (grupa z Kazachstanu uczestniczyła online ze względu na odległość) wraz z nauczycielami i tutorami z Instytutu Pileckiego. W ramach zjazdu odbyła się uroczysta gala, w trakcie której autorzy projektów zaprezentowali efekty swoich prac. Ponadto uczestnicy wzięli udział w zajęciach dotyczących Obławy Augustowskiej, prowadzonych przez pracowników Oddziału Instytutu Pileckiego w Augustowie: wykładzie oraz prezentacji materiałów źródłowych z zasobów Instytutu. Odbył się także spacer z przewodnikiem po Augustowie.

VII.1.2. Ad Vocem – debaty oksfordzkie online

Ad Vocem to cykl debat oksfordzkich realizowany online. W debatach młodzież szkolna porusza zaproponowane przez Instytut tematy związane z historią XX wieku, szczególnie w kontekście problematyki dwóch totalitaryzmów. W programie biorą udział nie tylko drużyny ze szkół w Polsce, ale także uczniowie szkół polonijnych. Duże zainteresowanie, jakim cieszy się program Ad Vocem pozwala regularnie podnosić poziom debat. W okresie od marca do czerwca zrealizowana została 5 edycja cyklu. Wzięło w niej udział 141 uczniów z 19 szkół. Łącznie odbyło się 35 debat. We wrześniu rozpoczęła się 6. edycja projektu. Od października do grudnia planowanych jest około 25 debat.

VII. 1.3. Piątki Pileckiego

Piątki Pileckiego to skierowany do młodzieży szkół podstawowych i średnich program realizowany Dział Edukacji. Pracując w pięcioosobowych zespołach uczestnicy realizują zadania (słuchowiska, prezentacje, wystawy itd.) związane z historią XX wieku. Projekt został stworzony w czasie w marcu 2020 roku w odpowiedzi na zapotrzebowanie na nowe formy edukacji zdalnej.

W czerwcu zakończyliśmy 5 edycję "Piątek". Wzięło w niej udział prawie 80 uczestników z 11 szkół. W dniach 24-26 czerwca laureaci piątej edycji po raz pierwszy mieli okazję się spotkać i

poznać podczas wyjazdu śladami rotmistrza w Bochni i Wiśniczu. W ramach wyjazdu odbyły się zajęcia edukacyjne w dworku „Koryznówka” oraz wspólne zwiedzanie ważnych historycznie miejsc w bliskiej okolicy.

W dotychczasowych pięciu edycjach „Piątek” udział wzięło łącznie blisko 300 uczniów z wielu regionów Polski, a także zespoły ze szkół polskich za granicą: z Białorusi, Ukrainy, Kazachstanu i USA.

VII.1.4 Działania edukacyjne wokół projektu *Zawołani po imieniu*

W zakresie współpracy z młodzieżą wokół tematyki Polaków ratujących Żydów Dział Edukacji wspiera Dział ds. Zawołanych po Imieniu. W związku z Narodowym Dniem Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką Dział Edukacji zrealizował warsztaty dla młodzieży na wystawie w Domu Bez Kantów.

Współpracowaliśmy również w ramach organizacji spotkania z przedstawicielami wydawnictw wydających podręczniki szkolne i materiały edukacyjne.

VII.1.5. Inne działania edukacyjne wokół Obławy Augustowskiej

Dział podjął prace nad przygotowaniem atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla Oddziału w Augustowie. Dotychczas nawiązaliśmy współpracę ze szkołami ponadpodstawowymi w Augustowie, w tym I Liceum Ogólnokształcącym prowadzącym klasy mundurowe. W dniach 18-20 maja pracownicy Działu przeprowadzili warsztaty poświęcone powojennej historii Polski oparte na grze decyzyjnej Dylematy Powojnia.

Ponadto opracowaliśmy założenia programu wolontariackiego dla młodzieży i dorosłych. Zadaniem wolontariuszy będzie wspieranie Oddziału w Augustowie w realizacji projektów. Nabór do zespołu wolontariuszy w toku. We wrześniu rozpoczęliśmy też prace nad powołaniem Młodzieżowej Rady Instytutu Pileckiego w Augustowie. Rada będzie składała się z uczniów szkół ponadpodstawowych. Zadaniem członków Rady będzie wspieranie Oddziału w realizacji projektów oraz promocja działalności Instytutu w grupie rówieśniczej.

Do wolontariuszy, członków Młodzieżowej Rady oraz innych zainteresowanych zostanie skierowana oferta udziału w warsztatach i szkoleniach pod nazwą Akademia Augustowska.

VII.1.6. Wolontariat

Rozpoczęliśmy program współpracy wolontariackiej. Wolontariusze Instytutu Pileckiego byli zaangażowani w realizację upamiętnień w ramach Zawołanych po imieniu oraz w organizację III Zjazdu Rodzin w Łochowie. Ponadto współpracowali przy projektach edukacyjnych Instytutu.

VII.1.7. Inne działania edukacyjne

Dział Edukacji realizuje warsztaty i lekcje poświęcone historii XX wieku związane z kalendarzem pracy Instytutu.

W maju w związku z wernisażem wystawy „Paszporty Życia” w Pałacu Balińskich w Jaszunach na Litwie odbyła się prelekcja online nt. działalności Grupy Ładosia. W wydarzeniu udział wzięło ponad 100 polskich uczniów i nauczycieli z regionu solecznickiego.

Również w maju zrealizowane zostały w formie stacjonarnej warsztaty z grą decyzyjną Dylematy Powojnia. W warsztatach uczestniczyli uczniowie szkół ponadpodstawowych w Augustowie i Suwałkach.

31 maja odbyła się gra miejska w Śremie (Wielkopolska). Udział wzięło kilkudziesięciu uczniów z 5 szkół z powiatu śremskiego. Instytut Pileckiego był partnerem wydarzenia, wspierając je organizacyjnie i merytorycznie. Instytut przekazał też nagrody książkowe na potrzeby gry miejskiej „Kraków w Czasie Wielkiej Wojny” organizowanej przez absolwenta Akademii Witolda Pileckiego w dniu 5 listopada.

VII.2. Projekty skierowane do odbiorcy zagranicznego

VII.2.1. Teaching about Totalitarianism - International Teachers and Educators Program

Program adresowany jest do nauczycieli z całego świata, nauczających takich przedmiotów jak historia, literatura czy wiedza o społeczeństwie, a także do edukatorów pracujących z młodzieżą w muzeach i miejscach pamięci. Tematem Programu są najważniejsze wyzwania nauczania o historii XX wieku, a punktem wyjścia do refleksji – polskie doświadczenie starcia z dwoma totalitaryzmami.

Na Program w 2022 roku składają się:

A. konferencja online „Teaching About Totalitarianism” w dniach 13-15 maja

W ramach konferencji online odbyło się 15 godzin zajęć: warsztatów, seminariów i sesji dyskusyjnych. Podstawą zajęć były bazy źródłowe i zasoby multimedialne Instytutu Pileckiego, w tym: unikatowe materiały archiwalne, filmy dokumentalne i artykuły naukowe. Zaprezentowaliśmy także doświadczenia Instytutu Pileckiego w obszarze nauczania o totalitaryzmie: materiały edukacyjne oraz cykliczne programy dla młodzieży i nauczycieli, w tym ofertę anglojęzyczną.

Udział w konferencji wzięło 24 uczestników z 16 krajów (Łotwa, Rumunia, USA, Ukraina, Azerbejdżan, Serbia, Belgia, Albania, Nigeria, Liban, Wietnam, Czarnogóra, Niemcy, Grecja, Litwa, Chorwacja). O jedno miejsce w programie ubiegało się 5 kandydatów.

B. konkurs esejów inspirowanych tematyką konferencji, 15 maja-3 czerwca

W dniu 3 czerwca zakończyliśmy drugi etap Programu, tj. konkurs esejów na temat nauczania o totalitaryzmie. Uczestnicy konferencji nadesłali 19 tekstów w języku angielskim, z których większość utrzymywała wysoki poziom pod względem merytorycznym i stylistycznym. Po lekturze i ocenie w gronie Działu Edukacji wybraliśmy 14 prac, których autorzy zostali zaproszeni do udziału w letnim objeździe naukowym w Polsce.

C. objazd naukowy po Polsce, 26.07-1.08

Zajęcia w ramach konferencji online były okazją do zapoznania się z węzłowymi problemami historii Polski XX wieku. Objazd naukowy służył pogłębieniu tej wiedzy oraz szerzej – zaznajomieniu uczestników z dziedzictwem kulturowym Polski. W okresie od stycznia do

lipca pracowaliśmy nad organizacją wizyty. Program obejmował seminaria i wykłady oraz zwiedzanie miast z wyspecjalizowanymi przewodnikami, a jego celem było zapoznanie uczestników z najważniejszymi tematami dotyczącymi dwudziestowiecznej historii naszego kraju w wymiarze społecznym i politycznym.

Plenerem dla tej opowieści były miejsca o dużym znaczeniu historycznym i kulturowym, między innymi:

- Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego - Intelligenzaktion, wyniszczenie inteligencji w czasie okupacji niemieckiej,
- Zamek Królewski na Wawelu - losy dziedzictwa kulturowego pod okupacją,
- Rotunda Zamojska - masowe wysiedlenia, historia Dzieci Zamojszczyzny,
- Muzeum Ziemi Lubelskiej - losy wsi pod okupacją,
- Zamek Lubelski - aparat terroru Gestapo i NKWD,
- Stare Miasto w Lublinie - świat polsko-żydowski przed wojną,
- Muzeum na Majdanku - Zagłada,
- Sandomierz i Opoka Duża - Polacy ratujący Żydów w czasie okupacji niemieckiej,
- Warszawa w dniu 1 sierpnia - Powstanie Warszawskie.

Udział w objeździe wzięli laureaci programu ITP z lat 2020-2022. Wizyta uczestników edycji z lat 2020-21 była możliwa dopiero teraz z uwagi na sytuację epidemiologiczną w latach poprzednich.

VII.2.2 Międzynarodowy Kongres Nauczycieli i Edukatorów „DOOMED TO REPEAT? CHALLENGES OF TEACHING 20TH-CENTURY HISTORY” („Skazani na powtarzanie? Wyzwania w nauczaniu historii XX wieku”)

W okresie od stycznia do lipca trwały prace koncepcyjne i organizacyjne nad międzynarodowym kongresem poświęconym najważniejszym wyzwaniom nauczania historii XX wieku, w tym wagi edukacji historycznej dla lepszego zrozumienia współczesnego świata i zapobiegania konfliktom. Wydarzenie odbyło się w dniach 2-3 sierpnia w Warszawie w siedzibie PAN w Pałacu Staszica przy Krakowskim Przedmieściu.

W ramach konferencji odbyły się panele dyskusyjne poświęcone następującym zagadnieniom:

- narodowe i transnarodowe perspektywy w edukacji historycznej,
- rola edukacji historycznej w społeczeństwach po konfliktach,
- edukacja historyczna a propaganda w kontekście napaści Rosji na Ukrainę,
- historia nazizmu jako narzędzie edukacji obywatelskiej,
- różnice w nauczaniu o komunizmie na Wschodzie i Zachodzie,

a także:

- okrągły stół - dyskusja na temat roli nauczyciela historii w systemie edukacji,
- prezentacja zasobów archiwalnych Instytutu Pileckiego,
- prezentacja Centrum Lemkina.

W panelach udział wzięli polscy i zagraniczni eksperci reprezentujący znaczące ośrodki badawcze i muzealne:

- Steven Stegers – dyrektor wykonawczy Europejskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Historii EuroClio,
- Joanna Urbanek – kurator wystawy w Domu Historii Europejskiej w Brukseli,
- Milda Boyce – dyrektor działu ds. współpracy naukowej w Victims of Communism Memorial Foundation w Waszyngtonie,
- Eyal Naveh – profesor emeritus, Uniwersytet w Tel Avivie, współautor izraelsko-palestyńskiego podręcznika do historii,
- Fynn Heckert – ekspert, Obserwatorium Rady Europy ds. Nauczania Historii,
- Dorrotya Baczoni – historyk, Muzeum Dom Terroru w Budapeszcie,
- Rafał Rogulski – dyrektor Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność,
- Monika Krawczyk – dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego,
- Wojciech Kozłowski – wicedyrektor Instytutu Pileckiego,
- Alexander Kliymuk – historyk, Instytut Pileckiego w Berlinie,
- Bartłomiej Gajos, historyk, Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego (wcześniej Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia),
- Hanna Czernienko – profesor, Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki w Kijowie,
- Sebastian Gerhardt – edukator związany m.in. z muzeum Topografia Terroru w Berlinie,
- András Lenárt – historyk, Holocaust Memorial Center w Budapeszcie
- Daniel Freudenreich – historyk, nauczyciel w szkole ponadpodstawowej we Frankfurcie nad Odrą.

Dyskusje moderowali pracownicy Działu Edukacji Magdalena Turowska i Jakub Mańczak oraz współpracująca z Działem Karolina Brzykcy. Słowo wstępne wygłosiła dyrektor Instytutu Pileckiego prof. Magdalena Gawin.

Udział bierny był otwarty dla wszystkich zainteresowanych po uprzednim zgłoszeniu. W kongresie uczestniczyło łącznie około 70 osób z 20 krajów. Oprócz uczestników ITEP udział wzięła grupa nauczycieli z Niemiec oraz uczestnicy z wolnego naboru - polscy i zagraniczni nauczyciele i edukatorzy. Wydarzenie było relacjonowane w mediach ogólnopolskich i branżowych.

VII.2.3 Współpraca Z THE WILLIAMSBURG HIGH SCHOOL FOR ARCHITECTURE AND DESIGN w NOWYM JORKU

Dział Edukacji kontynuowała zapoczątkowaną w latach poprzednich współpracę ze szkołą ponadpodstawową w Nowym Jorku – The Williamsburg High School for Architecture and Design. Wspólne projekty cieszą się dużym zainteresowaniem i zaangażowaniem zarówno dyrekcji Szkoły, jak i nauczycieli historii. W okresie od stycznia do czerwca Dział Edukacji opracował na potrzeby Szkoły materiał edukacyjny „Difficult homecoming” poświęcony historii Polski w czasie II wojny światowej i w okresie powojennym. Ponadto Szkoła zrealizowała projekt edukacyjny poświęcony postaci rotmistrza Pileckiego oparty na książce Jacka Fairweathera. W czerwcu odbyło się spotkanie online, na którym nauczyciele i uczniowie przedstawili nam efekt swoich prac.

VII.2.4 ONLINE TEACHING IN V4

Dział Edukacji reprezentuje Instytut Pileckiego w projekcie Europejskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Historii EuroClio pod nazwą Online Teaching in the Visegrad Region. Projekt polega na tworzeniu w międzynarodowych zespołach materiałów do nauki on-line. Materiały dotyczą historii komunizmu w państwach Grupy Wyszehradzkiej. Dotychczas powstało 7 materiałów eLearningowych na platformę Historiana w tematach: okres stalinowski, propaganda, kolektywizacja, percepcja ZSRS na świecie w latach 80., problem badania przekonań ludzi żyjących pod rządami komunistów. Dodatkowo powstaje też e-podręcznik dla nauczycieli do nauczania zdalnego i hybrydowego. W projekcie pełnimy funkcję partnera oraz koordynujemy jedną z grup roboczych, promując materiały edukacyjne oraz bazy źródłowe Instytutu. Powstałe materiały eLearningowe będą przez nas tłumaczone na język polski. Finalne wersje materiałów planowane są na połowę lutego 2023.

VIII. Centrum Lemkina i inne działania na rzecz Ukrainy

W odpowiedzi na działania wojenne prowadzone przez Federację Rosyjską w związku z inwazją na Ukrainę Instytut Pileckiego powołał Centrum Dokumentowania Zbrodni Rosyjskich w Ukrainie im. Rafała Lemkina (Lemkin Center). Misją jednostki jest zbieranie indywidualnych, naocznych świadectw ludności cywilnej w formie ankiet sygnalizacyjnych przygotowanych na podstawie prawa międzynarodowego, aby poprzez stworzenie archiwum opracowanego przez naukowców, utrwalić relacje o zbrodniach popełnionych przez wojska rosyjskie na terytorium Ukrainy.

Świadectwa są zbierane w dwóch formach - ankiet sygnalizacyjnych wypełnianych przez świadków w języku narodowym (dostępne są wersje: ukraińska, rosyjska, polska i angielska) oraz filmowych relacji świadków agresji rosyjskiej w formie filmowych notacji. Filmy rejestrowane są przez pracowników Zespołu ds. Projektów Filmowych, którzy dotychczas tworzyli notacje w ramach projektu Świadkowie Epoki. Coraz częściej także relacje osób przebywających na Ukrainie rejestrowane są w formie filmowej. Złożenie świadectwa jest dobrowolne. Ponadto w trosce o bezpieczeństwo osób, które mają odwagę zgłosić się do Centrum Lemkina, nie ujawniamy ich tożsamości, a kluczową i najważniejszą jest kwestia zabezpieczenia ankiet. W każdej sytuacji ankiety wypełniane są w obecności wolontariuszy lub pracowników Instytutu, a następnie pakowane do zaklejanej koperty i w takiej formie są niezwłocznie dostarczane do Instytutu.

Centrum Lemkina podjęło współpracę z przeszło setką wolontariuszy w całym kraju posługujących się językiem ukraińskim i rosyjskim, którzy zbierają relacje ukraińskich uchodźców w różnych miejscach Polski. Wolontariusze posługujący się językiem ukraińskim, którzy zgłoszą się do przeprowadzania wywiadów z uchodźcami, zostaną wcześniej przeszkoleni przez pracowników Instytutu doświadczonych w gromadzeniu notacji filmowych i pracy metodą historii mówionej. Instytut współpracuje z historykami – badaczami zbrodni dwudziestowiecznych totalitaryzmów oraz z ekspertami międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych. Docieramy do punktów tymczasowego pobytu, do mniejszych i większych punktów stałego pobytu, identyfikując naocznych świadków.

Współpracujemy także z chętnymi wolontariuszami na terytorium Ukrainy, gdzie świadectwa są nagrywane zdalnie w formie filmowej.

Kulminacją tej działalności było opublikowanie 12 kwietnia świadectwa Kateryny S., radnej i ratowniczkii z Mariupola. Po przybyciu do Polski złożyła świadectwo w Centrum Lemkina i zgodziła się na jego opublikowanie wraz ze swoim wizerunkiem, zostając ambasadorem Centrum. Świadectwo Pani Kateryny w formie filmowej i pisanej zostało jednocześnie opublikowane w wielu mediach polskich i zagranicznych. Wzięła ona także udział w konferencji prasowej Premiera Mateusza Morawieckiego 23 kwietnia 2022 przed Stadionem Narodowym w Warszawie, podczas której ogłosił on szczegóły międzynarodowej kampanii będącej inicjatywą polskiego rządu - #StopRussiaNow. Obecnie Kateryna współpracuje z Centrum przekonując swoich rodaków do składania relacji w Centrum Lemkina.

Ankiety i świadectwa filmowe są w miarę możliwości katalogowane i tłumaczone i będą w późniejszym okresie opracowywane naukowo oraz udostępniane (po anonimizacji) w formie repozytorium. Działalność popularyzatorska na tym etapie skupia się na przekazywaniu wybranego materiału mediom polskim i zagranicznym oraz dzieleniu się w formie wywiadów i relacji wnioskami i spostrzeżeniami ze zgromadzonego materiału. Artykuły i relacje z pracy Centrum przedstawiły m.in.: Washington Post (2), The Guardian, CNN, Philadelphia Inquirer, State, Island Packet, Herald, Fresno Bee, Sunday Herald-Sun, Lexington Herald-Leader.

Pracownicy Centrum Lemkina w ramach swoich zadań tłumaczą na bieżąco ankiety z ukraińskiego na język polski i angielski, także tłumaczą historie w nich zawarte (do wykorzystania przez Biuro Prasowe), opisują ankiety poprzez dodanie do nich metadanych, elementów opisu i wpisywanie ich w tabelki niezbędne dla ich opublikowania w formie archiwum, ponadto katalogują i opisują materiały fotograficzne i filmowe przekazane przez świadków, także transkrybują filmy, a po anonimizacji – tłumaczą je na język angielski i polski, dodają opisy i metadane do filmów, a także katalogują materiały pochodzące z Ukrainy.

Poza samym tylko identyfikowaniem miejsc przebywania uchodźców na terenie województwa mazowieckiego i docierania do nich w celu pozyskania świadectw, zespół – dzięki sieci wolontariuszy rozszerzył działalność na inne województwa w całej Polsce, gdzie po zidentyfikowaniu miejsc i umówieniu się, poprzez zorganizowane delegacje pozyskiwał naoczne świadectwa zbrodni, zarówno pisemne w formie ankiet, jak i filmowe w formie notacji.

W okresie wakacyjnym zespół Centrum Lemkina odbył w terminie 03.08.2022 - 11.08.2022 wyjazd służbowy na teren województw lubelskiego oraz podkarpackiego, którego celem było zbieranie świadectw naocznych świadków, a także zidentyfikowanie możliwości i podjęcie bliższej współpracy z ośrodkami znajdującymi się na terenie tych dwóch województw. W Lublinie zespół Centrum Lemkina zbierał świadectwa zbrodni rosyjskich w Ukrainie w okresie 03.08.2022 – 06.08.2022, między innym, w tym czasie 6 sierpnia - zespół zbierał świadectwa w miejscowości Świdnik w pobliżu Lublina. 7 sierpnia 2022 – wyjazd na spisanie świadectw do miejscowości Motycz. W terminie 08.08.2022 – 09.08.2022 – zbiór świadectw miał miejsce w Chełmie. Natomiast 10 sierpnia zorganizowano wyjazd na wieś Okuninka w obszarze województwa lubelskiego.

Kolejna delegacja miała miejsce do miasta Krakowa i terenów województwa małopolskiego i zrealizowana została w terminie od 28 listopada do 2 grudnia 2022 roku. 28.11.2022 zrealizowano spotkania ze świadkami w Niepołomicach, 29.11.2022 w Grabiach, 30.11.2022

w Krakowie, 1.12.2022 w miejscowości Zawoja, natomiast spotkania w Nowym Brzesku ze względu na dużą liczbę świadków miały miejsce w dniach 30.11.2022 oraz 2.12.2022, W grudniu 2022 po uprzednim zbadaniu i zidentyfikowaniu miejsc przebywania uchodźców będących naoczными świadkami zbrodni zespół Centrum wyjechał w delegację do miasta Gdańska oraz okolic województwa pomorskiego. Delegacja odbyła się w terminie od 12 do 16 grudnia, a ankiety i nagrania filmowe zbierane były w następujących miejscowościach: 12.12.2022 – Gdańsk, 13.12.2022 - Żukowo, Gdańsk, 14.12.2022 - Gdynia, Rumia, Wejherowo, Kostkowo, 15.12.2022 – Kostkowo i 16.12.2022 – znów w Gdańsku.

Podsumowaniem starań i pracy zespołu była możliwość prezentacji owoców naszej działalności podczas odbywającego się w dniach 7-9 grudnia w Rzeszowie międzynarodowego spotkania "World for Ukraine Summit 2022", którego Instytut Pileckiego był partnerem merytorycznym. Trzydniowy szczyt World for Ukraine było to Międzynarodowe Spotkanie Liderów Pomocy Ukrainie w Rzeszowie (G2A Arena, Rzeszów-Jasionka), w miejsce, któremu Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełeński nadał tytuł „Miasta-Ratownika”.

Pierwszego dnia (7 grudnia) odbyła się też dyskusja poświęcona oporowi narodu ukraińskiego, w której wzięła udział związana z Centrum Lemkina Kateryna Sukhomlynova. Jej wystąpienie cieszyło się dużym zainteresowaniem. 8 grudnia 2022 w sekcji poświęconej prawnym aspektom rosyjskiej inwazji Centrum Dokumentowania Zbrodni Rosyjskich w Ukrainie im. Rafała Lemkina, przedstawił raport podsumowujący działania od pierwszych dni inwazji – wstrząsający obraz tego, co stało się udziałem cywilnych ofiar wojny. W prezentacji znalazły się informacje na temat liczby zebranych świadectw, szczegółowe informacje o liczebności poszczególnych zbrodni i przejawów łamania praw człowieka, a także podsumowanie tego, które obwody i miasta na terytorium Ukrainy są najliczniej reprezentowane w złożonych świadectwach. Przywołano przykłady konkretnych zbrodni, prezentując przykładowe historie złożone w formie relacji w Centrum Lemkina, a także wskazując kilka wiodących tematów w zebranym materiale. Raport ten zaprezentowała prof. Magdalena Gawin, dyrektor Instytutu Pileckiego, w panelu dyskusyjnym "Battlefield evidence and transitional justice". Uczestnicy panelu (Anton Korynevych, Magdalena Gawin, Vladyslava Grudova, Hanna Maliar, Glyn Morgan, David Allen Schlaefer) podnieśli ponadto kwestie wykorzystywania zeznań świadków i dowodów zebranych na polu bitwy w procesie wymiaru sprawiedliwości, kwestie indywidualnej odpowiedzialności karnej za rosyjską agresję, temat reparacji czy też wsparcia psychologicznego dla ofiar wojny.

Ostatniego dnia Szczytu Centrum Lemkina przeprowadziło warsztaty na temat różnorodnych kwestii związanych z wyzwaniem dokumentowania trwającego konfliktu zbrojnego, ze szczególnym naciskiem na dokumentowanie zbrodni popełnianych na ludności cywilnej, które poprowadzili Kateryna Leontyeva i Dmytro Anopov, - koordynatorzy poszczególnych sekcji w Centrum Lemkina. Zaprezentowali oni metody pracy, kwestie bezpieczeństwa danych osobowych i bezwzględного zachowania dobrostanu świadczących oraz przechowywania i digitalizacji składanych relacji, tak, aby mogły z nich korzystać przyszłe pokolenia historyków, badaczy i dziennikarzy. Omówili także kwestie problemów o charakterze metodologicznym i etycznym związanych z dokumentacją i archiwizacją w sytuacjach kryzysowych.

Jeśli chodzi o zgromadzoną dokumentację, przedstawia się ona następująco. Do grudnia 2022 pozyskaliśmy blisko 700 ankiet zawierających relacje naocznych świadków zbrodni oraz przeszło 400 świadectw filmowych i audio najczęściej nagrywanych na terytorium Ukrainy.

Zebrane relacje dotyczą przede wszystkim wydarzeń w obwodach: charkowskim, donieckim, chersońskim i kijowskim. Liczne świadectwa pochodzą z Mariupola, Charkowa, a także Kijowa i okolic. Do zasobu Centrum Lemkina weszło również ok. 2500 materiałów dodatkowych ilustrujących opisywane zbrodnie, wśród nich setki materiałów filmowych różnego rodzaju - materiałów medialnych, nagrań zniszczeń, amatorskich wideo dokumentacyjnych. Ponadto dysponujemy ok. 1500 zdjęciami dokumentujących okoliczności dokonania zbrodni przekazanych przez naszych współpracowników w Ukrainie oraz świadków jako uzupełnienie ankiet. Warto wspomnieć także o chronologicznej Bazie zbrodni i wydarzeń wojennych raportowanych na podstawie obserwacji kanałów ukraińskich (jeden z nich ma 4 mln użytkowników) na VIBERze - na przeszło 2400 rekordów – która pomaga nam w weryfikacji opisywanych w ankietach wydarzeń.

Pracownicy Działu Wydarzeń i Promocji weszli w skład utworzonego Centrum Lemkina. Ich praca miała na celu: stworzenie, przetłumaczenie i wydruk ankiet CL, zbudowanie centrum wolontariuszy w całej Polsce oraz na Ukrainie, zbudowanie bazy danych osób i miejsc związanych z pracą CL, opracowanie logistyki zbierania świadectw CL, stworzenie struktury CL, wyprodukowanie materiałów promocyjnych, itd. Do ich zadań należało m.in.: przygotowanie budżetu Centrum Lemkina, przygotowanie kosztorysu materiałów dla wolontariuszy Centrum Lemkina, spotkania rekrutacyjne, przygotowanie umów i wniosków finansowych na zatrudnienie w CL, rekrutacja wolontariuszy, przygotowanie umów dla wolontariuszy Centrum Lemkina, przygotowywanie akredytacji (zaświadczeń) dla wolontariuszy Centrum Lemkina, przygotowanie listy do ubezpieczenia, przygotowanie i przeprowadzenie spotkań z partnerami ukraińskimi w sprawach współpracy z CL, przygotowanie instrukcji pracy oraz nagranie szkolenia dla wolontariuszy, aktualizacja prezentacji z instrukcją dla wolontariuszy oraz stworzenie wersji anglojęzycznej, tłumaczenie ankiet CL oraz świadectw filmowych CL, stworzenie i bieżące uzupełnianie rejestru świadectw Centrum Lemkina, wyjazdy na terenie woj. mazowieckiego z celu gromadzenia świadectw CL, kontakt z koordynatorami lokalnych punktów uchodźczych, druk ankiet dla wolontariuszy, przygotowanie, zlecenie i kompletowanie plakatów, ulotek i mat. promocyjnych, zakup kamizelek, sprzętu, kompletowanie i nadawanie paczek do wolontariuszy Centrum Lemkina, organizacja warsztatów z psychologiem dla wolontariuszy oraz szkolenia z PTSD, przygotowanie pakietów materiałów dla wolontariuszy Centrum Lemkina i ich wysyłka, bieżąca korespondencja z wolontariuszami CL, utworzenie bazy kontaktów łączącej wszystkich wolontariuszy, monitoring mediów społecznościowych używanych przez diasporę ukraińską.

Czytania performatywne i spektakle wspierające Ukrainę

Pierwszą publiczną prezentacją wybranych świadectw zgromadzonych w Centrum Lemkina było zorganizowane w 74. rocznicę śmierci Rotmistrza Witolda Pileckiego (będącą jednocześnie Międzynarodowym Dniem Bohaterów Walki z Totalitaryzmem) w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie spotkanie pt. „WOJNA i PAMIĘĆ”, podczas którego wybrane świadectwa zgromadzone przez Centrum Lemkina w formie czytania performatywnego zestawione zostały z archiwalnymi zeznaniami ofiar totalitaryzmów: nazistowskiego i sowieckiego. W spotkaniu wzięły udział przedstawiciele społeczności polskiej, białoruskiej i ukraińskiej. Po części artystycznej odbyła się debata na temat sensu działań służących zatrzymaniu pamięci o konfliktach zbrojnych a także gromadzenia świadectw

naocznych świadków, budowania repozytoriów i archiwów jako środków prewencyjnych wobec wojny, w której udział wzięli: prof. Magdalena Gawin, Łukasz Adamski, Zbigniew Gluza, Agnieszka Romaszewska-Guzy, Piotr Skwieciński. W uroczystości wzięł udział Ambasador Ukrainy w Polsce Andrij Deszczyca, który na ręce Pani Dyrektor przekazał podziękowanie i uznanie dla działalności Centrum Lemkina.

Drugim publicznym spotkaniem z wybranymi świadectwami zgromadzonymi w Centrum Lemkina było wydarzenie zorganizowane 23 sierpnia 2022 w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie w formie spektaklu pt. „Wojna i Pamięć” - z okazji Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Stalinizmu i Nazizmu (w 83. rocznicę podpisania między Związkiem Radzieckim a Niemcami paktu Ribbentrop-Mołotow) oraz Dnia Flagi Państwowej Ukrainy. Świadectwa naocznych świadków między innymi z Mariupola, Irpienia, obwodu charkowskiego, były prezentowane przez Oliwię Adamowicz, Szczepana Kajfasz, Joannę Kwiatkowska-Zduń oraz Leszka Zdunia w towarzystwie wyselekcjonowanych na tę okazję utworów literackich oraz muzyki na żywo, granej przez Ksawerego Wójcińskiego. Dodatkowo na ekranach wystawionych w foyer można było zobaczyć wstrząsające zeznania wideo z Centrum Lemkina. Wydarzenie z ogromną mocą przybliżyło tragiczny los ofiar agresji rosyjskiej na suwerenną Ukrainę.

Trzecim spotkaniem w formie publicznej prezentacji świadectw rosyjskiej agresji był spektakl „Oswobodzeni” przygotowany przez Instytut Pileckiego w związku z 83. rocznicą agresji ZSRR na Polskę. Spektakl premierowo zaprezentowany został 16 września w siedzibie Akademii Sztuk Pięknych przy ul. Wybrzeże Kościuszkowskie 39 w Warszawie. Tytuł spektaklu przygotowanego przez Instytut Pileckiego w związku z 83. rocznicą agresji ZSRR na Polskę był ironicznym nawiązaniem do historycznej, ale i współczesnej narracji rosyjskiego agresora, który przekraczanie granic suwerennych państw i łamanie traktatów pokojowych ma zwyczaj uzasadniać koniecznością niesienia pomocy, ratowania ludności cywilnej zamieszkującej napadane terytoria. Historie opisujące okrucieństwa wojny za wschodnią granicą, przeplatane były relacjami o wywózkach, łagrach, więzieniach NKWD oraz wędrowce po nieludzkiej ziemi sowieckiej, ukazują analogię pomiędzy polskim i ukraińskim doświadczeniem. Tytułowi oswobodzeni to świadkowie rosyjskiej agresji, których przejmujące relacje odczytali znakomici polscy aktorzy - Oliwia Adamowicz, Szczepan Kajfasz, Joanna Kwiatkowska-Zduń, Zbigniew Waleryś i Leszek Zduń. Całości towarzyszyła muzyka na żywo oraz poezja Zbigniewa Herberta. Autorem scenariusza i reżyserem spektaklu był pan Jakub Kiersikowski, scenografię przygotowała Marta Baczewska-Ologele. Do udziału w wydarzeniu zaproszeni zostali członkowie Korpusu Dyplomatycznego, członkowie diaspory ukraińskiej i białoruskiej oraz przedstawiciele świata nauki. Wydarzenie miało charakter międzynarodowy, było tłumaczone na języki ukraiński i angielski. Zapowiedź lub relację ze spektaklu zamieściły liczne media, m.in.: TVP Info, TVP Kultura, Polskie Radio RDC Warszawa, Polskie Radio Program 3, Polskie Radio Program 1, Polskie Radio 24, PAP, Dzieje.pl.

Dodatkowo, nasza praca została doceniona poza granicami – publiczne czytania performatywne na podstawie przygotowanego przez Pana Jakub Kiersikowskiego (kierownik działu) scenariusza zostały zaprezentowane w Kijowie i we Lwowie.

Pierwszy zagraniczny pokaz miał miejsce w Kijowie. 30 sierpnia w przestrzeni wystawowej wystawy "Ukraina - ukrzyżowanie" Narodowego Muzeum Historii Ukrainy świadectwa zebrane przez Centrum Lemkina odczytali aktorzy teatru Zoloti Vorota Teatr (Golden Gate Theater) podczas wydarzenia "Війна і пам'ять" ("Wojna i pamięć"). Natomiast 21 września

scenie małej Teatru Lesi przy ul. Horodockiej 36 we Lwowie odbyło się czytanie performatywne wybranych świadectw zebranych przez Centrum Lemkina Instytutu Pileckiego. Pracownicy Działu mieli za zadanie przygotować koncepcyjne i merytorycznie wspomniane wydarzenia. Zawierało się w tym przygotowanie scenariusza, stworzenie zespołu aktorskiego, koncepcja scenograficzna, znalezienie odpowiednich wykonawców muzyki na żywo, a także reżyseria spektakli. Ponadto przygotowanie i realizacja spotkania w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie spotkanie pt. „WOJNA i PAMIĘĆ”, realizacja spektakli w Akademii Sztuk Pięknych, a także innych spotkań i konferencji związanych z działalnością Centrum Lemkina – mowa tu o realizacji technicznej (światło, nagłośnienie, wynajęcie i przygotowanie przestrzeni), przygotowaniu wydarzeń pod kątem promocyjnym, cateringowym, przygotowanie, wydruku i wysyłce zaproszeń, byli odpowiedzialni za realizację kamerową czy przygotowanie materiałów popremierowych.

Działania na rzecz Ukrainy

Instytut Pileckiego pozostaje w bieżącym kontakcie z rodzinami osób związanych z medalem Virtus et Fraternitas zamieszkującymi na Ukrainie. Jest to 10 rodzin osób odznaczonych w 2019 i 2021, ale także przedstawionych do odznaczenia w 2022 roku i latach kolejnych. Gromadzimy zapotrzebowania z ich strony i odpowiadamy na nie w miarę możliwości.

Odpowiadając na zapotrzebowanie ze strony Pana Petro Hrudzewycza, Instytut zorganizował pakiet leków, które za pośrednictwem pogotowia w Sosnowcu zostały przekazane do Iwano-Frankiwka, skąd odebrała je córka.

W ramach wsparcia obywateli objętej wojną Ukrainy Instytut przeprowadził kilka zbiórek wewnętrznych wśród pracowników i przyjaciół Instytutu – rzeczowych oraz pieniężnych. Zgromadzone rzeczy mają pomóc zapewnić stworzenie odpowiednich warunków do życia dla przyjmowanych rodzin uchodźców. Rzeczy zgromadzone podczas zbiórek zostały podzielone zgodnie z zapotrzebowaniem: powerbanki, leki oraz podstawowe środki czystości zostały trafiły do bazy wojskowej w Jaworowie na zaopatrzenie dla wojska oraz szpitala, natomiast koce, pościelenie, środki czystości, artykuły higieniczne zostały przekazane do Ptak Warsaw Expo w Nadarzynie, z którym Instytut współpracował. Zbiórka pieniężna pozwoliła na zakup apteczek taktycznych, które zostały przekazane Panu Rusłanowi Susle i wraz z nim trafią do obrony terytorialnej obwodu lwowskiego.

IX. Działalność Instytutu w Augustowie

Budowa:

W ramach prac prowadzonych w ramach zadania finansowanego z dotacji celowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pn. „Modernizacja i przebudowa dawnej siedziby NKWD (TZW. DOM TURKA) położonej w Augustowie przy ul. 3 MAJA 16 przez Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego” zrealizowano następujące prace:

- przeprowadzono odkrytki fundamentów i zlecono opinię geotechniczną (luty 2022),
- opracowano ekspertyzę konstrukcyjną budynku (marzec-kwiecień 2022),

- opracowano program i przeprowadzono badania archeologiczne zmierzające do zweryfikowania hipotezy o możliwych pochówkach ofiar terroru komunistycznego na terenie obiektu (marzec-maj 2022),
- dokonano rozbiórki budynków gospodarczych stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia (marzec 2022),
- opracowano program funkcjonalno-użytkowy przyszłej rozbudowy i przebudowy budynku i plan zagospodarowania terenu na podstawie którego ogłoszono właściwe postępowanie przetargowe (luty-marzec 2022),
- zlecono inwentaryzację zieleni i inwentaryzację geodezyjną po rozbiórkach oraz wykonano tymczasowe ogrodzenie wraz z wyrównaniem terenu (kwiecień 2022),
- opracowano dokumentację przetargową do postępowania na rozbudowę i modernizację obiektu (postępowanie ogłoszone 24 czerwca 2022). W trakcie postępowania wpłynęło wiele pytań. W związku ze zmianami treści SWZ oraz wyjaśnieniami do treści SWZ termin składania ofert był zmieniany kilkakrotnie. Otwarcie ofert odbyło się w dniu 16 sierpnia 2022 r.
- ze względu na wpłynięcie dwóch ofert, z których jedna zawierała rażąco niską cenę uruchomiona została procedura wezwania do złożenia wyjaśnień rażąco niskiej ceny, wezwania do złożenia i uzupełnienia podmiotowych środków dowodowych, wezwania do złożenia wyjaśnień oraz przesyłanie dokumentów przez wykonawców do Instytutu oraz ich ocena) z zastosowaniem terminów ustawowych. Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty została przesłana do wykonawców w dniu 30.09.2022 r. Termin na wniesienie odwołania minął w dniu 10.10.2022 r.
- Umowa została zawarta w dniu 18.10.2022 r., tj. w dniu gdy wykonawca wpłacił zabezpieczenie należytego wykonania umowy. Bez wpłaty zabezpieczenia należytego wykonania umowy zamawiający nie może podpisać umowy.
- zlecono wykonanie ekspertyzy posadowienia budynku graniczącego z "Domem Turka" (październik 2022)
- przeprowadzono prace przygotowawcze do realizacji zadania inwestycyjnego objęte Umową z Generalnym Wykonawcą tj. przygotowanie placu budowy oraz rozbiórkę części przybudówek, których stan zagrażał bezpieczeństwu ludzi i mienia (październik-listopad 2022).

Równolegle toczą się prace nad scenariuszem przyszłej wystawy stałej. Powstał zarys scenariusza wystawy stałej oraz dokumentacja do konkursu na koncepcję plastyczno-przestrzenną wystawy stałej w Domu Pamięci Obławy Augustowskiej.

Trwają kwerendy archiwalne i audiowizualne, pracuje grupa scenariuszowa, a koncepcja scenariusza stale się rozbudowuje o kolejne elementy. Zbierane są pamiątki, zdjęcia i dokumenty związane z historią Augustowa i regionu.

14 grudnia 2022 r. został złożony właściwy wniosek o pozwolenie na budowę do Starostwa Powiatowego w Augustowie. W dn. 11.01.2023 r. Starostwo Powiatowe w Augustowie wydało decyzję o pozwoleniu na budowę.

Trwają prace nad projektem wykonawczym i wielobranżowym.

Działalność programowa:

Styczeń 2022

Otrzymanie nagrody *Platynowy August 2021*

- nagroda otrzymana w kategorii *Inwestycja - za dokonanie zakupu Domu Turka - budynku będącego symbolem trudnej i bolesnej historii Augustowa*

Wernisaż wystawy *LIPCOWI. Twarze Ofiar Obławy Augustowskiej w Suwałkach*

- wystawa stanęła w centrum Suwałk. Na wernisażu obecne były rodziny ofiar Obławy Augustowskiej oraz osoby związane z upamiętnieniem ofiar Obławy Augustowskiej. Po wernisażu odbyło się kameralne spotkanie z gośćmi

Akcja zbierania podpisów pod społecznym apelem przeciwko likwidacji stowarzyszenia *Memoriał*

- Instytut Pileckiego w Augustowie stanął na czele koalicji lokalnych stowarzyszeń w akcji zbierania podpisów pod oświadczeniem opublikowanym w sprawie likwidacji przez władze Rosji *Memoriału*

Luty 2022

Wywiezieni wbrew woli - 83. rocznica pierwszej deportacji Polaków do Związku Sowieckiego

- zapalenie zniczy i złożenie kwiatów pod pomnikiem Sybiraków Deportowanych z Ziemi Augustowskiej oraz przy tablicy pamiątkowej na dworcu kolejowym - skąd ruszały transporty na Wschód
- złożenie kwiatów pod Domem Turka - dawną siedzibą NKWD w latach 1940-1941, gdzie nadzorowano akcję deportacyjną w Augustowie i okolicach
- premierowy pokaz filmu Grzegorza Czerniaka, Jerzego Rohozińskiego i Wojciecha Saramonowicza - "Trzy ćwierci do śmierci - ostatnia deportacja".
- debata wokół filmu z twórcą filmu - dr Jerzym Rohozińskim - historykiem i antropologiem kultury, specjalistą w tematyce krajów byłego ZSRS, Wojciechem Płońskim - siostrzeńcem Walentego Jabłońskiego - głównego bohatera filmu oraz z dr Manarą Kałybekową - historyczką z Kazachstanu.
- wspólne zapalenie „światła pamięci” na terenie Domu Turka

Pokaz filmu *Wagon w technologii VR*

- Z okazji 83. rocznicy deportacji Polaków do Związku Radzieckiego, Instytut Pileckiego zorganizował w biurze pokaz filmu *Wagon*. Mieszkańcy Augustowa przez trzy tygodnie mogli obejrzeć film opowiadający o losach Polaków wywiezionych na Syberię.

Akcja społeczna - *Podaruj nam wspomnienia i pamiątki*

- akcja mająca na celu pozyskanie pamiątek i świadectw do wykorzystania przy wystawie stałej w Domu Pamięci Ofiar Obławy Augustowskiej

Warsztaty komiksowe dla młodzieży

- podczas serii spotkań augustowscy uczniowie poznali technikę opowiadania historii za pomocą komiksu. Sprawdzili jak za pomocą plansz, dymków, kadrów i marginesów można oddać ruch i emocje.

- zajęcia prowadzone były na bazie filmu dokumentalnego Instytutu Pileckiego *Trzy ćwierci do śmierci - ostatnia deportacja*

Marzec 2022

Wydarzenie - *Ukraina. I co dalej? Debata Instytutu Pileckiego*

- debata zorganizowana wokół agresji Rosji na Ukrainę. Debata przygotowana dla uczniów augustowskich szkół średnich.
- wychodząc naprzeciw zainteresowaniu ze strony uczniów i nauczycieli nasi goście opowiedzieli o tym, jak przebiegał konflikt w Ukrainie, jakich metod i technik używa rosyjska propaganda, aby wpływać na zachodnią opinię publiczną oraz jak rozpoznawać "fake newsy" i weryfikować prawdziwość informacji, na które natrafiamy w sieci.
- gośćmi debaty byli: Marta Kowalska - analityczka, szefowa Fundacji Centrum Analiz Propagandy i Dezinformacji oraz Krzysztof Kosior - prawnuk Witolda Pileckiego, zaangażowany w działalność społeczną i edukację młodzieży.

Kwiecień 2022

Debata ekspercka wokół przyszłego Domu Pamięci Obławy Augustowskiej

- pracownicy Instytutu Pileckiego w Augustowie przygotowali i przeprowadzili seminarium eksperckie wokół Obławy Augustowskiej
- 13 ekspertów z całej Polski i Rosji debatowało na temat problematyki największej zbrodni dokonanej na Polakach po zakończeniu II wojny światowej, wśród nich m.in. dr Nikita Pietrow, prof. Grzegorz Motyka, prof. Krzysztof Jasiewicz, prof. Wojciech Śleszyński, dr Barbara Bojaryn-Kazberuk i in.

Maj 2022

Wydarzenie - *Uroczyste poświęcenie pomnika tymczasowego Obozu Ofiar Obławy Augustowskiej przed ich rozstrzelaniem*

- współpraca przy organizacji wydarzenia organizowanego przez Związek Pamięci Ofiar Obławy Augustowskiej 1945 Roku oraz Społeczny Komitet Organizacji Świąt i Rocznic Historycznych

Seminarium dotyczące Obławy Augustowskiej zorganizowane dla nauczycieli z Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej

- Pracownicy Instytutu Pileckiego przygotowali wykład na temat Obławy Augustowskiej oraz historii miasta Augustów we współpracy z oddziałem IPN w Poznaniu

Otrzymanie *Medalu za zasługi dla miasta Augustowa*

- jest to wyróżnienie przyznawane przez Konwent Medalu, w skład którego wchodzi Burmistrz Miasta, Przewodnicząca Rady Miasta oraz Radni Rady Miejskiej w Augustowie.
- Tegoroczne wyróżnienie otrzymał Instytut Pileckiego, który niespełna rok temu stał się właścicielem Domu Turka - dawnej siedziby NKWD i UB. W tym

historycznym budynku, naznaczonym przez sowiecki totalitaryzm, w niedalekiej przyszłości powstanie Dom Pamięci Obławy Augustowskiej. Wyróżniona została także dotychczasowa działalność Instytutu Pileckiego w Augustowie na rzecz popularyzacji pamięci o obławie z lipca 1945 roku oraz historii Augustowszczyzny w XX wieku.

Czerwiec 2022

Wydarzenie - Uroczyste odsłonięcie pomnika z okazji 81. rocznicy trzeciej deportacji Polaków do Związku Sowieckiego

- współpraca przy organizacji wydarzenia organizowanego przez Augustowski Związek Sybiraków

Lipiec 2022

Teledysk do utworu *Piwnica u Dowgierdów* z okazji 77. rocznicy Obławy Augustowskiej

- utwór i teledysk nawiązuje do prawdziwej historii trzech chłopaków z Augustowa, którzy zginęli w lipcu 1945 roku.

Festiwal LIPCOWI z okazji 77. rocznicy Obławy Augustowskiej (9-12 lipca)

W ramach obchodów 77. rocznicy Obławy Augustowskiej Instytut Pileckiego zaprosił mieszkańców Augustowa i turystów do wzięcia udziału w szeregu wydarzeń kulturalnych upamiętniających i popularyzujących wiedzę o Obławie:

9 lipca, w ciągu dnia, rynek Zygmunta Augusta

Piknik edukacyjny na rynku Zygmunta Augusta, w trakcie którego można było zapoznać się z ofertą wydawniczą Instytutu, zagrać w grę karcianą „Konspiracja”, wziąć udział w warsztatach genealogicznych i edukacyjnych dla najmłodszych oraz spotkać się ze świadkami historii, a także skorzystać z bezpłatnego punktu rekonstrukcji cyfrowej historycznych zdjęć.

9 lipca, wieczorem, błonia nad Nettą

Koncert zespołu „Żurkowski”, który zaprezentował premierowy materiał muzyczny inspirowany wydarzeniami Obławy Augustowskiej, przygotowany specjalnie na tę okazję. Projekt „Lipcowi” to 10 utworów z unikalną muzyką i specjalnie napisanymi tekstami piosenek inspirowanych losami ofiar Obławy. W trakcie widowiska muzycznego uczestnicy wspólnie upamiętnili ofiary Obławy.

9 lipca – 1 września, Rynek Zygmunta Augusta

Wystawa „Lipcowi. Twarze ofiar Obławy Augustowskiej”, która miała swoją premierę w październiku 2021 r. powróciła do Augustowa w sezonie turystycznym. Została pokazana na Ryнку Zygmunta Augusta, przy uczęszczanym przez mieszkańców i gości Augustowa głównym placu miasta. W stosunku do pierwotnej wersji wystawa została rozszerzona i uzupełniona o kolejne biogramy ofiar. Wykorzystano także zdjęcia i informacje pozyskane w trakcie pierwszego roku działalności Instytutu w Augustowie i z akcji „Podaruj nam wspomnienia i pamiątki”.

10 lipca, Augustów

Pokaz filmu dokumentalnego „A może o tym nie wolno mówić...” wraz z komentarzem historycznym.

11 lipca, Augustów

Specjalny spacer tematyczny „Śladami ofiar Obławy Augustowskiej”, przygotowany przez pracowników Instytutu.

12 lipca, Dzień Pamięci Ofiar Obławy Augustowskiej, Augustów

Uroczyste składanie kwiatów przed Domem Turka, msza święta w Bazylice NSJ w Augustowie, publiczne odczytywanie imion i nazwisk ofiar Obławy zorganizowane wspólnie z lokalnymi podmiotami.

Wizyta Białostockiej Letniej Szkoły Historii Kobiet

- Instytut Pileckiego gościł u siebie członkinie Białostockiej Letniej Szkoły Kobiet.
- Pracownicy Instytutu przeprowadzili wykład na temat Obławy Augustowskiej oraz historii Augustowa oraz spacer z przewodnikiem „Śladami Ofiar Obławy Augustowskiej”

Wykład o historii Augustowa i okolic w Środowiskowym Domu Samopomocy w Augustowie

- historyk z Instytutu Pileckiego w Augustowie przeprowadził wykład dotyczący historii Augustowa dla osób uczęszczających na zajęcia w Domu Samopomocy w Augustowie

Wydarzenie - Spektakl *Zapiski Oficera Armii Czerwonej* z okazji 83. rocznicy sowieckiej agresji na Polskę

- Instytut Pileckiego w Augustowie zorganizował spektakl teatralny z udziałem aktora z Teatru Dramatycznego w Białymstoku.
- Los i zachowanie głównego bohatera - Miszy Zubowa, którego perypetie poznajemy w realiach okupowanego Wilna lat 1939-1941 są szczególnie aktualne dziś, w dobie rosyjskiej agresji na Ukrainie i działań rosyjskich żołnierzy na okupowanych ukraińskich terytoriach pokazując jak bardzo historia potrafi przewidywać naszą teraźniejszość

Udział w Międzynarodowym Festiwalu „Niepokorni Niezłomni Wyklęci” w Gdyni

- W ramach Festiwalu Instytut Pileckiego w Augustowie zaprezentował wystawę LIPCOWI. Twarze Ofiar Obławy Augustowskiej na Placu Grunwaldzkim w Gdyni, gdzie mieszkańcy i turyści mogli ją oglądać przez 3 tygodnie

Wystawa LIPCOWI. Twarze Ofiar Obławy Augustowskiej w Warszawie (Skwer Hoovera)

- wystawa LIPCOWI stanęła na Krakowskim Przedmieściu przed Skwerem Hoovera, gdzie spotkała się z dużym zainteresowaniem mediów, warszawiaków i gości stolicy. Było to zwieńczenie trasy wystawy w 2022 r.

X. Działalność marketingowo-promocyjna Instytutu

X.1. Realizowane działania

- Prowadzenie strony internetowej – aktualizacja treści i redakcja;
- Prowadzenie kanałów social media Instytutu Pileckiego – Facebook, Twitter, Instagram, YouTube;
- Produkcja materiałów filmowych na potrzeby działań promocyjnych;
- Mailingi, newslettery;
- Produkcja gadżetów dla całej instytucji;
- Produkcja materiałów promocyjnych dla całej instytucji (roll - upów, ścianek itp.);

- Broszury, plakaty i wszystkie inne drukowane materiały informacyjne i promocyjne, w tym kalendarze, raporty podsumowujące;
- Dystrybucja plakatów i ulotek reklamowych;
- Obsługa imprez w zakresie foto i video (briefing, koordynacja, zgody RODO);
- Listy adresowe do wysyłek zaproszeń oraz innych materiałów informacyjnych;
- Współpraca reklamowa z partnerami/instytucjami;
- Współpraca promocyjna z partnerami/instytucjami;
- Kampanie promocyjne z wykorzystaniem różnych nośników;
- Advertoriale;
- Opiniowanie pomysłów wewnętrznych i zewnętrznych dot. promocji i wizerunku;
- Zatwierdzanie użycia logotypów i identyfikacji wizualnej;
- Materiały graficzne dla całego Instytutu;
- Współpraca z Ministerstwem przy wykorzystaniu logotypów MKDNIŚ oraz Instytutu Pileckiego.

XI. Działalność wydawnicza

Monografie naukowe i opracowania źródłowe nad którymi prace zakończono w 2022 roku

Wśród autorów publikacji naukowych ukazujących się nakładem Instytutu są zarówno jego pracownicy, jak i współpracownicy zewnętrzni. Różnorodne książki, czyli monografie, opracowania źródłowe, biografie łączy temat konfrontacji Polaków z XX-wiecznymi totalitaryzmami.

- B. Kapica, *Władysław Bieńkowski – biografia polityczna*
- K. Kowalska, *Trzy pokolenia. Opowieść o Izie Galickiej i jej rodzinie – rodach Gieysztorów i Mikulskich* (złożona do druku, druk opóźniony z winy drukarni)
- P. Mrowiński, *Egzekucje publiczne w Warszawie. Ujęcie performatywne*
- P. Skibiński, *Kościół wobec totalitaryzmów (1917-1989). Światowy katolicyzm i doświadczenie Polaków*
- D. Uczkiewicz, *Problem odpowiedzialności karnej za zbrodnie wojenne w pracach rządu polskiego na emigracji (1939–1945)* (koedycja z Wydawnictwem Naukowym Scholar, złożona do druku)
- *Depesze Poselstwa RP w Bernie z 1942 r.*, oprac. A. Kmak-Pamirska, B. Świtalska-Starzeńska (złożona do druku, druk opóźniony z winy drukarni)
- *KL Gusen. Studia z dziejów więźniów polskich i pamięci społecznej*, red. W. Jarząbek (złożona do druku, opublikowano e-booka, druk opóźniony z winy drukarni)

Przekłady z języków obcych złożone do druku w 2022 roku

Nakładem Instytutu Pileckiego ukazują się przekłady zarówno klasycznych dzieł, jak i wybitne, współczesne prace z dziedziny humanistyki i nauk społecznych. Naszym celem jest udostępnienie polskim czytelnikom pozycji, które w oryginalny sposób ujmują tragiczną

historię XX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem Polski. Niejednokrotnie są to publikacje autorów, których dzieła nie ukazywały się wcześniej na polskim rynku wydawniczym.

- R. Gellately, *Wierni wyznawcy Hitlera. Jak zwykli ludzie stali się nazistami*
- Ch. Ingrao, *Obietnica wschodu. Nazistowskie nadzieje i ludobójstwo*
- F. Naumann, *Mitteleuropa* (wstęp i oprac. Grzegorz Kucharczyk) (złożona do druku)

Książki wydane w ramach serii wydawniczej *Ścieżki myślenia*

W serii „Ścieżki myślenia” prezentujemy książki, które ukazują swych autorów przy pracy, odsłaniają kulisy ich myślenia, ujawniają szczegóły warsztatu intelektualnego. Są to dzieła klasyczne i prace zupełnie nowe, tak przekłady z języków obcych, jak i publikacje polskich autorów.

Wszystkie te książki odnoszą się do historii, zwłaszcza do doświadczenia XX wieku, a zarazem proponują szerszą refleksję. Sięgają po narzędzia innych dziedzin – socjologii, nauk politycznych, filozofii, prawoznawstwa – i łączą różne perspektywy. Historia jest bowiem czymś więcej niż prostą rekonstrukcją wydarzeń z przeszłości.

- J. Baberowski, *Przestrzenie przemocy*
- E. Nolte, F. Furet, *Wroga bliskość. Komunizm i faszizm w XX wieku*
- S. Salzborn, *Zbiorowa niewinność. Wypieranie Szoah z niemieckiej pamięci*

Nagroda Pileckiego - kolejna edycja

W 2021 roku, w którym przypadła 120. rocznica urodzin Witolda Pileckiego, zainaugurowaliśmy Międzynarodową Nagrodę im. Pileckiego, przyznawaną za osiągnięcia z dziedziny piśmiennictwa, które dotyczą polskiego doświadczenia dwóch totalitaryzmów lub zdają relację z sytuacji w rejonach dzisiejszych konfliktów zbrojnych. W 2022 roku zorganizowaliśmy jej drugą edycję. Poprzez przywołanie naszego patrona – autora słynnych raportów z Auschwitz-Birkenau, pisanych żywym językiem, zawierających dogłębną analizę obozowej rzeczywistości – podkreśliliśmy w ten sposób wagę podtrzymywania poprzez twórczość pisarską wiary w ludzką godność, sens dążenia do prawdy, gotowość do poświęceń. W drugiej edycji Nagrodę otrzymali autorzy najlepszych książek naukowych i reporterskich, które ukazały się w 2021 roku po polsku lub po angielsku i dotyczą polskiej konfrontacji z niemieckim nazizmem lub sowieckim komunizmem. W obliczu dramatycznych wydarzeń rozgrywających się za wschodnią granicą Polski, o nagrodę specjalną rywalizowały książki na temat trwającej od 2014 roku agresji Rosji na Ukrainę lub ilustrujące protesty w Białorusi po sfałszowanych wyborach prezydenckich w 2020 roku. Tegorocznymi laureatami zostali Joanna Lubecka (naukowa książka historyczna). Andrzej Brzeziecki (reportaż historyczny) oraz Tomáš Forró (Nagroda specjalna)

Sprzedaż publikacji oraz wsparcie prac innych działów

Dział wydawniczy kontynuował w 2022 roku samodzielną sprzedaż publikacji na targach książki w Warszawie i Wrocławiu oraz za pośrednictwem księgarni internetowej Instytutu.

Zapewniał także redakcję i korektę materiałów dotyczących innych projektów Instytutu, takich jak „Virtus et Fraternitas”, „Zawołani po imieniu” czy konferencje naukowe.

W 2022 roku prowadzono także prace nad następującymi publikacjami, które ukażą się w 2023 lub 2024 roku:

- 6. numer rocznika „Studia nad Totalitaryzmami i Wiekiem XX”
- *Decyzja: ratować ludzi. Dyplomaci i akcje pomocowe podczas Holokaustu*, red. E. Czarnowska
- *Depesze poselstwa RP w Bernie podczas II wojny światowej. Tom III*, oprac. A. Kmak-Pamirska, B. Świtalska-Starzeńska
- *Formy zniewolenia w okresie II wojny światowej na okupowanych przez Niemców ziemiach polskich (1939-1945): obozy, getta i więzienia*, red. M. Panecki
- *Ludobójstwo. Nieludzkie zbrodnie czasu wojny i pokoju. Tom I*, red. E. Habowski
- *Ludobójstwo. Nieludzkie zbrodnie czasu wojny i pokoju. Tom II*, red. E. Habowski
- *Natura totalitaryzmów*, red. E. Habowski
- *Okupowane gospodarki. Historia gospodarcza Europy okupowanej przez nazistów (1939-1945)*, H. Klemann, S. Kudryashov
- *Śmierć i narodziny (nowej) inteligencji polskiej*, red. W. Stankowski
- *Władze RP na uchodźstwie wobec Żydów - obywateli polskich w Związku Sowieckim i na Bliskim Wschodzie (1941-1945), tom I*, oprac. T. Rutkowski
- *O. Barbasiewicz, Ocaleni w Azji Wschodniej. Działalność państwa polskiego w latach 1940–1945 na rzecz obywateli RP – uchodźców w Japonii i Szanghaju*
- *N. Bączyk, Terror niemiecki w Powiecie Garwolin 1939-1944*
- *P. Biliński, Sufrażystka i polityk. Wanda Pełczyńska (1894-1976) w walce o niepodległość i prawa kobiet*
- *A. Del Noce, Gramsci, czyli samobójstwo rewolucji*
- *A. Gruzewska, Pogranicze Generalnego Gubernatorstwa – Zagłada w powiecie Ostrów Mazowiecka*
- *U. Herbert, Zagraniczni pracownicy Hitlera. Praca przymusowa obcokrajowców w III Rzeszy*
- *M. Kornat, Ambasador Józef Lipski - biografia*
- *O. Kuc, Supreme National Tribunal - Polish Perspective on Prosecuting War Criminals*
- *R. Lemkin, Rządy Państw Osi w okupowanej Europie*
- *W. Łysek, Intelktualny włóczęga. Biografia intelektualna Stanisława Swianiewicza*
- *P. Madajczyk, Krajobrazy biograficzne Rafała Lemkina*
- *H. Mansfield, Męstwo*
- *F. Olechnowicz, Prawda o Sowietach* (oprac. P. Ablamski)
- *P. Olechowski, W widłach Prutu i Dniestru pod okupacją. Życie codzienne na ziemi stanisławowskiej 1939–1944*
- *M. Pieczyński, Stalin wiecznie żywy. Polityka pamięci we współczesnej Rosji*
- *S. Smith, Odzyskując patriotyzm w epoce skrajności*
- *F. Thom, Putinizm, czyli obsesja władzy*
- *J. Żmij, Wspomnienia* (oprac. E. Dziewiecka)

XII. Biblioteka Naukowa Instytutu Pileckiego

Biblioteka Instytutu Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego zatrudnia 3 pełnoetatowych pracowników z pełnym przygotowaniem zawodowym i merytorycznym, jeden z pracowników posiada stopień doktora, dwóch tytuł magistra. Ponadto pracownicy mają wieloletnie doświadczenie zawodowe, są absolwentami studiów podyplomowych, licznych kursów oraz szkoleń, które wykorzystują w codziennej pracy.

1 stycznia 2022 księgozbiór liczył 10600 woluminów książek drukowanych, na dzień 31 grudnia 2022 r. liczba ta wynosiła 14244 woluminów książek drukowanych, czyli w ciągu mijającego roku przybyło 3644 woluminów książek drukowanych. Poza książkami drukowanymi biblioteka posiada 496 książek elektronicznych, dostępnych na platformie EBSCOhost oraz w kolekcji książek w Archiwum Instytutu Pileckiego. Ponadto posiada ponad 4000 książek na platformie IBUK LIBRA, oraz dostęp do około 7500 ebooków w ramach abonamentu w bazie Legimi. Biblioteka posiada 39 map oraz 443 woluminy czasopism. Proces gromadzenia realizowany był zgodnie z obowiązującymi przepisami o zamówieniach publicznych. W ramach zapytań ofertowych zostali wyłonieni najkorzystniejsi dostawcy na poszczególne rodzaje materiałów bibliotecznych. Polityka gromadzenia zbiorów podlega wewnętrznej dyscyplinie finansowej, opiera się na własnym rozpoznaniu rynku wydawniczego oraz na dezyderatach zgłaszanych przez pracowników Instytutu. Tematyka zbiorów dotyczy badań prowadzonych w Instytucie oraz nauk pokrewnych.

Poza zakupami biblioteka pozyskała także dary od instytucji i osób prywatnych. W okresie sprawozdawczym do katalogu wprowadzono około 600 woluminów książek drukowanych pochodzących z darów.

Ze zbiorów Biblioteki mogą korzystać wszyscy zainteresowani. Pracownicy, współpracownicy oraz stypendyści mogli wypożyczać zasoby poza bibliotekę. W okresie sprawozdawczym było 188 aktywnych użytkowników. Wypożyczyli 713 woluminów książek, prolongowali 388 razy, zwrócili 765 książek. Osoby z zewnątrz mogą korzystać prezencyjnie w czytelni, w okresie sprawozdawczym skorzystało z oferty biblioteki ponad 100 osób z zewnątrz. Pracownicy biblioteki udzielili kilkuset odpowiedzi na zapytania informacyjne i naukowe.

Każdy użytkownik, chcący wypożyczyć/zwrócić książkę lub chcący skorzystać z czytelni, był indywidualnie umawiany na wizytę. W czasie pandemii biblioteka funkcjonowała przez cały czas. Jej pracownicy udzielali informacji bibliograficznych, katalogowali nowe (kupione i подарowane) zasoby, prowadzili i organizowali szkolenia na platformie zoom dotyczące funkcjonowania, wykorzystania i zasobów baz danych. Prowadzono także indywidualne konsultacje dla pracowników, współpracowników i stypendystów Instytutu.

Biblioteka przywróciła korzystanie z czytelni z zachowaniem procedur bezpieczeństwa.

Wszystkie dostępne książki w bibliotece są skatalogowane i dostępne do zamówienia i wypożyczenia poprzez katalog biblioteczny dostępny na stronie biblioteka.instytutpileckiego.pl.

W okresie sprawozdawczym w Bibliotece zostało podjęte, poza zakupami materiałów bibliotecznych, wiele inicjatyw: Pracownicy korzystają z systemu bibliotecznego KOHA, który jest nieustannie rozbudowywany. System został uruchomiony w filii biblioteki w Berlinie oraz został dostosowany do wdrożenia i uruchomienia go w filii biblioteki w Augustowie. Użytkownicy mogą skorzystać z wielu funkcjonalności strony biblioteka.instytutpileckiego.pl, m.in. wyszukać i zamówić dostępne w bibliotece publikacje, sprawdzić stan swojego konta bibliotecznego, uzyskać dostęp (zarówno w Instytucie jak i poza nim) do oferowanych przez bibliotekę baz danych i zasobów elektronicznych czy uzyskać informacje na temat bieżącej działalności biblioteki.

Dodano około 700 rekordów w Kartotece Haseł Wzorcowych, skatalogowano ponad 500 książek w bazie NUKAT, z tejże bazy zaimportowano ok. 2650 rekordów bibliograficznych. Materiały biblioteczne są opracowywane formalnie (katalogowanie), rzeczowo (określenie tematyki) oraz technicznie (oklejanie kodami kreskowymi, opieczętownianie, inwentaryzacja).

W ramach współpracy nawiązano kontakty z firmami oferującymi naukowe bazy danych. Były to między innymi firma EBSCO, ProQuest, ABE, PWN, Scopus, Elsevier, De Gruyter.

Każda z firm przeprowadziła prezentację swojej oferty handlowej połączonej ze szkoleniami i ćwiczeniami dla pracowników Instytutu. Brało w nich udział fizycznie oraz z przy wykorzystaniu platform elektronicznych około 30 pracowników Instytutu. Po przeprowadzonych testach i uzyskanych od pracowników uwagach, opiniach i sugestjach dotyczących przydatności w pracy materiałów prezentowanych w bazach, zostały zakupione następujące kolekcje czasopism i książek: ebook Collection, Historical Abstracts with full Text, Jewish Studies Source, JSTOR, kolekcje: Arts & Sciences Collection, Security Studies Collection, Arts & Sciences XV Collection, Religion & Theology Collection, Jewish Studies Collection, kolekcja książek w IBUK Libra, kolekcję Legimi oraz zasób w bazie De Gruyter. Zakupiono też bazy: Ancestry Library, ProQuest One Academic, Visual History Archive (VHA) – USC Shoah Foundation, Archive Finder, EBSCO. Wykorzystanie baz jest bardzo duże, co jest zauważalne szczególnie w okresie pandemii, gdy większość pracowników przebywała poza siedzibą Instytutu. Wszyscy dostawcy kolekcji i baz umożliwili korzystanie zdalne. W celu dogodniejszego korzystania z zasobów elektronicznych poza Instytutem wdrożone zostało oprogramowanie HAN, umożliwiające korzystanie ze wszystkich dostępnych zasobów za pomocą jednego loginu i hasła bez konieczności podawania oddzielnych danych do poszczególnych baz. HAN to tak zwana bramka informatyczna która zasoby elektroniczne biblioteki z kontami użytkowników.

Biblioteka uzyskała 50% dofinansowania z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W okresie sprawozdawczym biblioteka realizowała wypożyczenia międzybiblioteczne. Dla użytkowników wypożyczyła z innych bibliotek ok. 180 publikacji oraz uzyskała kilkadziesiąt kopii (w formie kserokopii lub skanów).

Dzięki widoczności w katalogu NUKAT oraz unikatowym zbiorom wypożyczono do innych bibliotek ok. 120 pozycji.

Wraz z pakietem baz firmy ProQuest biblioteka posiada multiwyszukiwarkę Summon. Dzięki temu rozwiązaniu czytelnik za pomocą jednego narzędzia może przeszukiwać wszystkie dostępne w bibliotece zasoby – zarówno dostępne w katalogu, jak i w bazach danych.

W bibliotece jest prezentowana i udostępniana baza tworzona przez pracowników działu Archiwum - archiwum.instytutpileckiego.pl, zawierająca własne zasoby archiwalne i audiowizualne a także kolekcje zdigitalizowanych dokumentów z zasobów m.in. Bundesarchiv czy Ośrodka Karta. W okresie sprawozdawczym po wypełnieniu i przesłaniu stosownych dokumentów użytkownicy mogli uzyskać zdalny dostęp do części zasobów, a po zmianach obostrzeń pandemicznych także na miejscu w czytelni.

W archiwum.instytutpileckiego.pl, za pomocą narzędzia dLibra, służącego do archiwizacji dokumentów, pracownicy biblioteki stworzyli własną kolekcję książek, która liczy obecnie ponad 60 pozycji. Zasób będzie uzupełniany.

Biblioteka wspiera Dział Wydawniczy – pracownicy pomagają w obsłudze stoiska Instytutu na różnych imprezach, targach, np. samodzielnie obsługiwali stoisko w Augustowie podczas wydarzeń związanych z Lipcowymi.

Biblioteka dzięki współpracy z Działem Administracji pozyskała magazyn w Intraco. Pracownicy Biblioteki sukcesywnie transportują zamówione i zwracane przez użytkowników książki między Intraco a siedzibą Instytutu na Foksal.

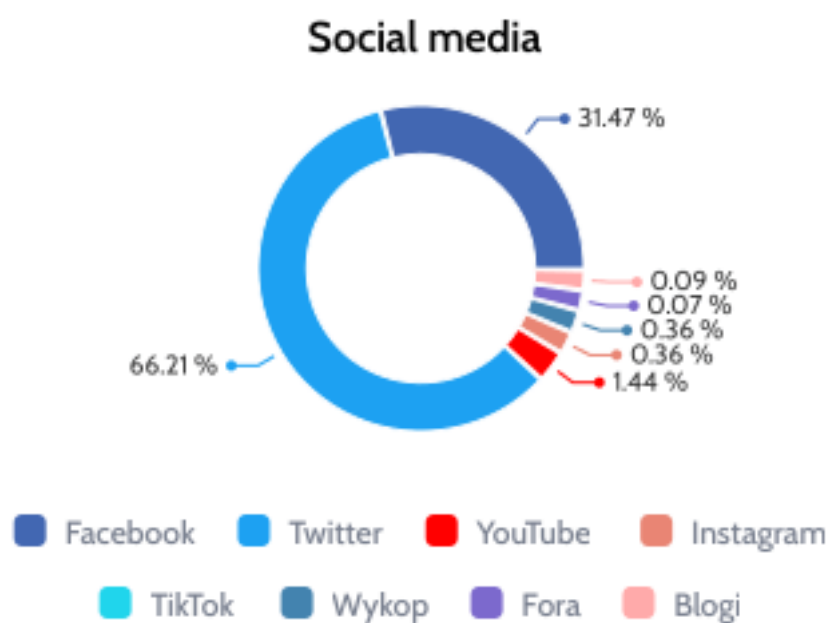
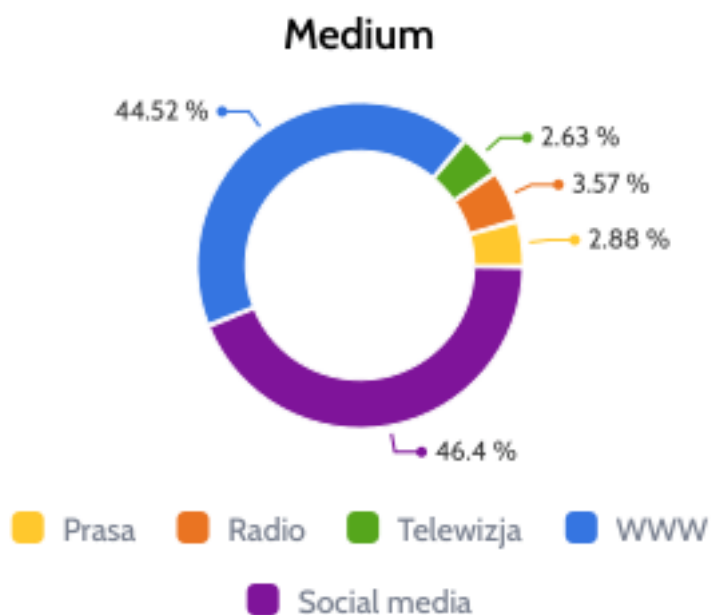
Poprowadzone są liczne kwerendy oraz porady bibliograficzne dla pracowników Instytutu.

XIII. Obecność Instytutu Pileckiego w mediach

Zestawienie obecności Instytutu Pileckiego w mediach w 2022 roku

Raport monitoringu mediów w 2022 roku wykazał, że na temat Instytutu Pileckiego ukazały się w polskich mediach tradycyjnych i internetowych 12101. publikacji oraz 195 w mediach zagranicznych. Łącznie: 12 296

Wykresowy obraz aktywności medialnych w roku 2022

Procentowy wykaz publikacji w poszczególnych mediach – zestawieni miesięczne i sumaryczne.

	Tv	Radio	Prasa	Internet ogólnie	W tym MS	www zagraniczne
styczeń						
611	11	31	22	547	306	
	2%	5%	4%	89%		
luty						
1291	2	5	7	1277	1132	

	0>%	1%	1%	98%		
marzec						
888	35	34	61	758	525	
	6%	4%	3%	87%		
kwiecień						
460	29	18	16	397	222	
	4%	4%	7%	85%		
maj						
621	32	35	13	541	261	
	5%	6%	2%	87%		
czerwiec						
950	26	49	71	804	604	
	3%	5%	7%	85%		
lipiec						
1187	34	64	23	1066	218	
	3%	5%	2%	90%		
sierpień						
1872	35	51	31	1755	311	
	2%	3%	2%	87%		
wrzesień						
1366	55	36	22	1253	582	
	4%	3%	2%	91%		
październik						
1466	18	24	12	781	631	
	1%	2%	1%	54%		
Listopad						
703	18	22	47	424	192	
	3%	3%	6%	87%		
grudzień						
691	23	63	24	581	250	
	3%	9%	3%	85%		
Razem 12 101	318	432	359	1109		195

Tendencje wzrostowe w zestawieniu z rokiem 2021:

Zanotowano wzrost aktywności w mediach:

- telewizja – z 233 w roku 2021 do 318 w roku 2022
- prasa – z 255 w roku 2021 do 359 w roku 2022
- obecność w mediach zagranicznych (nie odnotowano w 2021 roku) do 195 w roku 2022

Obecność w mediach zagranicznych: 195 publikacji z czego 193 to internet i 2 - prasa.

Aktywności medialne w odniesieniu do głównych programów Instytutu w 2022 r.

wydarzenie	razem
Centrum Lemkina	664
Zawołani po imieniu/ Zjazd Rodzin	1019
Lipcowi/Obława Augustowska	508
Dom Turka	93
Wojna i Pamięć/ Oswobodzeni	79
Nagroda Pileckiego	336
Akademia Pileckiego	455
Virtus et Fraternitas	161

Najaktywniejszymi źródłami przekazu mediów tradycyjnych były:

Radio – w sumie 432 publikacje (m. in. Polskie Radio, stacje lokalne)

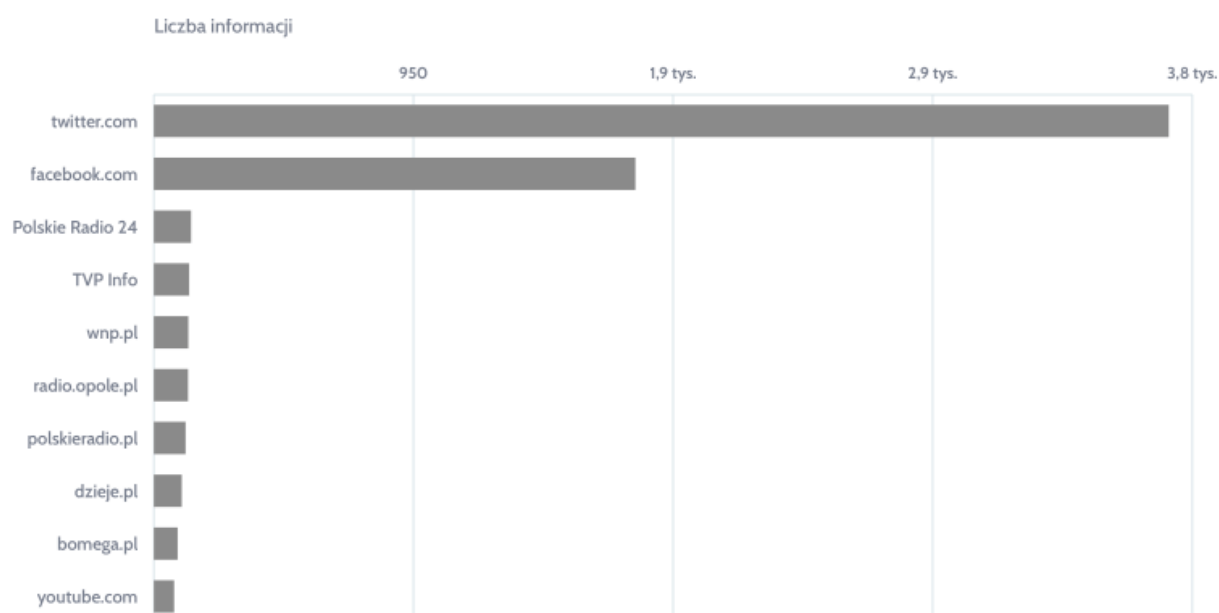
Prasa – w sumie 359 publikacji (m.in. Rzeczpospolita, Polska Press, W Sieci Historii, prasa lokalna, Gazeta Wyborcza)

Telewizja – w sumie 318 publikacji (m.in. TVP Info, Polsat ,TVP3 Pasma,)

Strony WWW i MS – w sumie 1109 publikacji (TVP Info twitter. Gov.pl)

Źródła z największą liczbą informacji

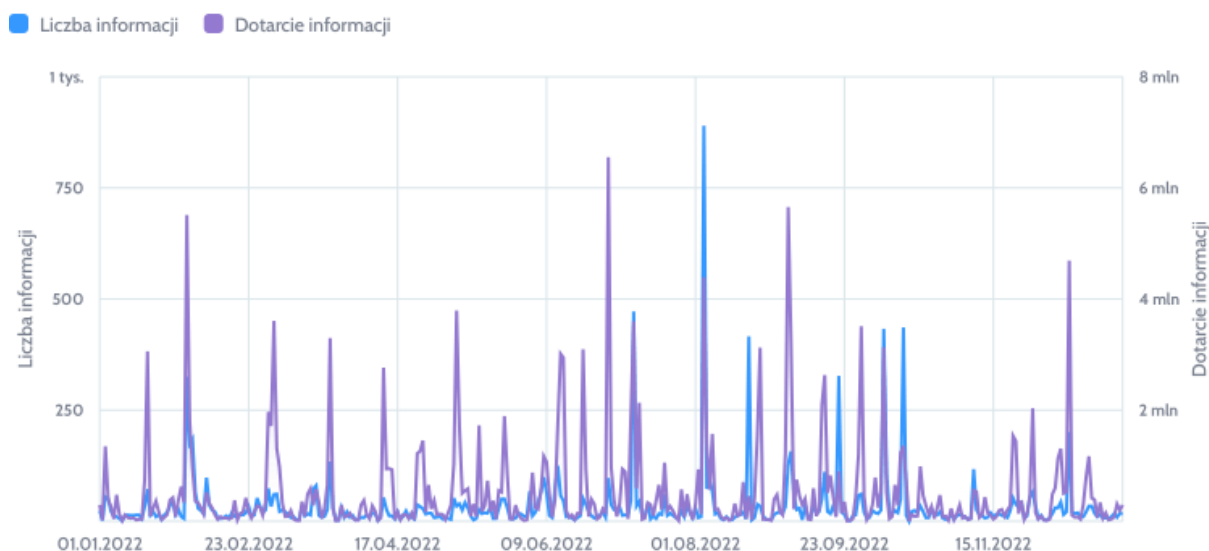
■ Negatywny
 ■ Neutralny
 ■ Pozytywny
 ■ Niezdefiniowany

Procentowy wykaz publikacji w mediach:

Największy procent wszystkich publikacji na temat Instytutu Pileckiego, stanowią publikacje na stronach www i MS, których było 1109 publikacji, w dalszej kolejności jest radio: 432 publikacje, prasa - 359 publikacji, telewizja 318 publikacji

Rozkład czasowy liczby informacji

Najwyższe statystyki dotarcia do odbiorców w poszczególnych miesiącach:

	Najwyższe dotarcie	Osiągnięte mediami: najwyższe wyniki
Styczeń (18 stycznia)	3, 2 mln	TOK fm: 517 tys/ TVP Info: 383, 3 tys/ gov.pl 372, 4 tys/ PR: 269 tys
Luty (2 lutego)	6 mln	Wprost:421 tys/ onet:286 tys/ oko_press: 160,4 tys/ wpolityce.pl: 127,7 tys/ wyborcza: 84,9 tys/
Marzec (24 marca)	3,8 mln	TVP1: 582,5 tys/ gov.pl:345,4/ TVP Info: 274,8 tys/ onet.pl: 264,9/ PR3: 145,5 tys/ WP:123,4 tys/ Gość Niedzielny: 102,4 tys/ PR24: 70,3 tys/ TVP3: 61,4
Kwiecień (12-26 kwietnia)	2,8 mln	TVP1: 582,5 tys/ Polsat:520,9 tys/ TVN24: 311,8 tys/ TVP Info: 271,8 tys/ PR: 271,8 tys
Maj (8 maja)	3,8 mln	TVP Info: 801,8 tys/ TVP1: 582,5 tys/ TVP2: 492,8 tys/ PR1: 274,8 tys/ TOK Fm: 185,3 tys/ wPolityce.pl: 148, 9 tys/ Niedziela: 119 tys/ 110,7 tys

Czerwiec (15, 22 czerwca)	3,2 mln	TVP Info: 803,9 tys/ TVP1: 582,5/ TVP2: 492,8 tys/ gov.pl: 345,4 tys/ Rzeczpospolita: 306 tys/ PR: 274,8 tys/ wPolityce.pl:151,7/ TVN24: 111,9 tys/ g.wyborcza: 71,7 tys/ sieci twitter: 71,7 tys
Lipiec (10 lipca)	3,6 mln	TVP Info: 283,8 tys/ PR1: 274,8 tys/ TVP1:582,5 tys/ Polsat: 520,9 tys
Sierpień (4,21,24 sierpnia)	4,4 mln	TVPInfo: 283,8 tys/ PR3: 434 tys/ PR1; 274,8 tys/ TVP1:532,5
Wrzesień (3,21, 29 września)	5,7 mln	TVP Info: 283,8 tys/ Radio TokFM:185,3 tys/ PR24: 70,3 tys/ TVP1: 582,5/ Niezależna.pl: 74,5 tys
Październik (7, 13 października)	3,1 mln	Twitter/ TVPInfo:283,8 tys/ PR:108,6 tys/ TVP Polonia: 13,5 tys
Listopad (22, 29 listopada)	6 mln	Polsat:520,9 tys/PolatNews:93,6 tys/ TVP Info: 283,8 tys/ PR: 108,6 tys/ wPolityce_pl: 160,7 tys/ onet: 18,5/TVN24: 311,8 tys/ TVN: 507,2tys
Grudzień (12 czerwca)	4,7 mln	Polsat:520,9 tys/PolatNews:93,6 tys/ TVP Info: 283,8 tys/ PR: 108,6 tys/ TVP Polonia: 13,5 tys/ wPolityce_pl: 160,7 tys/ facebook IP: 10 tys

Ogólny zasięg wszystkich informacji – 2,5 miliarda

Dotarcie informacji – 197 734 178

Ekwiwalent AVE

Ekwiwalent reklamowy AVE to wskaźnik wyrażający kwotę, jaka należałoby wydać na publikację lub emisję danego przekazu gdyby był on ujęty jako reklama. Marker ten stanowi wymierny indeks oceny efektywności działań PR.

W okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2022 roku wskaźnik AVE dla wykazanych w monitoringu publikacji wyniósł 43 891 705 (dla porównania w roku 2021 wynosił on 32 501 003)

Działania medialne inne niż newsowe:

W 2022 roku informacje na temat działalności Instytutu Pileckiego zostały publikowane w celowo dedykowanych im materiałach medialnych między innymi:

PRASA:

- **marzec 2022** – dodatek w Polska Press (w sieci lokalnych dzienników) – publikacja związana z programem „Zawołani po Imieniu”

- **grudzień 2022** – dodatek w dzienniku Rzeczpospolita, tygodniku Sieci, oraz artykuł w Polska Press (sieć dzienników lokalnych) – publikacje związane z literacką Nagrodą Pileckiego, dodatek rozkładowy w dzienniku Rzeczpospolita – publikacja dotyczyła podsumowania działalności Instytutu w odniesieniu do okresu z lat: 2018 – 2022

TELEWIZJA:

- dwa reportaże Marii Stepan dotyczące pracy Centrum Lemkina („Świadkowie” – lipiec 2022, „Blizna” grudzień 2022)

- 2 reportaże Anity Gargas – Magazyn Śledczy Anity Gargas - O Centrum Lemkina (kwiecień oraz maj i sierpień 2022)

- reportaż TVN – dotyczący pracy Centrum Lemkina – program Uwaga autor: (Marcin Jakóbczyk. Lipiec 2022)